ΒΙΒΛΙΚΑ

«Σύντομη εἰσαγωγή στήν Ἁγία Γραφή»

Σειρά: «Ἐνοριακές Πανηγύρεις» ἀριθμ. 17

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ
ΔΑΝΙΗΛ

ΒΙΒΛΙΚΑ

«Σύντομη εἰσαγωγή στήν Ἁγία Γραφή»

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ 2017

ΒΙΒΛΙΚΑ

«Σύντομη εἰσαγωγή στήν Ἁγία Γραφή»

Κείμενον:
Μητροπολίτου Καισαριανῆς, Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ
Δανιήλ

Στοιχειοθεσία, Διακόσμησις, Ἐπιμέλεια Ἐκδόσεως
Ἀδελφότης Ἱερᾶς Μονῆς
Ἁγίου Ἰωάννου Προδρόμου Καρέα

Εἰκόνα Ἐξωφύλλου: *Ὁ Κύριος Σαβαώθ κατά τό ὅραμα τοῦ προφήτου Ἡσαΐου (στ΄ 1-7). Πίνακας τοῦ 19ου αἰῶνα τοῦ Ρώσου καλλιτέχνη Βίκτωρ Μικαΐλοβιτς Βασνέτσοβ.*

Copyright: Ἱερά Μητρόπολις
Καισαριανῆς, Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ
Λεωφόρος Φορμίωνος 83 - 161 21 Καισαριανή
Τηλ. 210.72.24.123

www.imkby.gr (e-mail) info@imkby.gr

ISBN: 978-960-6841-93-4

Περιεχόμενα

Πρόλογος 9
Εἰσαγωγή 11

Τά βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης

Τά Ἱστορικά 55
Τά Ποιητικά 91
Τά Προφητικά 103

Τά βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης

Εὐαγγέλια 131
Πράξεις τῶν Ἀποστόλων 139
Ἐπιστολαί τοῦ Ἀποστόλου Παύλου 143
Οἱ 7 Καθολικαί Ἐπιστολαί 167
Ἀποκάλυψις Ἰωάννου 177

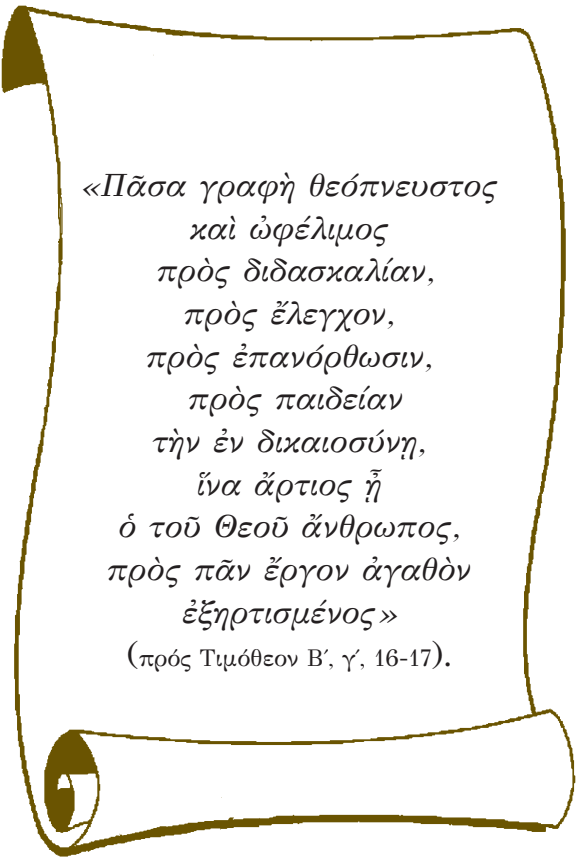
Πρόλογος

Ἡ πνευματική ζωή τῶν πιστῶν στηρίζεται στόν λόγο τοῦ Θεοῦ πού περιέχεται στήν Ἁγία Γραφή, τήν Παλαιά καί τήν Καινή Διαθήκη. Τό βιβλίο αὐτό, πού ἐξέδωσε ἡ Ἱερά Μητρόπολή μας, ἀποτελεῖ μία σύντομη καί προσιτή στόν ἁπλό μελετητή εἰσαγωγή στά βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὥστε οἱ πιστοί νά ἐνθαρρυνθοῦν νά μελετήσουν τήν Ἁγία Γραφή καί νά βοηθηθοῦν γιά νά ἀποκτήσουν καλή γνώση τοῦ ἁγίου θελήματος τοῦ Θεοῦ καί τῶν σωτηριωδῶν ἐνεργειῶν Του, κατά τήν ἀποστολική προτροπή «*ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ ἐν πᾶσιν*» (πρός Τιμόθεον Α΄, δ΄, 15).

Μέ πατρικές εὐχές

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ
† Ὁ Καισαριανῆς, Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ
Δανιήλ

Ἔγραφα στήν Καισαριανή
τήν Κυριακή τῶν Ἁγίων 630 θεοφόρων Πατέρων τῶν συγκροτησάντων τήν Δ΄ ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενική Σύνοδο (481 μ.Χ.)

«Πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος
καὶ ὠφέλιμος
πρὸς διδασκαλίαν,
πρὸς ἔλεγχον,
πρὸς ἐπανόρθωσιν,
πρὸς παιδείαν
τὴν ἐν δικαιοσύνῃ,
ἵνα ἄρτιος ᾖ
ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος,
πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν
ἐξηρτισμένος»
(πρός Τιμόθεον Β΄, γ΄, 16-17).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Παλαιά καί Καινή Διαθήκη

Ἡ Ἁγία Γραφή ἀποτελεῖται ἀπό δύο μέρη. Τό πρῶτο ὀνομάζεται *«Παλαιά Διαθήκη»* καί περιλαμβάνει τά 49 ἱερά βιβλία, τά ὁποῖα γράφτηκαν κατ' ἔμπνευση τοῦ Θεοῦ κατά τούς πρό Χριστοῦ χρόνους. Τό δεύτερο ὀνομάζεται *«Καινή Διαθήκη»* καί περιλαμβάνει τά 27 ἱερά βιβλία, τά ὁποῖα ἔγραψαν θεόπνευστοι ἄνδρες κατά τούς μετά τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου χρόνους.

Ἡ λέξη *«Διαθήκη»* προῆλθε ἀπό τήν μετάφραση τῆς Ἑβραϊκῆς λέξεως μπερίθ «BERITH», πού σημαίνει συνθήκη, σύμβαση, συμφωνία. Ὁ χαρακτηρισμός τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὡς Διαθήκης, δηλαδή, συμφωνίας τοῦ Θεοῦ μέ τούς ἀνθρώπους, ἀναφέρεται σέ πολλά σημεῖα τῆς Παλαιᾶς καί Καινῆς Διαθήκης. Ἔτσι βρίσκουμε τήν λέξη *«Διαθήκη»* μέ τήν ἔννοια πού ἀναφέρουμε, στά παρακάτω χωρία: *«Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ διέθετο Κύριος τῷ Ἄβραμ διαθήκην λέγων· τῷ σπέρματί σου δώσω τὴν γῆν ταύτην, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Αἰγύπτου ἕως τοῦ ποταμοῦ τοῦ μεγάλου, ποταμοῦ Εὐφράτου»* (Γενέσεως ιε΄, 18). *«Καὶ ἐγὼ ἰδοὺ ἡ διαθήκη μου μετὰ σοῦ καὶ ἔσῃ πατὴρ*

πλήθους ἐθνῶν» (Γενέσεως ιζ΄, 4). «*Καὶ λαβὼν τὸ βιβλίον τῆς διαθήκης ἀνέγνω εἰς τὰ ὦτα τοῦ λαοῦ*» (Ἐξόδου κδ΄, 7).

Τό νόημα αὐτό τῆς Διαθήκης πρός τούς Ἰουδαίους τό βρίσκουμε καί στό Λευιτικό. «*Ἄν ζεῖτε σύμφωνα μέ τούς νόμους μου καί τηρεῖτε στήν πράξη τίς ἐντολές μου, τότε θά σᾶς στέλνω τίς βροχές στόν καιρό τους, ἡ γῆ θά δίνει τά γεννήματά της καί τά δένδρα τοῦ κάμπου τόν καρπό τους. Τό ἁλώνισμα τοῦ σιταριοῦ στήν χώρα σας θά κρατάει ὡς τόν τρυγητό τῶν ἀμπελιῶν, καί ὁ τρυγητός ὡς τήν σπορά· θά ἔχετε ἄφθονο ψωμί γιά νά χορταίνετε, καί θά κατοικεῖτε στήν χώρα σας μέ ἀσφάλεια.*

» *Θά χαρίσω εἰρήνη στήν χώρα καί κανείς δέν θά ταράζει τόν ὕπνο σας· θά ἐξαφανίσω τά καταστρεπτικά ζῶα ἀπό τήν χώρα σας, καί δέν θά κινδυνεύετε ἀπό σφαγή. Θά καταδιώκετε τούς ἐχθρούς σας καί αὐτοί θά ὑποκύπτουν μπροστά στό ξίφος σας. Πέντε ἀπο σᾶς θά καταδιώκουν ἑκατό, καί ἑκατό ἀπό σᾶς θά καταδιώκουν δέκα χιλιάδες· καί οἱ ἐχθροί σας θά πέφτουν μπροστά στό ξίφος σας.*

» *Θά σᾶς εὐλογήσω, καί θά σᾶς κάνω γόνιμους καί θά σᾶς πληθύνω· θά μείνω πιστός στήν διαθήκη πού ἔχω κάνει μαζί σας. Θά τρῶτε ἀπό τήν παλιά συγκομιδή καί θά σᾶς περισσεύουν τόσα σιτηρά, πού θά πρέπει νά τά πετᾶτε, γιά νά κάνετε*

χῶρο γιά τή νέα σοδειά. Θά στήσω ἀνάμεσά σας τήν κατοικία μου καί ποτέ δέν θά σᾶς ἀποστραφῶ. Θά περπατάω ἀνάμεσά σας καί θά εἶμαι ὁ Θεός σας κι ἐσεῖς θά εἶστε λαός μου. Ἐγώ, ὁ Κύριος, εἶμαι ὁ Θεός σας, πού σᾶς ἔβγαλα ἀπό τήν Αἴγυπτο, γιά νά μήν εἶστε πιά δοῦλοι. Ἐγώ σύντριψα τά δεσμά τῆς δουλείας σας καί σᾶς ἔκανα νά βαδίζετε μέ τό κεφάλι ψηλά.

» Ἄν ὅμως ἀπορρίψετε τούς νόμους μου, ἄν δέν μέ ὑπακούσετε καί δέν τηρήσετε ὅλες αὐτές τίς ἐντολές μου, ἄν ἀθετήσετε τήν διαθήκη μου, τότε κι ἐγώ θά σᾶς τιμωρήσω: Θά σᾶς στείλω συμφορές, ἀνίατες ἀσθένειες καί πυρετό, πού θά σᾶς ἐξασθενήσουν τά μάτια καί θά σᾶς φθείρουν τήν ζωή· ἄδικα θά σπέρνετε τίς σπορές σας, γιατί ἀπό αὐτές θά τρέφονται οἱ ἐχθροί σας. Θά στραφῶ ἐναντίον σας καί θά νικηθεῖτε ἀπό τούς ἐχθρούς σας· ἐκεῖνοι πού σᾶς μισοῦν θά σᾶς ὑποδουλώσουν· καί θά φεύγετε ἀκόμα καί ὅταν κανείς δέν σᾶς καταδιώκει.

» Καί ἄν παρ᾽ ὅλα αὐτά δέν μέ ἀκούσετε, θά ἐπταπλασιάσω τήν τιμωρία μου γιά τίς ἁμαρτίες σας. Θά συντρίψω τήν ἰσχυρογνωμοσύνη σας· καί θά κάνω τόν οὐρανό σας σίδερο καί τήν γῆ σας χαλκό. Μάταια θά σπαταλᾶτε τήν δύναμή σας· ἡ γῆ δέν θά σᾶς δίνει πιά τά γεννήματά της καί δέν θά καρπίζουν τά δέντρα σας.

» Ἄν ἐξακολουθήσετε νά στρέφεσθε ἐναντίον μου καί δέν ἐννοεῖτε νά μέ ὑπακούσετε, τότε θά ἐπταπλασιάσω τήν τιμωρία γιά τίς ἁμαρτίες σας. Θά ἐξαπολύσω ἐναντίον σας τά ἄγρια θηρία, πού θά ἁρπάξουν τά παιδιά σας, θά σκοτώσουν τά ζῶα σας καί θά σᾶς ἀποδεκατίσουν σέ τέτοιο σημεῖο πού οἱ δρόμοι σας νά μένουν ἔρημοι.

» Καί ἄν μέ ὅλα αὐτά δέν συνετισθεῖτε, ἀλλά ἐξακολουθήσετε νά στρέφεσθε ἐναντίον μου, τότε καί ἐγώ θά στραφῶ ἐναντίον σας. Θά σᾶς χτυπήσω ἑπτά φορές σκληρότερα γιά τίς ἁμαρτίες σας. Θά κάνω νά πέσει ἐπάνω σας σφαγή πού θά λάβει ἐκδίκηση γιά τήν διαθήκη πού παραβιάσατε. Καί ἄν συγκεντρωθεῖτε στίς πόλεις σας, ἐγώ θά στείλω θανατικό ἀνάμεσά σας καί θά ἀναγκασθεῖτε νά παραδοθεῖτε στήν ἐξουσία τοῦ ἐχθροῦ. Ὅταν σᾶς στερήσω τό ψωμί σας, ἕνας μόνος φοῦρνος θά
14 *ἀρκεῖ σέ δέκα γυναῖκες γιά νά ψήσουν τό ψωμί σας καί θά σᾶς τό φέρνουν μετρημένο. Θά τρῶτε καί δέν θά χορταίνετε.*

» Καί ἄν μέ ὅλα αὐτά δέν μέ ὑπακούσετε ἀλλά ἐξακολουθήσετε νά ἐναντιώνεσθε στό θέλημά μου, τότε κι ἐγώ θά σᾶς ἐναντιωθῶ μέ θυμό καί θά σᾶς τιμωρήσω γιά τίς ἁμαρτίες σας ἑπταπλάσια ἀπ' ὅτι στό παρελθόν. Θά φᾶτε τίς σάρκες τῶν γιῶν σας καί τίς σάρκες τῶν θυγατέρων σας. Θά σᾶς ἀποστραφῶ καί θά καταστρέψω τούς ἱερούς τόπους

λατρείας σας, θά συντρίψω τά θυσιαστήρια τῶν θυμιαμάτων σας, θά σωριάσω τά πτώματά σας ἐπάνω στά νεκρά εἴδωλά σας. Θά καταστρέψω τίς πόλεις σας, θά ἐρημώσω τούς ναούς σας καί δέν θά δέχομαι πιά τήν εὐχάριστη μυρωδιά τῶν θυσιῶν σας. Ἐγώ ὁ ἴδιος θά ἐρημώσω τήν χώρα καί θά φρίξουν γι᾽ αὐτήν οἱ ἐχθροί σας, πού θά ἔρθουν νά κατοικήσουν σ᾽ αὐτήν. Θά σᾶς σκορπίσω ἀνάμεσα στά ἔθνη καί θά σᾶς ρίξω σέ πόλεμο· ἡ χώρα σας θά ἐρημωθεῖ καί οἱ πόλεις σας θά μεταβληθοῦν σέ ἐρείπια. Τότε ἡ γῆ θά ξεκουρασθεῖ, ὅσον καιρό μείνει ἔρημη κι ἐσεῖς θά βρίσκεσθε αἰχμάλωτοι στήν χώρα τῶν ἐχθρῶν σας. Θ᾽ ἀναπαυθεῖ ἡ γῆ καί θ᾽ ἀπολαύσει τά σαββατικά της ἔτη, πού δέν εἶχε μπορέσει νά τά ἀπολαύσει ὅταν τήν κατοικούσατε ἐσεῖς.

» Θά γεμίσω μέ φόβο τήν καρδιά ὅσων ἀπό σᾶς θά ἐπιζήσουν μέσα στίς ἐχθρικές χῶρες. Ἀκόμα καί στόν θόρυβο ἑνός φύλλου πού πέφτει, θά νομίζουν ὅτι τούς κυνηγοῦν. Θά φεύγουν, ὅπως ἕνας φεύγει στήν θέα τοῦ ξίφους καί θά πέφτουν, χωρίς νά τούς καταδιώκει κανείς. Θά σκοντάφτουν ὁ ἕνας ἐπάνω στόν ἄλλο, ὅπως αὐτοί πού φεύγουν μπροστά ἀπό τόν ἐχθρό, καί ὡστόσο κανείς δέν θά τούς καταδιώκει. Δέν θά μπορεῖτε νά ἀντιμετωπίσετε τούς ἐχθρούς σας. Θά πεθάνετε στήν αἰχμαλωσία καί θά σᾶς καταβροχθίσει ἡ χώρα τῶν ἐχθρῶν σας.

» Ὅσοι ἀπό σᾶς ἐπιζήσουν, θά χαθοῦν ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας τους στίς χῶρες τῶν ἐχθρῶν σας· καί ὄχι μόνον γιά τίς δικές τους ἁμαρτίες, ἀλλά καί γιά τίς ἁμαρτίες τῶν προγόνων τους. Ὅταν ὅμως οἱ ἀπόγονοί τους θ' ἀναγνωρίσουν τήν ἁμαρτία τήν δική τους καί τῶν προγόνων τους, δηλαδή τήν ἀπιστία πού μοῦ ἔδειξαν ὅταν μοῦ ἐναντιώνονταν καί ἔκαμαν καί μένα νά ἐναντιωθῶ σ' αὐτούς καί νά τούς φέρω αἰχμαλώτους στήν χώρα τῶν ἐχθρῶν τους, καί ὅταν θά ἔχουν πληρώσει τήν ἁμαρτία τους καί ἡ σκληρή τους καρδιά θά ἔχει ταπεινωθεῖ, τότε θά θυμηθῶ τήν διαθήκη μου μέ τόν Ἰακώβ, μέ τόν Ἰσαάκ καί μέ τόν Ἀβραάμ, σχετικά μέ τήν χώρα τους. Ἡ χώρα ὅμως πρῶτα θά ἐγκαταλειφθεῖ ἀπ' αὐτούς καί θ' ἀπολαύσει τά σαββατικά της ἔτη ὅλο αὐτό τό διάστημα. Πρέπει λοιπόν νά πληρώσουν γιά τήν ἁμαρτία τους, γιατί ἀγνόησαν τίς ἐντολές
16 *μου καί περιφρόνησαν τούς νόμους μου. Ἀλλά καί τότε ἀκόμη, ὅταν βρίσκονται στήν χώρα τῶν ἐχθρῶν τους, ἐγώ δέν θά τούς ἀπαρνηθῶ, οὔτε θά τούς ἀποστραφῶ σέ σημεῖο πού νά τούς ἐξαφανίσω τελείως. Δέν θά ἀκυρώσω τήν διαθήκη μου μαζί τους, γιατί ἐγώ, ὁ Κύριος, εἶμαι Θεός τους. Γιά χάρη τους θά λάβω ὑπόψη μου τήν διαθήκη μου μέ τούς προγόνους τους, ὅταν τούς ἔβγαλα ἀπό τήν Αἴγυπτο μπροστά στά μάτια τῶν ἄλλων ἐθνῶν, γιά νά γίνω Θεός τους. Ἐγώ εἶμαι ὁ Κύριος».*

Αὐτές εἶναι οἱ διαταγές καί οἱ νόμοι, πού καθόρισε ὁ Κύριος ἀνάμεσα σ᾽ αὐτόν τόν ἴδιο καί τούς Ἰσραηλίτες, στό ὄρος Σινᾶ, μέ τόν Μωυσῆ (Λευϊτικοῦ κστ΄, 3-46).

Στήν Καινή, ἐξάλλου, Διαθήκη ἀναφέρεται τό χωρίο: *«Ἔρχονται ἡμέρες, λέει ὁ Κύριος, πού θά κάνω καινούρια διαθήκη μέ τόν λαό τοῦ Ἰσραήλ καί τοῦ Ἰούδα. Δέν θά ἔχει καμιά σχέση μέ τήν διαθήκη πού εἶχα κάνει μέ τούς προγόνους τους τήν ἡμέρα πού τούς πῆρα ἀπό τό χέρι καί τούς ὁδήγησα ἔξω ἀπό τήν Αἴγυπτο. Ἐκεῖνοι δέν τήρησαν τήν διαθήκη μου κι ἐγώ τούς παραμέλησα. Καί νά ποιά θά εἶναι ἡ νέα διαθήκη πού θά κάνω μέ τόν λαό τοῦ Ἰσραήλ: Μετά τίς ἡμέρες ἐκεῖνες, θά βάλω τόν νόμο μου μέσα στήν συνείδησή τους καί θά τόν γράψω στίς καρδιές τους· θά εἶμαι Θεός τους καί αὐτοί θά εἶναι λαός μου. Δέν θά διδάσκει πιά ὁ καθένας τόν συμπολίτη του καί τόν ἀδελφό του λέγοντας γνωρίστε τόν Κύριο, γιατί ὅλοι τους θά μέ γνωρίζουν, ἀπό τόν πιό ἄσημο ὡς τόν πιό σπουδαῖο. Θά συγχωρήσω τήν ἀνομία τους καί δέν θά ξαναθυμηθῶ πιά τήν ἁμαρτία τους. Ἐγώ τό λέω, ὁ Κύριος»* (Ἱερεμίου λα΄, 31-34). Ἐπίσης τά χωρία: *«Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν»* (Ματθαίου κστ΄, 28), (Μάρκου κβ΄, 20). *«Ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος»* (πρός Κορινθίους Β΄, γ΄, 6). *«Ἀλλ᾽ ἐπω-*

ρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν, ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει, μὴ ἀνακαλυπτόμενον ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται» (πρός Κορινθίους Β΄, γ΄, 14). *«Αὗται γάρ εἰσι δύο διαθῆκαι»* (πρός Γαλάτας δ΄, 24). *«Καὶ διὰ τοῦτο διαθήκης καινῆς μεσίτης ἐστίν, ὅπως, θανάτου γενομένου εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων, τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι τῆς αἰωνίου κληρονομίας»* (πρός Ἑβραίους θ΄, 15) καί ἐκτενέστερον, (Ἴδε πρός Ἑβραίους η΄, 7-13 καί θ΄, 15-20).

Θά ἐννοήσουμε τήν σημασία τῆς λέξεως *«Διαθήκη»*, ἐάν λάβουμε ὑπόψη, ὅτι ὁ Θεός ἐμφανίζεται σάν νά κάνει μία συμφωνία μέ τόν ἄνθρωπο. Ἐκεῖνος μέν δίνει τόν Νόμο Του, ἀναλαμβάνει τήν προστασία τοῦ ἀνθρώπου, ὑπόσχεται οὐράνια ἀγαθά, ἀλλά ζητεῖ καί ἀπό τόν ἄνθρωπο τήν τήρηση τῶν ἐντολῶν, πού ἔδωσε. Ἡ συμφωνία αὐτή φαίνεται καί ἐπαναλαμβάνεται κάθε τόσο στά βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀπό μέρους τοῦ Θεοῦ, διά τῶν ἁγίων ἀνδρῶν τούς ὁποίους Ἐκεῖνος ἀπέστειλε.

Ἡ Καινή Διαθήκη, δηλαδή, εἶναι μία νέα συμφωνία πού κάνει ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός καί τήν ὑπογράφει μέ τό τίμιο αἷμα Του. Ποιά συμφωνία κάνει ὁ Κύριος μέ τούς ἀνθρώπους; Ἐκεῖνος μέν ἔρχεται στήν γῆ καί γίνεται ἄνθρωπος, διδάσκει καί θαυματουργεῖ καί θυσιάζεται ἐπάνω στόν σταυρό, καί ἔτσι προσφέρει τά πάντα γιά τήν σωτηρία μας,

γιά νά μᾶς ἀπαλλάξει ἀπό τίς συνέπειες τῶν ἁμαρτιῶν μας καί τῶν παραβάσεων τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ καί γιά νά μᾶς ἀποκαταστήσει. Τί ζητεῖ ἀπό τόν ἄνθρωπο; Ζητεῖ νά πιστεύσει βαθειά στό ἀπολυτρωτικό Του ἔργο, νά ἀναγνωρίσει καί νά ὁμολογήσει τόν Χριστό ὡς Σωτήρα του, νά Τόν ἀγαπήσει ὡς σωτήρα του, νά ζήσει μία ζωή φωτισμένη ἀπό τό Πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου, μία ζωή μέ συνεχή πόθο καί προσπάθεια νά γίνει ἄξιος τοῦ Σωτήρα του, ἄξιος τῆς σωτηρίας πού τοῦ προσφέρει καί ἄξιος τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν πού τοῦ ὑπόσχεται ὁ Κύριος. Αὐτά καλεῖται νά προσφέρει ὁ Χριστιανός, κατά τήν διμερή αὐτή συμφωνία –ἤ Διαθήκη– πού συνάπτεται μεταξύ Θεοῦ καί ἀνθρώπου.

Πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι δέν ἀφήνεται μόνος καί ἀβοήθητος ὁ ἄνθρωπος στήν προσπάθειά του νά φανεῖ ἄξιος, νά τηρήσει τίς ὑποχρεώσεις του. Τοῦ ἔδωκε ὁ Θεός τήν Ἐκκλησία, ἡ ὁποία μέ τά ἱερά Μυστήρια, μέ τήν προσευχή, καί μέ τήν ἀνάγνωση τῶν Γραφῶν, τοῦ μεταδίδει τήν Χάρη τοῦ Θεοῦ καί τόν καθιστᾶ ἱκανό νά προσφέρει ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπό τόν ἴδιο γιά τήν σωτηρία του.

2. Ἱερό Βιβλίο

Ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι ἕνα Ἱερό Βιβλίο κατά δύο ἔννοιες. Σ' αὐτό καταγράφεται ἡ ἀποκάλυψη τοῦ ἀοράτου ζωντανοῦ Θεοῦ στούς ἀνθρώπους μέσα

στήν ἱστορία τοῦ κόσμου. Καταγράφονται οἱ θαυμαστές ἐνέργειές Του γιά τήν δημιουργία καί τήν διακυβέρνηση τοῦ κόσμου, ὥστε νά ἐκπληρώσει τόν σκοπό τῆς δημιουργίας καί τῆς ὑπάρξεώς Του.

Σύμφωνα μέ αὐτά εἶναι τό βιβλίο τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καί τῶν ἐνεργειῶν Του, ὅπως ἐπίσης καί τοῦ σκοποῦ γιά τόν ὁποῖο πραγματοποιήθηκαν. Ἀποκαλύπτει τόν χαρακτήρα Του, τίς ἰδιότητές Του, τήν κατάσταση τῆς ζωῆς Του, τό θέλημά Του, τήν γνώμη πού ἔχει γιά τόν ἄνθρωπο, πιστό ἤ ἄπιστο, ἐνάρετο ἤ ἁμαρτωλό καί πολλά ἄλλα.

3. Τό Βιβλίο τῆς Ἐκκλησίας

Ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι βιβλίο τῆς Ἐκκλησίας. Προορίζεται γιά τούς πιστούς πού τούς διδάσκει καί τούς καθοδηγεῖ, ὥστε καί αὐτοί νά ἐκπληρώσουν τόν σκοπό τῆς ὑπάρξεώς τους. Δέν θεωρεῖται οὔτε ἱστορικό, οὔτε γεωγραφικό ἤ ὅποιας ἄλλης μορφῆς καί χαρακτήρα, ἐπιστημονικό ἐγχειρίδιο παρά τό γεγονός ὅτι ἀναφέρει ἱστορικά γεγονότα, πρόσωπα καί πληροφορίες· διότι σκοπό δέν ἔχει νά καταγράψει τήν ἱστορία, ἀλλά τήν ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ κατά τόν συγκεκριμένο χρόνο καί τόπο.

4. Βιβλίο τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ

Ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι βιβλίο μέ τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ, τούς νόμους Του, πού ἐκφράζουν τό θέλημά

Του, πού ὁ κάθε ἄνθρωπος ὀφείλει νά σέβεται καί νά τηρεῖ.

5. Βιβλίο τῶν διαθηκῶν τοῦ Θεοῦ μέ τούς ἀνθρώπους

Ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι βιβλίο πού ἀναφέρει τίς κατά καιρό Συνθῆκες ἤ Συμφωνίες ἤ Διαθῆκες τοῦ Θεοῦ μέ τούς ἀνθρώπους, ὅπως μέ τόν Ἀβραάμ καί τούς λοιπούς Πατριάρχες τοῦ Ἰσραήλ, τόν Μωυσή καί ἄλλους· τέλος δέ μέ τόν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό. Θέτει τίς προϋποθέσεις γιά τήν σχέση τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό, ὅτι δηλαδή τό κέντρο τοῦ κόσμου εἶναι ὁ Θεός πού ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νά ἀναγνωρίσει, νά ἀγαπήσει, νά ἐμπιστευθεῖ, νά ὑπηρετήσει ἐλεύθερα καί πρόθυμα καί νά ἑνωθεῖ μαζί Του.

Τό περιεχόμενο τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἐκτείνεται ἀπό τήν δημιουργία τοῦ ὁρατοῦ πρόσκαιρου κόσμου μέχρι τήν εἴσοδο τοῦ ἀνθρώπου στόν αἰώνιο κόσμο τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ στό τέλος τῆς ἱστορίας καί τοῦ κόσμου, πού θά διαρκέσει στούς αἰῶνες τῶν αἰώνων, δηλαδή ἀτελευτήτως. Στήν διάρκεια αὐτοῦ τοῦ κόσμου συμβαίνουν πτώσεις, ἧττες καί ἀνορθώσεις τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Θεός μέ τήν πρόνοιά Του δέν ἐγκαταλείπει τόν ἄνθρωπο ἀκόμη καί ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐγκαταλείπει τόν Θεό, «*ὡς τὸ ἀποστρέψαι τὸν ἀσεβῆ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ καὶ ζῆν αὐτόν*» (Ἰεζεκιήλ λγ΄, 11).

6. Τό Βιβλίο τοῦ Θεοῦ

Ὅταν ρώτησαν κάποιον ἀρχαῖο σοφό *«διατί δέν συγγράφει»*, ὥστε νά μελετοῦν οἱ μεταγενέστεροι τήν διδασκαλία του, λένε ὅτι ἀπάντησε: *«Ὁρῶ τὰ χαρτία πολὺ τῶν γραφησομένων τιμιώτερα»*. Ὁ σοφός ἐκεῖνος, μέ τόν τρόπο αὐτό, δίδαξε ὅτι ἡ ἀνθρώπινη σοφία, πού βρίσκεται στά διάφορα συγγράμματα, ὅσο ὑψηλή καί ἄν εἶναι, δέν παύει νά εἶναι ἀτελής τόσο, ὥστε νά θεωρεῖται πολλές φορές τό χαρτί τῶν βιβλίων πολυτιμότερο ἀπό τίς ἰδέες τίς ὁποῖες περιέχουν τά βιβλία.

Μοναδική ἐξαίρεση ἀποτελεῖ *«τό βιβλίο τοῦ Θεοῦ»*. Ἀκριβῶς διότι εἶναι *«τό βιβλίο τοῦ Θεοῦ»* καί ὄχι δημιούργημα ἀνθρώπων, δηλαδή δέν περιέχει ἀνθρώπινη γνώση καί σοφία.

Εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, πού ἀπευθύνεται αἰωνίως, μέσω τοῦ θείου αὐτοῦ βιβλίου, τῆς Ἁγίας Γραφῆς, *«εἰς πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον»* (Ἰωάννου α΄, 9). Εἶναι ὁ λόγος πού ὁδηγεῖ, φωτίζει, ἀνακουφίζει καί στηρίζει τόν ἄνθρωπο στόν ἀγώνα τῆς ζωῆς του.

Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ συγκινεῖ καί γοητεύει ἐξ ἴσου τόσο τά μεγάλα πνεύματα, ὅσο καί τούς ἁπλοϊκούς ἀνθρώπους. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ τώρα μέν σάν φωτιά, *«ὡς πῦρ καταναλίσκον»* (Ἑβραίους ιβ΄, 29), κατακαίει τά ἀγκάθια τῶν παθῶν καί γεμίζει μέ φλόγα θείας ἀγάπης τήν ψυχή, ἔπειτα δέ δροσερός, ὡς *«πνεῦμα*

δρόσου διασυρίζον» (Δανιήλ γ΄, 50), δροσίζει, ἱκανοποιεῖ καί ζωογονεῖ τόν ἄνθρωπο. Ὁ ἴδιος λόγος γίνεται κάποτε πιό κοφτερός ἀπό μάχαιρα δίκοπη, «*τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον*» (Ἑβραίους δ΄, 12), γιά νά κόψει καί νά καθαρίσει κάθε σάπιο πού θά βρεῖ στήν ψυχή. Συγκλονίζει, συγκινεῖ καί ἐπαναφέρει τόν ἄνθρωπο σέ συναίσθηση, ὥστε ἀπό ψυχικά καί ἠθικά ἐρείπια δημιουργεῖ ἁγίους. Παράλληλα εἶναι τόσο ἤρεμος καί γαλήνιος, ἱκανός νά δώσει τήν χαρά, νά ἱκανοποιήσει τά αἰτήματα τῆς ἐδῶ ζωῆς καί τῆς μέλλουσας. Εἶναι λόγος ὅλος λαμπρότητα καί καθαρότητα καί θεία δύναμη καί μεγαλεῖο. Εἶναι λόγος Θεοῦ.

Ὅσοι πιστεύουν στόν Θεό δέν ἔχουν κἄν ἀνάγκη νά πληροφορηθοῦν ὅτι ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι βιβλίο θεόπνευστο, πού περιέχει τόν λόγο τοῦ Θεοῦ. Βρίσκουν τήν διαβεβαίωση αὐτή σ' αὐτό τοῦτο τό βιβλίο. Αὐτοί βλέπουν τόν ἴδιο τόν Θεό μέσα στούς λόγους Του. Βλέπουν τήν παντοδυναμία καί τήν πανσοφία Του, τήν αἰωνιότητα καί τήν ἀγάπη Του. Ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι γι' αὐτούς τό βιβλίο τῆς ζωῆς. Ἡ πυξίδα τους, ὁ δρόμος τους, τό φῶς τους.

Γιά τούς ἄλλους, πού ἴσως ἀμφιβάλλουν, δέν μένει παρά μία ἀμερόληπτη ἐξέταση. Νά μελετήσουν οἱ ἴδιοι τόν λόγο τοῦ Θεοῦ. «*Νά ἐρευνήσουν τάς Γραφάς*» (Ἰωάννου ε΄, 39), ὅπως συνιστᾶ τό Εὐαγγέλιο. Τότε θά πεισθοῦν ὅτι μέσα στήν Ἁγία Γραφή μιλάει

ὁ Θεός πρός τόν ἄνθρωπο. Τότε θά ὁμολογήσουν, ὅταν εἶναι εἰλικρινεῖς καί δέν θέλουν νά ἀποκρύψουν τήν ἀλήθεια, ἐκεῖνο πού ὡμολόγησαν καί διακήρυξαν πολλοί ἄπιστοι ἐρευνητές καί μελετητές τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ὁ Μάξ Μύλλερ, Γερμανός γλωσσολόγος, μιλοῦσε πάντοτε μέ περιφρόνηση γιά τήν Ἁγία Γραφή, θέλησε ὅμως νά γράψει παγκόσμια ἱστορία καί γιά τόν σκοπό αὐτό τήν μελέτησε. Ἔπειτα ἀπό λίγο καιρό ἔγραφε σ' ἕνα φίλο του: *«Φίλε μου, σέ πληροφορῶ ὅτι μελέτησα τήν Ἁγία Γραφή. Ὢ πόσος μεγάλος θησαυρός εἶναι κρυμμένος σ' αὐτό τό βιβλίο! Λυποῦμαι πολύ πού μόλις τώρα, σέ ἡλικία 50 ἐτῶν, κατώρθωσα νά ἀνακαλύψω τόν πολύτιμο αὐτό θησαυρό. Πῶς νά σοῦ περιγράψω τό τί βρῆκα μέσα στό Εὐαγγέλιο; Τό φῶς πού εἶδε ὁ Παῦλος στήν ὁδό τῆς Δαμασκοῦ δέν ἦταν περισσότερο παράδοξο ἀπό ἐκεῖνο πού ἔπεσε ἐπάνω μου, ὅταν ἀνακάλυψα, ὅτι μέσα στό Εὐαγγέλιο ὑπάρχει ἡ πραγματικότητα ὅλων τῶν προσδοκιῶν, ἡ ὑψίστη τελειότητα τῆς φιλοσοφίας, τό κλειδί, πού ἐξηγεῖ ὅλες τίς φαινομενικές ἀντιθέσεις τοῦ φυσικοῦ καί ἠθικοῦ σύμπαντος».*

Εἶναι μία γνώμη ἀπό τίς ἀμέτρητες πού ὑπάρχουν. Καί, στήν πραγματικότητα, εἶναι ὁμολογία πίστεως στόν λόγο τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀποκαλύπτεται στήν Ἁγία Γραφή. Ὁμολογία, πού στήν οὐσία ἐπαναλαμβάνει τήν βεβαίωση τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

«*Τὸ Εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον*» (πρός Γαλάτας α', 11).

7. Ἕνα ἁρμονικό σύνολο

Εἶναι δύσκολο καί σέ δόκιμους ἀκόμη συγγραφεῖς νά ἐξασφαλίσουν ἑνότητα στό ἔργο τους. Καί ὅμως, στά βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τά ὁποῖα γράφηκαν σέ διαφορετικές ἐποχές καί τόπους καί ἀπό διαφορετικούς συγγραφεῖς, ὑπάρχει μοναδική, πηγαία, ἀξιοθαύμαστη καί πολύπλευρη ἑνότητα.

Πράγματι, ἀπό τήν ἐποχή πού γράφτηκε τό πρῶτο βιβλίο τῆς Ἁγίας Γραφῆς, «*ἡ Γένεσις*», μέχρι τήν ἐποχή πού γράφτηκε καί τό τελευταῖο, «*ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου*», πέρασαν 1600 περίπου ἔτη. Στό χρονικό αὐτό διάστημα τῶν 16 αἰώνων γράφτηκαν τά 76 βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, (49 τῆς Παλαιᾶς καί 27 τῆς Καινῆς Διαθήκης). Γράφτηκαν δέ ἀπό ἀνθρώπους κάθε τάξεως καί ἡλικίας καί μορφώσεως καί τόπου. Ὑπάρχουν βιβλία Βασιλέων, ὅπως τά τοῦ Δαυΐδ καί τοῦ Σολομῶντος, ἀλλά ὑπάρχουν καί βιβλία ἁλιέων. Μεταξύ τῶν συγγραφέων συγκαταλέγονται ἄνθρωποι μεγάλης μορφώσεως, ὅπως ὁ Μωυσῆς, ὁ Παῦλος, ὁ Λουκᾶς, ἀλλά καί ἄνθρωποι μικρᾶς μορφώσεως. Ὅλοι αὐτοί ἔγραψαν σέ διαφορετικές χῶρες, σέ διαφορετικές ἐποχές, σέ διαφορετικές περιστάσεις. Πολλά ἀπό τά βιβλία αὐτά φέρνουν χαρακτήρα ἱστορικό, ἄλλα διδακτικό, ἄλλα ποιητικό, ἄλλα προφητικό. Καί

ὅμως ὅλα ὑφαίνουν τήν ἴδια θεία ἑνότητα. Ὅλα ἀσχολοῦνται μέ τό ἴδιο, τό μοναδικό θέμα, πού μπορεῖ νά συνοψισθεῖ στίς λέξεις «*Λύτρωσιν ἀπέστειλε Κύριος τῷ λαῷ αὐτοῦ*» (Ψαλμοῦ 110, 9).

Γιά νά ἐμφανίσουν ὅλοι αὐτοί τό θέμα αὐτό τῆς λυτρώσεως, γιά νά κάνουν τόν ἄνθρωπο νά καρπωθεῖ τήν λύτρωση, ἐμφανίζουν τόν Θεό, βοηθοῦν τόν ἄνθρωπο νά ἀποκτήσει αὐτογνωσία -διότι χωρίς τήν βοήθεια τῆς Ἁγίας Γραφῆς δέν γνωρίζει ὁ ἄνθρωπος τόν ἑαυτό του- περιγράφουν τήν μακαριότητα τοῦ ἀνθρώπου πλησίον τοῦ Θεοῦ καί τήν κακοδαιμονία του στήν κατάσταση τῆς ἁμαρτίας. Κηρύσσουν τήν μετάνοια, γιά νά ἐπαναφέρουν τόν πλανηθέντα πλησίον τοῦ Θεοῦ, ὑπόσχονται τήν ἀνταπόδοση ἤ ἐμφανίζουν ἀπειλητικά τίς τραγικές συνέπειες τῆς ἀποστασίας. Ἰδιαιτέρως, τά βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης προφητεύουν τήν ἔλευση τοῦ Σωτήρα, ἐνῶ τά τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀναφέρονται στήν ἐνανθρώπισή Του, τήν διδασκαλία Του, τά θαύματά Του, τό πάθος, τήν Ἀνάσταση, τονίζουν τήν ἐπαλήθευση τῶν προφητειῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης στό πρόσωπο τοῦ Σωτήρα καί καλοῦν τόν ἄνθρωπο νά πιστέψει στόν Ἰησοῦ Χριστό καί τό ἀπολυτρωτικό Του ἔργο, γιά νά κληρονομήσει τήν αἰώνια ζωή. Ὅλα τά βιβλία δεικνύουν τόν Χριστό, τά μέν ὡς τόν ἀναμενόμενο, τά δέ ὡς τόν ἐνανθρωπήσαντα Λυτρωτή.

Ἔχουμε ἑνότητα στό θέμα, ἑνότητα στήν ἔννοια

τῶν βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὡς πρός τό πρόσωπο καί τό ἔργο τοῦ Λυτρωτοῦ, ἀλλά ἐνότητα καί στήν ἠθική διδασκαλία, δηλαδή, ἐκεῖνο πού δίδαξε ὡς ἠθικό ὁ Μωυσῆς, κατά τρόπο προσιτό στήν ἐποχή Του, δέν τό ἀναιρεῖ, δέν τό ἀπορρίπτει ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, ἀλλά τό συμπληρώνει καί τό διατυπώνει τελειότερα. Καί γιά νά μή νομισθεῖ ὅτι ἡ νέα μορφή τῆς διδασκαλίας ἀντίκειται πρός τήν παλαιά διατύπωση τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου, λέει ὁ Κύριος. *«Οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν Νόμον ἢ τοὺς Προφήτας, οὐκ ἦλθον καταλῦσαι ἀλλὰ πληρῶσαι»* (Ματθαίου ε΄, 17). Ἐφιστᾶ δέ καί τήν προσοχή τῶν συγχρόνων Του στόν σεβασμό καί τήν τήρηση τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου μέ τούς λόγους Του: *«Ὃς ἐὰν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ Βασιλείᾳ τῶν Οὐρανῶν»* (Ματθαίου ε΄, 19).

Εἶναι δέ τόσο ἔγκυρη ἡ παλαιά μορφή τοῦ Νόμου, ὥστε λέει ὁ Κύριος: *«Ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ Νόμου ἕως ἂν πάντα γένηται»* (Ματθαίου ε΄, 18).

Δέν ὑπάρχει ἐπισημότερη ἀναγνώριση τοῦ κύρους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀπό τούς λόγους τοῦ Κυρίου: *«Εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωϋσεῖ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί, περὶ ἐμοῦ γὰρ ἐκεῖνος ἔγραψεν»* (Ἰωάννου ε΄, 46). Καί αὐτό, ἐκτός τῶν ἄλλων πολλῶν χωρίων, μαρτυρεῖ τήν ἑνότητα, ἡ ὁποία ὑπάρχει μεταξύ τῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς καί τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἡ μέν Παλαιά

μοιάζει πρός προβολέα τοῦ ὁποίου τό φῶς πέφτει σέ ἕνα ὡρισμένο σημεῖο γιά νά προδηλώσει καί νά ἐμφανίσει τό πρόσωπο καί τό ἔργο τοῦ Κυρίου, νά στρέψει τήν προσοχή πρός αὐτό καί νά γιγαντώσει τόν πόθο τῆς ἀναμονῆς Του, γι' αὐτό καί χαρακτηρίσθηκε *«Παιδαγωγός εἰς Χριστόν»*, ἡ δέ Καινή Διαθήκη ἐπικυροῖ τήν Παλαιά σέ τρόπον ὥστε νά διαλάμπει μεταξύ αὐτῶν ἡ ἀδιάσπαστη καί θαυμαστή ἑνότητα.

Ἐξ ἄλλου 332 διαφορετικές προφητεῖες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐκπληρώνονται στό πρόσωπο τοῦ Κυρίου, ἐνῶ ἡ Καινή Διαθήκη παραθέτει 181 χωρία τῆς Παλαιᾶς, ἐκτός ἀπό τά ἀμέτρητα ἄλλα χωρία τά ὁποῖα ἀναφέρονται σέ γεγονότα ἤ πρόσωπα τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς.

Καταπληκτική ἑνότητα ἐμφανίζεται καί στούς συμβολισμούς καί στήν σημασία πού δίνεται σέ κάθε ἔννοια. Ὅ,τι χαρακτηρίζεται ὡς ἀξιόλογο σέ ἕνα βιβλίο, εἶναι ἀξιόλογο καί σέ ὅλα τά ἄλλα. Κατά τόν ἴδιο π.χ. τρόπο ἐγκωμιάζεται ὁ πιστός καί μέ ἀνάλογη αὐστηρότητα ἐλέγχεται ὁ ἀποστάτης. Κατά τόν ἴδιο τρόπο τονίζεται ἡ προσωρινότητα τῆς ζωῆς αὐτῆς καί ἡ αἰωνιότητα τῆς μέλλουσας. Ἡ ἴδια διάκριση γίνεται στήν πίστη καί στά ἔργα τῶν ἀνθρώπων.

Καί ποιά εἶναι ἡ ἐξήγηση τῆς ἑνότητας; Δέν μπορεῖ νά εἶναι ἄλλη ἐκτός ἀπό τήν πίστη ὅτι ὁ Θεός ἐνέπνευσε τούς συγγραφεῖς ὅλων τῶν βιβλίων Πα-

λαιᾶς καί Καινῆς Διαθήκης, γιά νά ἀποκαλύψει μέ αὐτά τήν θέλησή Του. Καί μάλιστα μέ πολλούς συγγραφεῖς, διαφορετικῆς προελεύσεως καί ἐποχῆς καί κοινωνικῆς τάξεως καί μορφώσεως καί τόπου, ὥστε καί ἡ ἀνομοιογένεια τῶν συγγραφέων μέ τήν ἑνότητα καί τήν ἁρμονία, νά μαρτυρεῖ, τήν θεία προέλευση τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

8. *«Παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν»*

Ὡς *«παιδαγωγὸν ἡμῶν εἰς Χριστὸν»* χαρακτήρισε ὁ ἀπόστολος Παῦλος τόν Μωσαϊκό Νόμο καί γενικώτερα τά βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Καί δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι, ὁποιοσδήποτε μελετήσει τήν Ἁγία Γραφή, θά κατανοήσει πόσο δίκαιο εἶχε ὁ θεόπνευστος ἀπόστολος Παῦλος, ὅταν ἔδινε τόν χαρακτηρισμό αὐτό.

Διότι, ποιό εἶναι τό ἔργο τοῦ παιδαγωγοῦ; Νά διδάσκει στό παιδί ἐκεῖνα πού πρέπει νά μάθει, καί νά τά διδάσκει μέ σύστημα. Νά ἀρχίζει ἀπό τά εὐκολώτερα καί νά προχωρεῖ στά δυσκολώτερα. Νά καθιστᾶ ἱκανό τό παιδί νά κατανοεῖ ὅ,τι πρόκειται νά τό ἀπασχολήσει ἀργότερα στήν ζωή του. Ἀλλά τόν ἴδιο ἀκριβῶς ρόλο διαδραμάτισε καί ὁ Μωσαϊκός Νόμος καί γενικῶς ἡ Παλαιά Διαθήκη.

Παιδαγώγησε τόν προχριστιανικό κόσμο μέ τήν μονοθεΐα. Καλλιέργησε τήν λατρεία τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ στό Ἰσραηλιτικό γένος καί κατώρθωσε νά δια-

τηρήσει τήν μονοθεΐα αὐτή ἐπί τόσους αἰῶνες καί κάτω ἀπό τίς χειρότερες συνθῆκες, τίς ὁποῖες ἀντιμετώπισε ὁ Ἰσραηλιτικός λαός. Ἡ πίστη στόν *«Θεόν τῶν Πατέρων»*, τόν Θεό *«τοῦ Ἀβραάμ, Ἰσαάκ καί Ἰακώβ»*, ἦταν ἐκείνη πού τούς γιγάντωσε τόσο κατά τίς σκληρές ἡμέρες τῆς Αἰγυπτιακῆς δουλείας καί τίς ταλαιπωρίες τῆς ἐρήμου, ὅσο καί ἀργότερα μεταξύ τῶν Χαναναίων, καί ἄλλων διαφόρων εἰδωλολατρικῶν λαῶν, μέ τούς ὁποίους βρίσκονταν στήν ἀνάγκη νά κάνουν σκληρούς καί ἀλλεπάλληλους πολέμους. Ἀλλά καί μετέπειτα, ὅταν ὁδηγήθηκαν αἰχμάλωτοι στήν Βαβυλώνα καί ὅταν ὑποτάχθηκαν κάτω ἀπό τό σκῆπτρο τῶν Περσῶν καί ἀργότερα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καί, μετά ἀπό αὐτά, τῶν Ρωμαίων καί ἦρθαν σέ σχέσεις μέ διαφορετικούς λαούς καί γνώρισαν ἄλλους θεούς, ὡς σύνολον δέν ἐγκατέλειψαν τήν λατρεία τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ.

30 Καί αὐτό ὀφείλεται στήν παιδαγωγία τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου καί τῶν Προφητῶν, οἱ ὁποῖοι πάντοτε ἔστρεφαν τήν προσοχή τοῦ λαοῦ αὐτοῦ στόν ἀληθινό καί ζωντανό Θεό καί ὑπενθύμιζαν τόν ὑψηλό προορισμό του, νά ἀποτελέσει τό φυτώριο τῆς τέλειας πλέον θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ. Ἀπαραίτητη, σύμφωνα μέ αὐτά, προϋπόθεση ἦταν τό στάδιο τοῦτο τῆς προχριστιανικῆς μονοθεΐας, κατά τήν ὁποία καλλιεργήθηκε ἡ προσδοκία τῆς ἐλεύσεως τοῦ Σωτήρα Χριστοῦ. Διότι, πῶς θά ἦταν δυνατόν νά ἀναμένει

καί νά γνωρίσει ὁ κόσμος τόν Υἱό τοῦ Θεοῦ, χωρίς τήν Παλαιά Διαθήκη; Ὁλόκληρη δέ ἡ Παλαιά Διαθήκη παιδαγωγεῖ εἰς Χριστόν, διότι προετοιμάζει τόν κόσμο γιά νά ὑποδεχθεῖ τόν Ἰησοῦ Χριστό.

Ἀλλά καί ὁ ἠθικός νόμος, πού δίνει ὁ Θεός μέ τόν Μωυσῆ, εἶναι καί αὐτός *«προγυμνάσιον»* πού ἔχει σκοπό νά παιδαγωγήσει τόν ἄνθρωπο καί νά τόν καταστήσει ἱκανό νά δεχθεῖ καί νά ἐφαρμόσει τόν τέλειο νόμο τοῦ Εὐαγγελίου τῆς ἀγάπης. Παρόλο δέ, ὅτι ἐμφανίζεται στόν κόσμο, ἐκ πρώτης ὄψεως, ὡς νόμος ἐκδικήσεως, ἔχει ἐν τούτοις στοιχεῖα, τά ὁποῖα καθιστοῦν αὐτόν ὑψηλό, ὑψηλότατο, σέ σχέσει μέ τά ἤθη καί ἔθιμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καί κυρίως τῶν εἰδωλολατρῶν, οἱ ὁποῖοι δέν γνώριζαν *«ποῖον Θεό ἐλάτρευαν»* καί στούς ὁποίους, λόγω ἐλλείψεως ἠθικῶν προτύπων, δέν ὑπῆρχε οὔτε μέτρο οὔτε τέρμα στήν ἄβυσσο τῆς διαφθορᾶς.

Παρά τίς ἀτέλειές του ὁ Μωσαϊκός Νόμος ἦταν εὐεργετικώτατος γιά τήν ἐποχή του καί ἱκανώτατος νά παιδαγωγήσει τόν κόσμο καί νά τόν καταστήσει ἱκανό, νά δεχθεῖ τόν τέλειο Νόμο τοῦ Εὐαγγελίου. Ἄρα καί ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀπόψεως δικαιοῦται ὁ ἀπόστολος Παῦλος νά ὀνομάζει τήν Παλαιά Διαθήκη *«Παιδαγωγὸν εἰς Χριστόν»* (πρός Γαλάτας γ΄, 24).

Ἄς ἔρθουμε τώρα σέ κάτι περισσότερο συγκεκριμένο, δηλαδή ἐκεῖ ὅπου ἡ Παλαιά Διαθήκη δέν καλλιεργεῖ ἁπλῶς τήν μονοθεΐα, οὔτε τήν ἠθική διαπαι-

δαγώγηση μέ τόν Μωσαϊκό Νόμο, ἀλλά ἐκεῖ ὅπου, συγκεκριμένα πλέον, μιλάει γιά τό πρόσωπο καί τό ἔργο τοῦ Σωτήρα Χριστοῦ. Ἄς ἔρθουμε στίς προφητεῖες. Ἀπό τά σαρανταεννέα βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης τά δεκαέξι εἶναι καθαρῶς προφητικά. Ἀλλά καί σέ ὅλα τά ἄλλα ὑπάρχουν μεμονωμένες προφητεῖες καί ὑποτυπώσεις καί σύμβολα ἀναφερόμενα στόν Ἰησοῦ Χριστό, οὕτως ὥστε νά μπορεῖ νά λεχθεῖ, ὅτι ἡ ζωή καί τό ἔργο τοῦ Κυρίου ἦταν γνωστά μέσα ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη πρό αἰώνων. Στίς προφητεῖες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀναφέρονται λεπτομέρειες τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου, τοῦ τόπου τῆς Γεννήσεως, τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου, τοῦ διωγμοῦ πού ὑπέστη ἀπό τόν Ἡρώδη καί κατέφυγε στήν Αἴγυπτο, ὁ τόπος τῆς διαμονῆς Του, ὁ τρόπος καί ἡ δύναμη τῆς διδασκαλίας Του, τῶν θαυμάτων Του, ὅλες σχεδόν οἱ λεπτομέρειες τῆς προδοσίας, τῶν παθῶν,
32 τῆς ταφῆς, καί πλῆθος συμβολισμῶν τῆς Ἀναστάσεως καί ὅλα αὐτά μέ τόση ἀκρίβεια, ὥστε ἀργότερα οἱ Χριστιανοί, χαρακτήρισαν τόν προφήτη Ἡσαΐα ὡς πέμπτο Εὐαγγελιστή, ἀκριβῶς διότι ἔγραψε λεπτομέρειες γιά τήν ζωή τοῦ Κυρίου σάν νά ἦταν σύγχρονος Αὐτοῦ, ἄν καί ἔζησεν 800 περίπου ἔτη πρό Χριστοῦ.

Ἡ καλλιέργεια τοῦ Ἰσραηλτικοῦ λαοῦ μέ τήν γνώση τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἡ ἠθική διαπαιδαγώγηση αὐτοῦ μέ τόν Μωσαϊκό Νόμο καί τέλος ἡ ἐξαγγελία τῆς

ἐλεύσεως καί τοῦ ἔργου τοῦ Μεσσία, ἦταν οἱ τρεῖς κυριώτεροι τομεῖς τοῦ παιδαγωγικοῦ ἔργου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Καί οἱ καρποί τῆς διαπαιδαγωγήσεως αὐτῆς ἦταν τόσο ὥριμοι καί τόσο πλούσιοι στά στρώματα τοῦ πιστοῦ λαοῦ, ὥστε καί ἁπλοί ἄνθρωποι τῆς Βηθσαϊδά, οἱ ὁποῖοι ἀνέμεναν τόν Σωτήρα, νά ἀναφωνήσουν πλήρεις χαρᾶς ὅταν Τόν ἀναγνώρισαν: *«Ὃν ἔγραψε Μωυσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται, εὑρήκαμεν Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ»* (Ἰωάννου α΄, 46).

9. Τό Βιβλίο τῆς δυνάμεως

Ἐνῶ γιά τόν πιστό δέν τίθεται κἄν ζήτημα προελεύσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί ἐνῶ καί μία μόνο προσεκτική ἀνάγνωση πείθει ὅτι ἡ Ἁγία Γραφή δέν εἶναι ἔργο ἀνθρώπου, ἀλλ᾽ ἔργο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὑπάρχουν ἐν τούτοις, καί σημεῖα ἰσχυρά καί ἀδιάσειστα, πού ἐπισφραγίζουν τήν θεία προέλευση τῆς Βίβλου. Ἕνα ἀπό αὐτά εἶναι ἡ δύναμη πού ἔχει.

Ἡ δύναμη πού εἶχε ὁ προφορικός λόγος τοῦ Κυρίου καί πού ἔκανε τούς ἀκροατές Του νά ὁμολογοῦν ὅτι *«οὐδέποτε ἐλάλησεν ἄνθρωπος ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος»* καί ὅτι *«ἐλάλει ὡς ἐξουσίαν ἔχων καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς»* (Ματθαίου ζ΄, 29) ὑπάρχει καί στόν γραπτό λόγο τοῦ Θεοῦ καί φαίνεται σέ κάθε σελίδα τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Ἡ θεία αὐτή καί ὑπερκόσμια δύναμη τοῦ Εὐαγγε-

λίου ἄλλαξε τήν ὄψη τοῦ κόσμου. Ὅπου κηρύχθηκε τό Εὐαγγέλιο ἐξάλειψε τήν ἀγριότητα τῶν ἠθῶν, ἐξημέρωσε τόν ἄνθρωπο, ἀνέτρεψε τήν θρησκεία τῶν εἰδώλων, ἐξαφάνισε τήν δουλεία, κήρυξε τήν ἰσότητα μεταξύ φυλῶν καί γενῶν καί τάξεων. Συνέσφιγξε μέ τόν δεσμό τῆς ἀγάπης τά τέκνα τοῦ οὐρανίου Πατέρα. Ἔδειξε τό ὕψος τῆς ἠθικῆς καί ἐνέπνευσε τά ὡραιότερα καί ὑψηλότερα αἰσθήματα. Πῶς νά ἐξηγηθεῖ τό φαινόμενο αὐτό; Ἐξηγεῖται ἐάν ληφθεῖ ὑπόψη ἡ θεία δύναμη πού βρίσκεται στό Εὐαγγέλιο. Ἐξηγεῖται ἐάν ληφθεῖ ὑπόψη ὅτι τό Εὐαγγέλιο δέν ἔχει σκοπό νά πλουτίσει τίς γνώσεις τῶν ἀνθρώπων, ἀλλά νά ἀναπλάσει ψυχές καί νά μεταλαμπαδεύσει σ' αὐτές τήν θεία δύναμη. Ἡ θεία Χάρη ἐπιδρᾶ ἐπί τῆς ψυχῆς τοῦ εὐσεβοῦς μελετητοῦ καί ὁλοκληρώνει τό ἔργο τῆς ἠθικῆς ἀναπλάσεως. Ὅπως ὅταν μιλοῦσε ὁ Κύριος *«δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἰᾶτο πάντας»*, (Λουκᾶ στ΄, 19), ἔτσι καί μέ τήν μελέτη τοῦ Εὐαγγελίου Του, ἀποκομίζει ὁ Χριστιανός δύναμη καί φωτισμό.

Ἡ ἐπιρροή τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι ἐκπληκτική. Ὁ φιλόσοφος καί μάρτυρας Ἰουστῖνος ζητεῖ τήν ἀλήθεια στά φιλοσοφικά συστήματα καί δοκιμάζει τήν ἀπογοήτευση. Γνωρίζει ἐπί τέλους τό Εὐαγγέλιο καί προσκολλᾶται ἡ ψυχή του σ' αὐτό, τόσο, ὥστε πεθαίνει μέ μαρτυρικό θάνατο γιά τήν ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου. Ὁ Αὐγουστῖνος βρίσκεται στά βάραθρα

τῆς ἁμαρτίας, λίγες ὅμως λέξεις, τῆς Ἁγίας Γραφῆς, *«ὥρα ἡμᾶς ἤδη ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι· νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν»* (πρός Ρωμαίους ιγ΄, 11) φωτίζουν τόν ψυχικό του κόσμο. Συνέρχεται, μετανοεῖ, βαπτίζεται, ἀλλάζει τρόπο ζωῆς καί ἀναδεικνύεται ἕνας ἀπό τούς μεγαλύτερους ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας. Ὅ,τι συνέβη μέ χιλιάδες ἄλλες Ἰουστίνους καί Αὐγουστίνους, συνέβη καί μέ ὁλόκληρους λαούς, οἱ ὁποῖοι ἀπό τήν ἐπίδραση τοῦ Εὐαγγελίου ἀπέβαλαν τήν ἀγριότητα καί εἰσῆλθαν στόν πολιτισμό.

Ἀλλά ἡ δύναμη τοῦ Εὐαγγελίου ἀποδείχθηκε μέσα στούς αἰῶνες καί μέ τήν πνευματική νίκη πού ἐπέτυχε ἔναντι τῶν πολλῶν, καί κατά κόσμο ἰσχυρωτάτων ἐχθρῶν πού τούς ἀντιμετώπισε. Διότι πολεμήθηκε τό Εὐαγγέλιο ὅσο τίποτε ἄλλο στόν κόσμο. Κηρυσσόταν ἀπό δώδεκα ἁπλούς, πτωχούς, ἀγράμματους, ἄοπλους, ἄσημους ἁλιεῖς καί ὑφίστατο τούς συνεχεῖς καί λυσσώδεις διωγμούς ἑκατομμυρίων εἰδωλολατρῶν καί Ἰουδαίων. Τό κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου φαινόταν *«Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μωρίαν»* (πρός Κορινθίους Α΄, α΄, 23). Προκαλοῦσε κατ' ἀρχάς τήν εἰρωνεία καί στήν συνέχεια τήν μανία τῶν διωκτῶν. Ἐπί τριακόσια ἔτη οἱ Ρωμαϊκές λεγεῶνες καί οἱ δήμιοι τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἀγωνίζονταν γιά νά πνίξουν στό αἷμα τῶν Χριστιανῶν τόν λόγο τοῦ Εὐαγγελίου. Καί ὅμως

οἱ ἁλιεῖς νίκησαν χωρίς νά διαθέτουν ὑλικά ἀγαθά ἤ ἀξιώματα, ἤ κοινωνική ἐπιβολή, χωρίς βία, ἀλλά τοὐναντίον *«διωκόμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι»*. Ἐνίκησαν, *«οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως»* (πρός Κορινθίους Α΄, β΄, 4), γιά νά καταστεῖ φανερό ὅτι ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ κρυβόταν στό κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου.

Ἀλλά καί ὅταν ὁ ἀγώνας κατά τοῦ Εὐαγγελίου συνεχίσθηκε ἀπό ἄπιστους συγγραφεῖς καί συνεχίζεται ἀπό ἄθεα κοινωνικά καί πολιτικά συστήματα καί ἐξακολουθεῖ νά χύνεται σέ κάθε ἐποχή αἷμα χριστιανικό καί πάλιν ἡ ἀκατάβλητη δύναμη τοῦ Εὐαγγελίου ἐμφανίζεται γιά νά ἐπιβεβαιωθεῖ ὁ λόγος τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, *«αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν»* (Ἰωάννου Α΄, ε΄, 4).

36

10. Τό Βιβλίο τῆς ζωῆς

«Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι καὶ ζωὴ ἐστί» (Ἰωάννου στ΄, 63) εἶπε ὁ Κύριος. Ἰδού, γιατί ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι τό βιβλίο τῆς ζωῆς. Γιατί περιέχει τόν λόγο τοῦ Θεοῦ πού εἶναι *«ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή»* (Ἰωάννου, ιδ΄, 6). Πράγματι, ἡ τήρηση τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ὁδηγεῖ τόν ἄνθρωπο στόν ἰδανικό τρόπο τῆς ἐπίγειας ζωῆς, ἐνῶ συγχρόνως ἐξασφαλίζει σ' αὐτόν καί τήν ζωή τῆς αἰώνιας μακαριότητας.

Εἶναι αὐτό μία ἀλήθεια πού πηγάζει ἀπό κάθε

σελίδα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τῆς ἀθάνατης πηγῆς τοῦ *«ζῶντος ὕδατος»*.

Δεινοπαθεῖ ὁ ἄνθρωπος στόν λαβύρινθο τῆς δυστυχίας, ὅπως καθιστᾶ τόν κόσμο ἡ μακρά τῆς ζωογόνου πνοῆς τῆς πίστεως, ζωή τῆς ἁμαρτίας. Καταντᾶ τό πλάσμα ἀξιοθρήνητο, πού παρασύρει ὁ σφοδρός ἄνεμος τῶν παθῶν. Ποθεῖ καί ὀνειρεύεται τότε μία ζωή χωρίς κόπο καί ἀγωνία, χωρίς μίσος καί ἀδικία, χωρίς πόνο καί δάκρυα.

Καί ὅμως, ἡ ἰδανική ζωή τήν ὁποία ὀνειρεύεται καί γιά τήν ὁποία θά ἔδινε τό πᾶν γιά νά τήν ἀποκτήσει, δέν εἶναι κάτι ἀκατόρθωτο. Δέν εἶναι οὐτοπία, ἀρκεῖ νά θελήσει νά βαδίσει τόν δρόμο τοῦ Θεοῦ, τόν δρόμο, πού θά τόν ὁδηγήσει ἀσφαλῶς στήν πηγή τῆς ζωῆς. Ἀρκεῖ νά ἀφήσει νά μιλήσει στήν ψυχή του ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, νά κυβερνήσει ἐξ ὁλοκλήρου τήν ζωή του. Τότε εἶναι *«μακάριος»*, εὐτυχής, ὅπως ψάλλει ὁ Δαυΐδ: *«Μακάριος ἀνὴρ ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν καὶ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔστη… ἀλλ᾽ ἢ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσῃ ἡμέρας καὶ νυκτός»* (Ψαλμοῦ α΄, 1). Εὐτυχής, ἀξιοζήλευτος ὁ πιστός, σάν τό δένδρο πού βρίσκεται στήν ἄκρη τοῦ ποταμοῦ, *«ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορρυήσεται· καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῇ, κατευοδωθήσε-*

ται» (Ψαλμοῦ α΄, 3). Πόση ἰκμάδα, ἀλήθεια, λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος ἀπό τήν πηγή τοῦ ζῶντος ὕδατος, τήν Ἁγία Γραφή! Πολλοί, ἴσως οἱ περισσότεροι, νομίζουν, ὅτι τά διδάγματα τοῦ Εὐαγγελίου ἔχουν μοναδικό σκοπό νά ἐξασφαλίζουν τήν αἰώνια ζωή χωρίς νά προσφέρουν τήν παραμικρή βοήθεια στόν ἄνθρωπο γιά τίς ἀνάγκες του, γιά τά προβλήματα τά ὁποῖα ἀντιμετωπίζει στήν ζωή αὐτή. Εἶναι μία ἐσφαλμένη ἰδέα, πού ζημιώνει πολύ συχνά καί σέ ἀφάνταστο βαθμό τόν ἄνθρωπο.

Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι στό αἰώνιο συμφέρον πρέπει νά ρίξει ὁ ἄνθρωπος τό βάρος τῆς προσοχῆς του. Ἀλλά συμβαίνει αὐτό τό ἀξιοθαύμαστο· ὅτι ἡ μέριμνα γιά τό οὐράνιο συμφέρον, αὐτομάτως ἐξασφαλίζει καί τό ἐπίγειο. Αὐτό βεβαίωσε ὁ Κύριος ὅταν ἔλεγε: «*Ζητεῖτε πρῶτον τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ καὶ ταῦτα πάντα* (τά ὑλικά ἀγαθά) *προστεθήσεται ὑμῖν*» (Ματθαίου στ΄, 33). Αὐτή τήν ἀλήθεια βλέπουμε καί στούς λόγους τοῦ ἀποστόλου Παύλου, «*Ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστι ἐπαγγελίας ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης*» (πρός Τιμόθεον Α΄, δ΄, 8).

Ἡ ἐφαρμογή τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ εἶναι τό κλειδί τῆς εὐτυχίας τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτή ἡ μεγάλη ἀλήθεια, ὡς ὑπόσχεση καί βεβαίωση τοῦ Θεοῦ, διακηρύσσεται στήν Ἁγία Γραφή ἀπό τίς πρῶτες σελίδες ἕως τίς τελευταῖες. «*Ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου τὰ*

ἀγαθά τῆς γῆς φάγεσθε» (α΄, 19), λέει ὁ Θεός μέ τόν προφήτη Ἡσαΐα, καί συνεχίζει «*ἰδοὺ οἱ δουλεύοντές μοι φάγονται, ὑμεῖς δὲ πεινάσετε· ἰδοὺ οἱ δουλεύοντές μοι πίονται, ὑμεῖς δὲ διψήσετε· ἰδοὺ οἱ δουλεύοντές μοι εὐφρανθήσονται, ὑμεῖς αἰσχυνθήσεσθε*» (Ἡσαΐου ξε΄, 13). Αὐτή εἶναι ἡ ἀλήθεια, ἀφενός μέν, διότι ὁ Θεός εὐλογεῖ τόν ἄνθρωπο πού προσπαθεῖ νά ζεῖ σύμφωνα μέ τό θέλημά Του, ἀφετέρου δέ, διότι ἡ ἐφαρμογή τῶν διδαγμάτων τοῦ Εὐαγγελίου ρυθμίζει κατά τρόπο μοναδικό, ἀλάνθαστο καί φυσικώτατο τίς κοινωνικές σχέσεις τῶν ἀνθρώπων. Φέρνει τήν ἀγάπη, τήν δικαιοσύνη, τήν ἠθική καί ἐξασφαλίζει ἔτσι τήν εἰρηνική συμβίωση.

Ὡς ἀσφαλή πυξίδα στό ταξίδι τῆς ζωῆς, ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά ἔχει τόν λόγο τοῦ Θεοῦ. Κώδικα συμπεριφορᾶς, τίς ἐντολές Του, νόμο ἀπαράβατο, τό Εὐαγγέλιο. Ἀπό αὐτή τήν ἄποψη ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι τό κατ' ἐξοχήν βιβλίο τῆς ζωῆς, τῆς ἁρμονικῆς ζωῆς, ἐδῶ στήν γῆ καί τῆς μέλλουσας ζωῆς μετά τόν θάνατο.

Ἡ μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς καθιστᾶ σοφό τόν ἄνθρωπο. Διδάσκει, καί στόν ἁπλούστερο καί κατά τόν ἁπλούστερο τρόπο, τά ὑψηλά διδάγματα πού καί πολλοί κάτοχοι τῆς κατά κόσμον σοφίας ἀγνοοῦν. Ὁ εὐσεβής μελετητής τῆς Βίβλου γνωρίζει τόν Θεό. Γνωρίζει τόν ἄνθρωπο. Γνωρίζει τήν ψυχή του. Γνωρίζει τόν προορισμό του. Γνωρίζει τί ζητεῖ καί τί δίνει ὁ Θεός. Γνωρίζει νά ρυθμίζει τήν ζωή του μέ τήν

προοπτική τῆς αἰωνιότητας. Γνωρίζει τόν δρόμο τῆς σωτηρίας.

Καί ἐάν ἀκόμη ἡ ψυχή βρίσκεται ὑποδουλωμένη καί νεκρωμένη στήν ἁμαρτία ἔχει τόση δύναμη ἡ Ἁγία Γραφή, ὥστε νά χαρίζει τήν ζωή στούς *«νεκρωθέντας τῇ ἁμαρτίᾳ»*. Ἔχει τήν δύναμη τῆς θείας ἀγάπης, ἡ ὁποία ζωογονεῖ τόν ἁμαρτωλό καί ἀνασταίνει τήν ψυχή του.

Ὦ πόσοι διά μέσου τῶν αἰώνων καί τῶν λαῶν δέν αἰσθάνθηκαν τήν νέα ζωή τῆς θείας Χάριτος νά πλημμυρίζει τήν ψυχή τους, ἀφοῦ μελέτησαν τό βιβλίο τῆς ζωῆς! Πόσοι δέν ἔνοιωσαν ρίγη συγκινήσεως, ρίγη πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τήν στιγμή πού διαπίστωσαν τήν ἀλήθεια τῶν λόγων τοῦ Κυρίου! *«Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι καὶ ζωή ἐστι»* (Ἰωάννου στ΄, 63).

40

11. Τό Βιβλίο τῆς χαρᾶς

Πανανθρώπινος πόθος εἶναι ἡ χαρά. Εἶναι ἔτσι ὁ ἄνθρωπος πλασμένος, ὥστε νά μή μπορεῖ νά ζήσει δίχως αὐτό τό θεῖο δῶρο. Καί εἶναι ἀλήθεια θεῖο δῶρο ἡ χαρά, διότι ἀπό τόν Θεό πηγάζει, ἔστω καί ἐάν δέν γίνεται κάποτε αὐτό ἀμέσως ἀντιληπτό ἀπό τόν ἄνθρωπο. Ἴσως διότι δέν ἐπιζητεῖ ὁ ἄνθρωπος τήν κατά Θεόν χαρά.

Καί ὅμως εἶναι ἄξιο ἰδιαίτερης προσοχῆς, ὅτι τό κυριώτερο μέρος τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὡς ἄγγελμα χα-

ρᾶς, ἀπευθύνεται στόν ἄνθρωπο καί γι' αὐτό ὠνομάσθηκε *«Εὐαγγέλιον»*, δηλαδή καλή ἀγγελία, μήνυμα χαρᾶς, βιβλίο πού δίνει τήν χαρά.

Ἀπό τήν ἀρχή ἕως τό τέλος τῶν Εὐαγγελίων ἐπικρατεῖ ὁ τόνος τῆς χαρᾶς. Ἀπό τά πρῶτα κεφάλαια μεταδίδεται τό μήνυμα τῆς χαρᾶς: *«Ἰδοὺ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ»* (Λουκᾶ β΄, 10). Μέ χαρά πλημμύρισαν οἱ ψυχές ἐκείνων πού δέχονταν τόν λόγο τοῦ Θεοῦ. Χαρά αἰσθάνονταν ὅσοι ἄκουγαν τά ἐξαίσια λόγια τοῦ Κυρίου. Ἀκόμη καί στίς πιό θλιβερές περιπτώσεις προβάλλει ἡ χαρά τῆς πίστεως. Ὅπου ἀνθρώπινος πόνος, ἐκεῖ εὐεργεσία καί παρηγοριά ἐμφανίζεται. Ὅπου καταδυνάστευση καί ἀδικία ἐκεῖ καί ἡ ἀνακούφιση τῆς πίστεως. Ὅπου πένθος ἐκεῖ καί παρηγοριά. *«Μὴ κλαῖε»* (Λουκᾶ ζ΄, 13) λέει ὁ Κύριος στήν χήρα τῆς Ναΐν. *«Οὐκ ἀπέθανεν ἀλλὰ καθεύδει»* (Μάρκου ε΄, 39) λέει στόν Ἰάειρο. *«Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου»* (Ἰωάννου ια΄, 23) λέει στήν ἀδελφή τοῦ Λαζάρου. Πρός τόν κάθε πονεμένο ἀπευθύνεται ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, *«δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς»* (Ματθαίου ια΄, 28).

Ὑπῆρχαν θλιβερώτερες στιγμές ἀπό τίς ἱστορικές ἐκεῖνες στιγμές τῆς Μεγάλης Πέμπτης; Γιά τελευταία φορά μιλάει ὁ Κύριος στούς μαθητές Του, πρό τοῦ Πάθους. Προλέγει τόν Σταυρό καί τά Παθήματα. Πόνος βαθύς ἀναστατώνει τίς ψυχές τῶν μαθη-

τῶν καί δάκρυα τρέχουν ἄφθονα. Καί ὅμως, καί τήν στιγμή αὐτή διώχνει τόν πόνο ὁ παρήγορος λόγος τοῦ Κυρίου, *«πάλιν ὄψομαι πρὸς ὑμᾶς καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν»* (Ἰωάννου ιστ΄, 22). Καί πράγματι σύντομα πέρασε τοῦ Γολγοθᾶ ὁ πόνος καί *«ἐχάρησαν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν Κύριον»* (Ἰωάννου κ΄, 20) μετά τήν Ἀνάσταση. Καί τήν χαρά αὐτή δέν στάθηκαν ἱκανοί οὔτε διωγμοί, οὔτε μαρτύρια, οὔτε ὁ θάνατος νά ἀφαιρέσουν ἀπό τήν ψυχή τους.

Ἡ χαρά ἀνθίζει στά χείλη τῶν Ἀποστόλων, ὅπως φαίνεται τόσο καθαρά στίς σελίδες τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Χαρά καί στίς δύσκολες στιγμές, ὥστε ὁ μέν ἀπόστολος Παῦλος νά λέει μέ καύχηση, *«χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου»* (Κολοσσαεῖς α΄, 24), ὁ δέ Ἀδελφόθεος Ἰάκωβος νά γράφει, *«πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις»* (Ἰακώβου α΄, 2). Ἑκατόν εἴκοσι ὀκτώ φορές στήν Καινή Διαθήκη γίνεται λόγος γιά τήν χαρά καί μάλιστα κατά τρόπο πού φαίνεται πολύ καθαρά, ὅτι ἡ χαρά δέν εἶναι σάν ἕνα *«ἰδανικόν»* οὔτε σάν *«χαμένη εὐτυχία»*, ὅπως τήν περιγράφουν τά κοσμικά ποιήματα, ἀλλά ἀποτελεῖ ζωντανή πραγματικότητα, πού ξεχειλίζει ἀπό κάθε λόγο, καί σέ κάθε σελίδα τοῦ Εὐαγγελίου.

Καί ὅμως, τί φοβερή παρεξήγηση! Τί παράλογη προκατάληψη! Πολλοί νομίζουν, ὅτι τό Εὐαγγέλιο κά-

νει τόν ἄνθρωπο σκυθρωπό. Ὅτι τοῦ στερεῖ τήν χαρά, ὅτι εἶναι γιά κείνους μόνον πού «*κλείστηκαν στά μοναστήρια*». Οἰκτρά παρεξήγηση ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι οὔτε κἄν ἄνοιξαν τό Εὐαγγέλιο καί πού γι' αὐτό ἀκριβῶς δέν κατώρθωσαν νά βροῦν τήν χαρά.

Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι σέ μερικά σημεῖα ζητεῖ δάκρυα τό Εὐαγγέλιο. Τά δάκρυα τῆς μετανοίας. Ἀλλά τά δάκρυα αὐτά δέν εἶναι δάκρυα θλίψεως, εἶναι δάκρυα ἐξαγνισμοῦ. Εἶναι δάκρυα ἀνακουφίσεως, δάκρυα πού φέρουν τήν ἀληθινή χαρά. Στήν θαυμαστή παραβολή τοῦ Ἀσώτου βρίσκονται τέτοια δάκρυα, ἀλλά ἀπό αὐτά πηγάζει ἡ χαρά, πού φαίνεται τόσο πλούσια στά λόγια τῆς παραβολῆς, «*θύσατε τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν, ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν καὶ εὑρέθη*» (Λουκᾶ ιε΄, 23-24), ὅσο καί στά ἀκόμη ὡραιότερα: «*Χαρὰ γίνεται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι*» (Λουκᾶ ιε΄, 10).

Πῶς εἶναι δυνατόν νά αἰσθανθεῖ ὁ ἄνθρωπος χαρά, ὅταν πάθη καί τύψεις συνειδήσεως συγκλονίζουν τήν ψυχή του; Ἡ πραγματική χαρά προϋποθέτει πνευματική ἀνωτερότητα, ἠθική τελειότητα πού μόνο ἡ ἐπίδραση τοῦ Θεοῦ στήν ψυχή τοῦ ἀνθρώπου κατεργάζεται. Καί μόνο ἡ Ἁγία Γραφή καθιστᾶ ἱκανό τόν ἄνθρωπο νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τά πάθη του, νά βρεῖ τήν ψυχική γαλήνη στό ἔδαφος τῆς ὁποίας ἀνθίζει ἡ χαρά.

Τί ἄλλο φέρνει ψυχική ἀναστάτωση στόν ἄνθρωπο; Ἡ ἀπώλεια συνήθως τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἀλλά καί στό σημεῖο αὐτό ἡ Γραφή προσφέρει ἀνυπολόγιστη ὑπηρεσία. Βοηθεῖ τόν ἄνθρωπο νά διακρίνει τήν πραγματική ἀξία κάθε πράγματος. Στρέφει τήν προσοχή του στά πνευματικά καί αἰώνια καί τόν διδάσκει νά μήν θεωρεῖ συμφορά ἀνεπανόρθωτη τήν ἀπώλεια φθαρτῶν καί ὑλικῶν πραγμάτων.

Τί νά πεῖ κανείς καί γιά τό φῶς πού ρίχνει ἡ Γραφή στό πρόβλημα τοῦ ἀνθρώπινου πόνου; Ὁ πιστός στόν πόνο του βλέπει κάποιο σκοπό, βλέπει τό χέρι τοῦ Θεοῦ πού τόν διαπαιδαγωγεῖ. Αἰσθάνεται τότε ἐλαφρότερο τόν πόνο ἔχοντας τήν ἐλπίδα του στήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, πού οἰκονομεῖ τά πάντα πρός τό αἰώνιο συμφέρον τοῦ ἀνθρώπου.

Τέλος, ἀπέραντο πέλαγος χαρᾶς ἀνοίγεται στόν πιστό μελετητή τῆς Βίβλου μέ τήν ἐλπίδα τῆς ἀπολαύσεως τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν. Χαρά πλήρη, δικαιολογημένη, κατά τόν λόγο τοῦ Κυρίου, «*ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με ἔχει ζωὴν αἰώνιον*» (Ἰωάννου ε΄, 24). Χαρά, πού στήριξε ὁ Κύριος τήν ψυχή τῶν μαθητῶν Του, ὅταν ἔλεγε, «*πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται, χαίρετε δὲ μᾶλλον ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς* (Λουκᾶ ι΄, 20).

12. Κώδικας κοινωνικῆς εὐδαιμονίας

Μόνο ἄνθρωποι πού δέν μελέτησαν τήν Ἁγία Γραφή εἶναι δυνατόν νά ἔχουν τήν ἐσφαλμένη ἀντίληψη ὅτι τό Εὐαγγέλιο μόνο γιά τήν ἄλλη ζωή ἐνδιαφέρεται. Γι᾽ αὐτό ἀκριβῶς δυσπιστοῦν, ὅταν ἀκούσουν ὅτι ἡ ἐφαρμογή τοῦ Νόμου τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ μόνη ἀσφαλής ὁδός, ἡ ὁποία μπορεῖ νά ὁδηγήσει τήν ἀνθρωπότητα σέ μία κοινωνική τάξη, σέ μία ἰσορροπημένη ζωή, στήν καλύτερη ρύθμιση τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων καί, κατά τό δυνατόν, εὐτυχέστερη ζωή.

Καί ἐάν ὁ Μωσαϊκός Νόμος, ὡς ἀτελέστερος, εἶχε τήν δυνατότητα νά προάγει τήν ἠθική τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ τέλειος νόμος τοῦ Εὐαγγελίου ἐξυψώνει, ἀφενός μέν τόν ἄνθρωπο μέχρις ἁγιότητας καί ἐξασφαλίζει σ᾽ αὐτόν τήν αἰώνιο ζωή, ἀφετέρου δέ, κατ᾽ ἀναπότρεπτη συνέπεια, καθιστᾶ τόν ἄνθρωπο ἤρεμο, δίκαιο, φιλάνθρωπο, ἐνάρετο, εὐεργετικό στήν κοινωνία.

Τήν εὐεργετική αὐτή ἐπίδραση τοῦ Εὐαγγελίου εἶχε ὑπόψη του ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅταν ἔγραφε ὅτι ἡ Χριστιανική ζωή *«πρὸς πάντα ὠφέλιμος ἐστίν, ἐπαγγελίας ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης»* (πρός Τιμόθεον Α΄, δ΄, 8).

Καί πῶς εἶναι δυνατόν νά μήν ἐπιδράσει εὐεργετικά καί στήν ἐδῶ ζωή τοῦ ἀνθρώπου ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, ὅταν βέβαια τόν τηρήσει μέ προσοχή ὁ ἄνθρω-

πος; Καί μόνο τήν ἐπί τοῦ Ὄρους Ὁμιλία ἐάν διαβάσει (Ματθαίου ε΄, στ΄, 2), θά ἀντιληφθεῖ ὁ ἀναγνώστης ποιά σημασία ἔχει ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ στήν ζωή μας. Ἐκεῖ, στούς «*Μακαρισμούς*» θά δεῖ ὅτι μακαρίζει ὁ Κύριος τούς εἰρηνοποιούς, τούς πράους, τούς ταπεινούς, τούς ἐνάρετους, ἀκριβῶς ἐκείνους, τούς ὁποίους χρειάζεται ἡ ταραγμένη ἐποχή μας γιά νά ἠρεμήσει.

Ἐκεῖ θά δεῖ νά ψαλιδίζονται τά πάθη, τά τόσο ἐνοχλητικά καί καταστρεπτικά, ἐκεῖ διδάσκεται ἡ ἀνεξικακία, ἐκεῖ ὁ σεβασμός τοῦ ἀνθρώπου πρός τόν ἄνθρωπο, ἐκεῖ ἡ ἀγάπη ὄχι μόνο πρός τόν δίκαιο καί ἐνάρετο, ἀλλά καί πρός τόν ἁμαρτωλό.

Ἀπαγορεύει ἐντελῶς ὁ Κύριος ὄχι μόνο τήν συκοφαντία, ἀλλά ἀκόμη καί τήν κατάκριση τῶν ξένων ἀδυναμιῶν καί παθῶν. Ἀντιθέτως συνιστᾶ τήν συγχώρηση καί ἐκείνων πού μᾶς ἔβλαψαν. Ζητεῖ ἀπό τόν ἄνθρωπο νά γίνει ἐξυπηρετικός πρός τόν συνάν-
46 θρωπό του. Ἐξυπηρετικός «*μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης· ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεός*» (πρός Κορινθίους Β΄, θ΄, 7), ἀλλά μέ ἐλεύθερη προαίρεση, μέ καλωσύνη, μέ προθυμία, μέ εὐγένεια. Ἄν πρόκειται νά δώσεις, συνιστᾶ ὁ Κύριος, νά προσφέρεις τό δῶρο σου μέ «*ἱλαρόν*», μέ χαρούμενο πρόσωπο, κι ἄν σοῦ ζητήσει κάποιος μία ἐξυπηρέτηση νά τοῦ τήν προσφέρεις διπλή, λέει: «*Ὅστις σὲ ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ᾽ αὐτοῦ μίλια δύο*» (Ματθαίου ε΄, 41). Τί ἀξιοζήλευτη καί πηγαία εὐγένεια!

Καί ἐνῶ ὁ νόμος τοῦ Εὐαγγελίου τόσο ὡραῖα καί ἁρμονικά καθορίζει τίς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων, παράλληλα στρέφεται καί πρός τήν ψυχή γιά νά τήν ἐξαγνίσει, ὥστε οἱ ἐξωτερικές ἐκδηλώσεις νά εἶναι σύμφωνες μέ τό ψυχικό περιεχόμενο, ἐφόσον *«ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας ἡ γλῶσσα λαλεῖ»* (Ματθαίου ιβ΄, 34). Γι᾽ αὐτό ὁ Κύριος ἐφιστᾶ ἀπόλυτη τήν προσοχή μας καί στά κατά διάνοια ἁμαρτήματα καί καταδικάζει καί αὐτή τήν *«ἐνήδονον βλέψιν»*, τό ἁμαρτωλό βλέμμα (Ματθαίου ε΄, 28).

Ἀποκορύφωση τῆς τελειότητας τοῦ Εὐαγγελικοῦ νόμου ἀποτελεῖ ἡ ἀγάπη, πού εἶναι ἡ συνισταμένη ὅλων τῶν ἀρετῶν. Ἐάν ὑπάρχει ἡ ἀγάπη ὑπάρχουν ὅλες οἱ ἀρετές καί ἐάν λείψει αὐτή εἰσχωροῦν ὅλες οἱ κακίες. Διότι ὅταν ἀγαπᾶς τόν ἄλλο δέν θά τόν βρίσεις, δέν θά τόν συκοφαντήσεις, δέν θά τόν κλέψεις, δέν θά τόν ἐκμεταλλευθεῖς, δέν θά τόν βλάψεις. Ἀπεναντίας ὅταν δέν τόν ἀγαπᾶς ὅλα μπορεῖς νά τά κάνεις σέ βάρος του. Τήν ἀγάπη, λοιπόν, τήν τόσο ποθητή ἐμπνέει στόν ἄνθρωπο ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ. Καί μάλιστα μέ τό θεῖο παράδειγμα τοῦ Κυρίου, πού ἀπό τό ὕψος τοῦ Σταυροῦ συγχωρεῖ μέ ἀγάπη καί αὐτούς πού τόν σταυρώνουν καί βεβαιώνει ὅτι μεγαλύτερη ἀγάπη δέν εἶδε ὁ κόσμος ἀπό τήν δική Του, ἀφοῦ θυσιάζεται ὁ Ἴδιος γιά τήν σωτηρία τῶν ἀνθρώπων.

Εἶναι ἄξιο ἰδιαίτερης προσοχῆς, ὅτι ὅλον αὐτόν τόν νόμο, τόν τόσο τέλειο καί ὑψηλό καί εὐεργετικό

γιά τόν ἄνθρωπο, τόν διατύπωσε ὁ Θεός κατά τόν ἁπλούστερο τρόπο, ὥστε νά μήν μπορεῖ κανείς νά ἰσχυρισθεῖ ὅτι δέν τόν κατανοεῖ, ὅσο καί ἀγράμματος καί ἀπολίτιστος ἄν εἶναι. Μέ λίγες λέξεις ἔδωσε τό ὅλο νόημα τοῦ νόμου. Εἶπε: *«Καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, ποιεῖτε καὶ ὑμεῖς αὐτοῖς ὁμοίως»* (Λουκᾶ στ΄, 31). Ποιός εἶναι αὐτός πού δέν γνωρίζει τί τόν ὠφελεῖ καί τί τόν βλάπτει; Ὅσο ἁπλός καί ἄν εἶναι, ξέρει τί εἶναι ἐκεῖνο πού προκαλεῖ λύπη ἤ χαρά στόν ἑαυτό του. Τό ἴδιο, λοιπόν, πρέπει νά κάνει καί στούς ἄλλους. Καί μόνο αὐτός ὁ χρυσός κανόνας τοῦ νόμου τοῦ Εὐαγγελίου ἐάν ἐφαρμοσθεῖ, εἶναι ἱκανός γιά νά φέρει στόν κόσμο τήν κοινωνική ἰσορροπία καί εὐτυχία.

Ἀκόμη καί εἰδικώτερα καθήκοντα καθορίζονται ἀπό τόν νόμο τοῦ Θεοῦ, ὅπως οἱ ὑποχρεώσεις τῶν πλουσίων, τῶν ἀρχόντων, τῶν γυναικῶν, τῶν γονέων, τῶν τέκνων πρός τούς γονεῖς, τῶν πολιτῶν πρός τήν ἐξουσία. Γενικῶς ρυθμίζονται ὅλα τά ἐπίμαχα προβλήματα τῆς ζωῆς, τά ὁποῖα ὑπάρχουν καί γίνονται πολυπλοκώτερα, ἐφόσον ἀπομακρύνεται ὁ ἄνθρωπος ἀπό τόν Νόμο τοῦ Θεοῦ.

Γνωρίζουμε, ἄλλωστε, ὅτι ἡ ἐφαρμογή τοῦ Νόμου τοῦ Εὐαγγελίου δημιούργησε τήν ὡραία κοινωνία τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων κατά τήν ὁποία *«τοῦ πλήθους τῶν πιστευσάτων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ*

ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά» (Πράξεων δ΄, 32) *«Οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς»* (Πράξεων δ΄, 34).

Αὐτή τήν ἐπάρκεια τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν καί τήν χαρά ὑποσχέθηκε ὁ Θεός μέ τόν Προφήτη πού εἶπε, *«ἂν θέλητε καὶ εἰσακούσθητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε»* (Ἡσαΐου α΄, 19), *«καὶ ἐντρυφήσῃ ἐν ἀληθοῖς ἡ ψυχὴ ὑμῶν»* (Ἡσαΐου νε΄, 2).

13. Τό Εὐαγγέλιο τῆς σωτηρίας

Γνωρίσαμε τήν Ἁγία Γραφή, ὡς τό μοναδικό Βιβλίο τῆς δυνάμεως πού μεταδίδει στόν ἄνθρωπο ἡ μελέτη καί ἐφαρμογή τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Γνωρίσαμε τήν Ἁγία Γραφή, ὡς τό κατ' ἐξοχήν βιβλίο τῆς ζωῆς, διότι μέ αὐτήν καί μόνο ἐξασφαλίζει ὁ ἄνθρωπος ζωή αἰώνια. Χαρακτηρίσαμε τό Εὐαγγέλιο, ὡς τό βιβλίο τῆς χαρᾶς, διότι μόνο ἡ Χριστιανική ζωή ἐξασφαλίζει τήν εἰρήνη τῆς συνειδήσεως καί τήν ἐλπίδα, πού ἀποτελοῦν τίς προϋποθέσεις τῆς χαρᾶς. Τέλος γνωρίσαμε τήν Ἁγία Γραφή, ὡς τόν μοναδικό κώδικα, πού δύναται νά ἐξασφαλίσει κοινωνική εὐδαιμονία. Καί τοῦτο, διότι μόνο ὁ Νόμος τοῦ Θεοῦ, κατά τόν ὑψηλότερο, ἀλλά καί ἁπλούστερο τρόπο, νομοθετεῖ τά καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου ὑπεράνω τῶν περιορισμῶν τοῦ χρόνου καί τοῦ χώρου καί τῶν φυλετικῶν διακρίσεων, ἐφόσον ὅλους τούς βλεπει ὡς παιδιά τοῦ ἴδιου πατέρα.

Ἀλλ' ὅμως, ἄν καί ὅλα τά χαρακτηριστικά αὐτά καθιστοῦν τήν Ἁγία Γραφή τόσο πολύτιμο ὁδηγό, τόσο εὐεργετικό δῶρο τοῦ Θεοῦ πρός τόν ἄνθρωπο, ἐν τούτοις δέν ἀποτελοῦν τό ἅπαν τῆς ἀξίας τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἀποτελοῦν ἕνα ἐλάχιστο μέρος τῆς θείας, τῆς μοναδικῆς ὑπεραξίας πού ἔχει αὐτή. Διότι, πέρα ὅλων αὐτῶν, ἡ Ἁγία Γραφή καί εἰδικώτερα ἡ Καινή Διαθήκη, εἶναι τό Εὐαγγέλιο τῆς Σωτηρίας. Ὅλα τά ἄλλα, ὅσο εὐεργετικά καί ἐάν εἶναι στόν ἄνθρωπο, ἀναφέρονται στήν ζωή αὐτή, ἐνῶ ἡ μέ τήν Ἁγία Γραφή παρεχόμενη σωτηρία δέν περιορίζεται στά χρονικά ὅρια τῆς ἐπίγειας ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά ἐπεκτείνεται πολύ πέρα ἀπό αὐτήν καί ἐξασφαλίζει τήν αἰωνιότητα.

Ἀπό τήν ἀρχή μέχρι τέλους ἡ Καινή Διαθήκη ἀναφέρεται στήν διά τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Ἐξιστορεῖ τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Σωτήρα, τό θεῖο ἔργο Του, τήν Ἀνάστασή Του, τήν ἵδρυση τῆς Ἐκκλησίας Του, τῆς ὁποίας σκοπός δέν εἶναι ἄλλος παρά ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου.

Εἶναι ἄξιο προσοχῆς ὅτι, ὅταν ἔδινε ὁ Κύριος τήν ἐντολή στούς μαθητές Του νά κηρύξουν τό Εὐαγγέλιο «*πάσῃ τῇ κτίσει*» (Μάρκου ιστ΄, 15), συμπλήρωνε καί τόν σκοπό τοῦ κηρύγματος μέ τή δήλωσή Του «*ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται*» (Μάρκου ιστ΄, 16). Ὅτι ἀπό τήν θέση πού θά λάβει ὁ ἄνθρωπος ἔναντι τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ ἐξαρτᾶται ἡ σωτηρία του, κα-

ταφαίνεται καί ἀπό τούς λόγους τοῦ Κυρίου: «*Ὃς γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν Ἀγγέλων τῶν Ἁγίων*» (Μάρκου η΄, 38).

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὀνομάζει τόν λόγο τοῦ Θεοῦ, τόν περιεχόμενο στήν Ἁγία Γραφή, «*Εὐαγγέλιον τῆς Σωτηρίας*» (Ἐφεσίους α΄, 13). Γράφει δέ πρός τόν Τιμόθεον καί τοῦ ἐφιστᾶ τήν προσοχή στήν μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς, διότι αὐτά εἶναι, λέει, «*τὰ ἱερὰ γράμματα τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς σωτηρίαν*» (πρός Τιμόθεον Β΄, γ΄, 15). Ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς μεταφέρει, ἀπό τόν λόγο τοῦ ἀποστόλου Παύλου στήν Ἀντιόχεια, τίς λέξεις «*ὑμῖν ὁ λόγος σωτηρίας ταύτης ἀπεστάλη*» (Πράξεων ιγ΄, 26). Ἀλλά καί ὁ Πέτρος ἀπευθύνεται μέ καύχηση καί χαρά γιά τήν σωτηρία πρός τούς ὁμοεθνεῖς του καί λέει: «*Οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία· οὐδὲ γὰρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς*» (Πράξεων δ΄, 12).

Ἀλλά δέν θά ἦταν δυνατόν νά μεταφέρουμε ἐδῶ περισσότερα χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς γιά νά βεβαιώσουμε τήν ἀλήθεια ὅτι τό Εὐαγγέλιο εἶναι ἡ σωτηρία μας, διότι ἀπό κάθε βιβλίο, ἀπό κάθε κεφάλαιο, ἀπό κάθε στίχο τῆς Ἁγίας Γραφῆς πηγάζει ἡ ἀλήθεια αὐτή.

Θά ἦταν ἀπαραίτητο νά μελετήσουμε σέ τί συνίσταται ἡ διά τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ παρεχόμενη καί διά τοῦ Εὐαγγελίου ἐξαγγελλόμενη σωτηρία. Ἀλλ' αὐτό εἶναι τό ἔργο τοῦ Εὐαγγελίου, νά δείχνει δηλαδή τόν Σωτήρα Χριστό, νά ὁδηγεῖ τόν ἄνθρωπο σ' Αὐτόν, ὥστε νά καθιστᾶ ἱκανό τόν Χριστιανό νά κάνει καί δική του τήν ἐν Χριστῷ σωτηρία. Καί στό σημεῖο αὐτό ὅλοι οἱ Ἅγιοι Πατέρες, ὅλα τά μεγάλα πνεύματα συνιστοῦν τήν ἐπισταμένη μελέτη τοῦ Εὐαγγελίου. Ἡ μελέτη θά ὁδηγήσει τόν ἄνθρωπο στίς πηγές, ὥστε νά ἀντλήσει μόνος του τήν χάρη τοῦ Θεοῦ ἀπό τήν Ἁγία Γραφή καί νά βρεῖ τήν σωτηρία. Ἐμεῖς ἁπλῶς ὑπενθυμίζουμε ὁρισμένες ἀλήθειες. Ὅτι ὁ Σωτήρας μέ τήν ἐνανθρώπησή Του, μέ τήν διδασκαλία Του, μέ τόν σταυρικό Του θάνατο, μέ τήν Ἀνάστασή Του, ἐλευθέρωσε τόν ἄνθρωπο ἀπό τό προπατορικό ἁμάρτημα, ἐξαιτίας τοῦ ὁποίου ὑποδουλώθηκε στόν Διάβολο, ἄνοιξε τήν ὁδό τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ ἀνθρώπου στόν Θεό καί κατέστησε αὐτόν κληρονόμο τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν.

Ἐξασφάλισε ὁ Κύριος τήν σωτηρία γιά ὅλους, ἀλλά μέ τήν προϋπόθεση, ὅτι γιά νά σωθεῖ ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά πιστέψει ὅτι ὑπάρχει ὁ Σωτήρας πού τοῦ δίνει τήν σωτηρία, νά βαδίσει τόν δρόμο πού Ἐκεῖνος τοῦ ὑποδεικνύει καί νά ζητήσει τήν Χάρη Του γιά νά νικήσει στόν πνευματικό αὐτό ἀγώνα γιά τήν οἰκειοποίηση τῆς σωτηρίας.

Εἶναι ἀνάγκη νά γνωρίζουμε, ὅτι ὁ Θεός ἔπραξε ὅ,τι ἔπρεπε νά πράξει γιά ἐμᾶς, ἀλλά ὅτι ἐξαρτᾶται καί ἀπό τόν ἄνθρωπο νά δεχθεῖ ἤ νά ἀπορρίψει τήν σωτηρία πού προσφέρεται ἀπό τόν Θεό πρός τόν ἄνθρωπο.

Ἀλλά καί ὅταν δεχθεῖ ὁ ἄνθρωπος μέ τήν πίστη νά ἀκολουθήσει τόν δρόμο τῆς σωτηρίας καί πάλι ἔχει ἀνάγκη τῆς θείας ἐνισχύσεως. Ἀλλά καί αὐτή τήν Χάρη ὁ Θεός τήν δίνει.

Σέ τί συνίσταται ἡ σωτηρία; Πῶς τήν προσφέρει ὁ Θεός; Πῶς μπορεῖ νά τήν δεχθεῖ ὁ ἄνθρωπος;

Αὐτές ἀκριβῶς τίς *«σωτηριώδεις»* ἀλήθειες βρίσκει ὁ ἄνθρωπος στό Εὐαγγέλιο καί ἀποβαίνει ὄντως γι᾽ αὐτόν τό Εὐαγγέλιο, *«Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας»*.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ

ΓΕΝΕΣΙΣ
ΕΞΟΔΟΣ
ΛΕΥΙΤΙΚΟΝ
ΑΡΙΘΜΟΙ
ΔΕΥΤΕΡΟΝΟΜΙΟΝ
ΙΗΣΟΥΣ ΤΟΥ ΝΑΥΗ
ΚΡΙΤΑΙ
ΡΟΥΘ
ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Α΄
ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Β΄
ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Γ΄
ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Δ΄
ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΩΝ Α΄
ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΩΝ Β΄
ΕΣΔΡΑΣ Α΄
ΕΣΔΡΑΣ Β΄
ΝΕΕΜΙΑΣ
ΤΩΒΙΤ
ΙΟΥΔΙΘ
ΕΣΘΗΡ
ΜΑΚΚΑΒΑΙΩΝ Α΄
ΜΑΚΚΑΒΑΙΩΝ Β΄
ΜΑΚΚΑΒΑΙΩΝ Γ΄

ΓΕΝΕΣΙΣ

Ἡ Γένεση εἶναι τό βιβλίο τῶν ἀρχῶν. Δέν ἀναφέρει μόνο τήν ἀρχή τῶν οὐρανῶν καί τῆς γῆς, τῶν φυτῶν, τῶν ζώων καί τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ἀλλά καί ὅλων τῶν ἀνθρώπινων θεσμῶν καί σχέσεων. Συμβολικῶς μιλάει γιά τήν γέννηση, τήν δημιουργία, τότε πού τά πάντα ἦταν χάος καί ἐρήμωση.

Μέ τήν Γένεση ἐπίσης, ἀρχίζει προοδευτικά νά ἀποκαλύπτει ὁ Θεός τόν ἑαυτό Του. Ἡ ἀποκορύφωση αὐτῆς τῆς ἀποκαλύψεως, ἔγινε μέ τόν Χριστό. Τά τρία κυριώτερα ὀνόματα τῆς Θεότητας γιά τά ἑβραϊκά εἶναι: Ἐλωχείμ, Ἰεχωβᾶ καί Ἀδωνάϊ, καθώς ἐπίσης τά πέντε πιό σπουδαῖα σύνθετα ὀνόματα τοῦ Θεοῦ, συναντῶνται στήν Γένεση καί μάλιστα κατά προοδευτική τάξη, ἡ ὁποία δέν θά μποροῦσε νά ἀλλάξει, χωρίς νά δημιουργήσει σύγχυση. Τά ὀνόματα αὐτά οἱ Ἑβδομήκοντα (Ο΄) ἑρμηνευτές τά ἔχουν ἀποδώσει στά ἑλληνικά π.χ. τό Ἰεχωβᾶ ἀποδόθηκε μέ τό ὁ Ὤν.

Τό πρόβλημα τῆς ἁμαρτίας, ὡς παράγοντας πού ἐπηρεάζει τήν κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου στήν γῆ καί τήν σχέση του μέ τόν Θεό, ὡς καί ἡ θεία λύση τοῦ προβλήματος αὐτοῦ, βρίσκονται ἐδῶ στήν οὐσία τους. Ἀπό τίς ὀκτώ μεγάλες συνθῆκες, οἱ ὁποῖες καθορίζουν τούς ὅρους τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς σέ σχέση μέ τήν θεία λύτρωση, οἱ τέσσαρες, ἡ Ἐδεμική, ἡ

Ἀδαμική, ἡ τοῦ Νῶε καί ἡ Ἀβρααμική Συνθήκη, βρίσκονται στό βιβλίο αὐτό. Αὐτές δέ εἶναι οἱ θεμελιώδεις Συνθῆκες, μέ τίς ὁποῖες οἱ ἄλλες τέσσαρες, ἡ Μωσαϊκή, ἡ Παλαιστινιακή, ἡ Δαβιδική καί ἡ Νέα Συνθήκη, σχετίζονται ἄμεσα, προσθέτοντας λεπτομέρειες ἤ ἀναπτύσσοντάς τες.

Ἡ Γένεση εἰσέρχεται σ' αὐτόν τοῦτον τόν σχηματισμό τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἡ ὁποία ἀναφέρει τμήματά της ἐπάνω ἀπό ἑξήντα φορές σέ δεπαεπτά βιβλία της. Κατά κάποια βαθύτερη ἔννοια, συνεπῶς, οἱ ρίζες ὅλων τῶν ἀποκαλύψεων πού ἀκολούθησαν βρίσκονται βαθειά φυτεμένες στήν Γένεση. Ὅποιος ἐπιθυμεῖ νά καταλάβει πραγματικά τίς ἀλήθειες αὐτές, θά πρέπει ἀπό ἐδῶ νά ἀρχίσει.

Ἡ Γένεση εἶναι βιβλίο μέ θεία ἔμπνευση, τό ἀπέδειξε δέ αὐτό ἡ ὁμολογία τῆς ἱστορίας καί τοῦ Χριστοῦ (Ματθαίου ιθ΄, 4-6, κδ΄, 37-39, Μάρκου ι΄, 4-9, Λουκᾶ ια΄, 49-51, ιζ΄, 26-29, 32, Ἰωάννου α΄, 5, ζ΄, 21-23, η΄, 44, 56).

Ἡ Γένεση χωρίζεται σέ πέντε μεγάλα μέρη:

✺ Δημιουργία τοῦ κόσμου καί τοῦ ἀνθρώπου: α΄, 1 - β΄, 25.

✺ Ἡ πτώση καί ἡ προαναγγελία τῆς λυτρώσεως: γ΄, 1-24.

✺ Οἱ διαφορετικοί ἀπόγονοι, Κάϊν καί Σήθ, μέχρι τόν Νῶε: δ΄, 1 - στ΄, 5.

✺ Ἀπό τόν Κατακλυσμό μέχρι τόν Πύργο τῆς Βαβέλ: στ΄, 6 - ια΄.

✺ Ἡ ἱστορία τῶν Πατριαρχῶν Ἀβραάμ, Ἰσαάκ καί Ἰακώβ μέχρι τόν θάνατο τοῦ Ἰωσήφ: ιβ΄, 1 - ν΄, 26.

Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στήν Γένεση, κατά τούς Ο΄ (70 μεταφραστές τοῦ κειμένου ἀπό τά ἑβραϊκά στά ἑλληνικά) καλύπτουν περίοδο 2315 ἐτῶν.

ΕΞΟΔΟΣ

Ἡ Ἔξοδος περιγράφει τήν ἀπολύτρωση τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀβραάμ ἀπό τήν δουλεία τῆς Αἰγύπτου, καί ἀποκαλύπτει μέ τύπους τό ὅλο ἀπολυτρωτικό σχέδιο τό Θεοῦ. Θά λέγαμε, λοιπόν, ὅτι κατά ἕνα ἰδιάζοντα τρόπο, ἡ Ἔξοδος εἶναι τό βιβλίο τῆς ἀπολυτρώσεως. Ἀλλά ὅπως τό ὅλο σχέδιο τῆς ἀπολυτρώσεως βρίσκεται σέ στενή σχέση μέ τόν Θεό, πού ἐκφράζεται μέ τήν λατρεία, ἐπικοινωνία καί ὑπηρεσία, ἔτσι καί ἡ Ἔξοδος, δίνοντας τόν νόμο, τίς θυσίες καί τήν ἱερωσύνη, ἐμφανίζεται ὄχι μόνο ὡς τό βιβλίο τῆς ἀπολυτρώσεως, ἀλλά ἐπίσης, μέσα σέ τύπους, τό βιβλίο πού μᾶς δίνει τούς ὅρους ἐπάνω στούς ὁποίους βασίζεται καί ὑπάρχει κάθε σχέση μέ τόν Θεό.

Τό βιβλίο αὐτό, μᾶς διδάσκει σαφῶς, ὅτι ἡ λύτρωση εἶναι βασική προϋπόθεση, γιά κάθε σχέση τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Ἅγιο Θεό, ἀκόμη δέ ὅτι οἱ λυτρωμένοι δέν μποροῦν νά ἔχουν ἐπικοινωνία μέ Αὐτόν, χωρίς συνεχή καθαρισμό ἀπό κάθε μολυσμό.

Στήν Ἔξοδο, ὁ Θεός, πού μέχρι τότε σχετιζόταν

μέ τόν Ἰσραηλιτικό λαό μόνον διά τῆς συνθήκης Του μέ τόν Ἀβραάμ, ὁδηγεῖ τούς Ἰσραηλίτες πρός Αὐτόν διά τῆς λυτρώσεως, τούς θέτει δέ κάτω ἀπό τή Μωσαϊκή Συνθήκη καί κατοικεῖ μεταξύ τους *ἐν τῇ νεφέλῃ τῆς δόξης*. Ἡ πρός τούς Γαλάτας ἐπιστολή τοῦ ἀποστόλου Παύλου μᾶς ἐξηγεῖ τήν σχέση τοῦ Νόμου μέ τήν Ἀβρααμική Συνθήκη. Μέ τίς Ἐντολές, ὁ Θεός δίδασκε τόν Ἰσραήλ τίς δίκαιες ἀπαιτήσεις Του. Ἡ πείρα κάτω ἀπό τίς Ἐντολές ἔλεγχε τόν Ἰσραήλ γιά τήν ἁμαρτία. Τά δέ μέσα τῆς Ἱερωσύνης καί τῶν θυσιῶν (γεμάτα μέ πολύτιμους τύπους τοῦ Χριστοῦ), ἔδιναν στόν ἔνοχο λαό τόν τρόπο τῆς συγχωρήσεως, τοῦ καθαρισμοῦ, τῆς ἐπανασυνδέσεως τῆς ἐπικοινωνίας μέ τόν Θεό καί τῆς λατρείας.

Ἡ Ἔξοδος χωρίζεται σέ τρία κύρια μέρη:

- Οἱ Ἰσραηλίτες στήν Αἴγυπτο: α΄-ιγ΄.
- Ἀπό τήν Ἐρυθρά Θάλασσα στό Σινᾶ: ιδ΄-ιή΄.
- Ὁ Ἰσραήλ στό Σινᾶ. Παραλαβή τῶν Δέκα Ἐντολῶν. Ὁ Νόμος καί ἡ Διαθήκη. Ἡ ὀργάνωση τῆς θείας λατρείας: ιθ΄-μ΄.

Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στήν Ἔξοδο καλύπτουν περίοδο 216 ἐτῶν.

ΛΕΥΪΤΙΚΟΝ

Τό Λευϊτικό ἔχει τήν ἴδια σχέση μέ τήν Ἔξοδο, πού ἔχουν οἱ Ἐπιστολές μέ τά Εὐαγγέλια. Ἡ Ἔξοδος εἶναι ἡ περιγραφή τῆς λυτρώσεως καί θέτει τά θεμέλια τοῦ καθαρισμοῦ, τῆς λατρείας καί τῆς ὑπηρεσίας ἑνός λυτρωμένου λαοῦ. Τό Λευϊτικό δίνει τίς λεπτομέρειες τῆς ζωῆς, τῆς λατρείας καί τῆς ὑπηρεσίας τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Στήν Ἔξοδο, ὁ Θεός μιλάει ἀπό τό ὄρος στό ὁποῖο κάθε προσέγγιση ἀπογορευόταν. Στό Λευϊτικό, ὁ Θεός μιλάει ἀπό τήν Σκηνή τοῦ Μαρτυρίου μέσα στήν ὁποία κατοικεῖ ἀνάμεσα στόν λαό Του, γιά νά τούς λέει ἐκεῖνο πού ἁρμόζει στήν ἁγιότητά Του, καθώς τόν πλησιάζουν καί ἔχουν ἐπικοινωνία μέ Αὐτόν.

Ἡ λέξη-κλειδί τοῦ Λευϊτικοῦ εἶναι· *«ἁγιασμός»* καί ἀπαντᾶται 87 φορές.

Τό ἐδάφιο-κλειδί εἶναι τό ιθ΄, 2:

«Νά εἶσθε Ἅγιοι, διότι ἐγώ Κύριος ὁ Θεός σας εἶμαι ἅγιος».

Τό Λευϊτικό διαιρεῖται σέ ἐννέα κύρια μέρη:

- Οἱ θυσίες: α΄-ς΄, 7.
- Ὁδηγίες γιά τίς θυσίες: ς΄-ζ΄.
- Ἡ Καθιέρωση τοῦ Ἀαρών-Ἀαρωνική ἱερωσύνη: η΄-θ΄.
- Ἕνα προειδοποιητικό παράδειγμα. Τιμωρία Ναδάβ καί Ἀβιού: ι΄.

✺ Ἕνας Ἅγιος Θεός, πρέπει νά ἔχει ἕνα καθαγιασμένο Λαό: ια΄-ιε΄.

✺ Ἡ ἡμέρα τοῦ Ἐξιλασμοῦ: ις΄-ιζ΄.

✺ Οἱ σχέσεις τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ: ιη΄-κβ΄.

✺ Οἱ ἑορτές τοῦ Κυρίου: κγ΄.

✺ Ὁδηγίες καί προειδοποιήσεις: κδ΄-κζ΄.

ΑΡΙΘΜΟΙ

Τό βιβλίο αὐτό πῆρε τό ὄνομά του ἀπό τό γεγονός ὅτι ἀναφέρει τήν ἀπαρίθμηση (ἀπογραφή) τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ. Ἱστορικῶς, οἱ Ἀριθμοί συνεχίζουν τήν ἱστορία ἀπό ἐκεῖ πού τήν ἀφήνει ἡ Ἔξοδος, εἶναι δέ τό βιβλίο τῶν περιπλανήσεων τοῦ λυτρωθέντος λαοῦ στήν ἔρημο, ἐξαιτίας τῆς ἀποτυχίας τους νά εἰσέλθουν στήν γῆ παρά τήν Κάδης-Βαρνή*.

* Κάδης ἤ Κάδης-Βαρνή ἤ Ἐνμισπάτ (Γενέσεως ιδ΄, 7).

Τό ὄνομα πηγῆς, πόλεως καί ἐρήμου, πού εὑρίσκονταν στά σύνορα τῆς γῆς τῆς Ἐπαγγελίας, τήν πρός νότο, ἤ «κατά τά ἄκρα τῶν ὁρίων» (Ἀριθμῶν κ΄, 16). Τήν Κάδης δύο φορές ἐπισκέφθηκαν οἱ Ἰσραηλίτες κατά τίς περιπλανήσεις τους. Πρῶτα ἀφοῦ ἀναχώρησαν ἀπό τοῦ ὄρους Σινᾶ, καί μετά ἀπό τριάκοντα καί ὀκτώ ἔτη ἀποπλάνησης στήν ἔρημο. Ἐδῶ ἀφοῦ πρῶτα ἔστειλαν δώδεκα κατασκόπους γιά κατασκοπεία στή γῆ τῆς Ἐπαγγελίας καί ἀφοῦ αὐτοί ἔφεραν ἀγγελίες, ὁ λαός, ἐπαναστάτησε καί τιμωρήθηκε ἀπό τόν Θεό (Ἀριθμῶν ιγ΄, ιδ΄). Ἔπειτα ἡ Μαριάμ ἡ ἀδελφή τοῦ Μωυσέως ἐκεῖ πέθανε. Στήν περιοχή αὐτή ὁ λαός τῶν Ἰσραηλιτῶν δυσφοροῦσε γιά τήν ἔλλειψη νεροῦ καί ὁ Μωυσῆς, ἀφοῦ παράκουσε τήν ἐντολή τοῦ Θεοῦ, χτύπησε τήν πέτρα ἐνῶ μάταια οἱ Ἰσραηλίτες ζητοῦσαν τήν διά μέσου τῆς Ἐδώμ διά-

Τυπικῶς, εἶναι τό βιβλίο τῆς ὑπηρεσίας καί πορείας. Ἔτσι συμπληρώνει, μαζί μέ τά προηγούμενα βιβλία, μία θαυμάσια πνευματική διάταξη: Γένεσις, τό βιβλίο τῆς δημιουργίας καί τῆς πτώσεως. Ἔξοδος, τό βιβλίο τῆς ἀπολυτρώσεως. Λευϊτικόν, τό βιβλίο τῆς λατρείας καί κοινωνίας. Καί οἱ Ἀριθμοί, τό βιβλίο πού θά ἔπρεπε νά ἀκολουθεῖ τῆς διακονίας στήν Σκηνή τοῦ Μαρτυρίου ἀπό τούς Ἱερεῖς καί τούς Λευΐτες καί τῆς περιπλανήσεως στήν ἔρημο.

Εἶναι ἄξιο πολλῆς προσοχῆς ὅτι τίποτε δέν ἀφέθηκε στήν ἀνθρώπινη πρωτοβουλία καί θέληση. Ὁ κάθε ὑπηρέτης ἦταν ἀριθμημένος, γνώριζε τήν θέση του στήν οἰκογένεια καί εἶχε τήν δική του, σαφῶς καί καθορισμένη, ὑπηρεσία. Τό ἀντίστοιχο τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι τό πρός Κορινθίους Α΄, ιβ΄.

Τό δεύτερο μάθημα, πού τό βιβλίο τῶν Ἀριθμῶν μᾶς δίνει, εἶναι ὅτι, δοκιμασθέντες ἀπό τίς περιστάσεις τῆς ἐρήμου, οἱ Ἰσραηλίτες ἀπέτυχαν τελείως. 61

Οἱ Ἀριθμοί χωρίζονται σέ πέντε κύρια τμήματα:

✺ Ἡ ὀργάνωση τῶν Ἰσραηλιτῶν καί ἡ διάταξη τοῦ πλήθους γιά νά ἀναχωρίσουν ἀπό τό Σινᾶ: α΄, 1 - ι΄, 10.

✺ Ἀπό τό Σινᾶ στήν Κάδης-Βαρνή: ι΄, 11 - ιβ΄.

βαση (Ἀριθμῶν κ΄, 1-22). Τά πρός νότο ὅρια τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα ἔφταναν μέχρι τήν Κάδης-Βαρνή (Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ιβ΄, 22, ιε΄, 3).

✺ Ὁ Ἰσραήλ παρά τήν Κάδης-Βαρνή: ιγ΄ - ιθ΄.

✺ Οἱ περιπλανήσεις στήν Ἔρημο: κ΄, 1 - λγ΄, 49.

✺ Τελικές Ὁδηγίες: λγ΄, 50 - λστ΄, 13.

Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στούς Ἀριθμούς, καλύπτουν περίοδο 39 ἐτῶν.

ΔΕΥΤΕΡΟΝΟΜΙΟΝ

Τό Δευτερονόμιο περιέχει τίς ἐπί μέρους συμβουλές τοῦ Μωυσῆ, πού ἀπηύθυνε στούς Ἰσραηλίτες ἐνόψει τῆς ἐπικείμενης εἰσόδου τους γιά τήν κατάκτηση τῆς ὑποσχεθείσης γῆς. Ἀναφέρει ἐπίσης, μία περίληψη τῶν περιπλανήσεων τοῦ Ἰσραήλ στήν Ἔρημο, ἡ ὁποία εἶναι σπουδαία, διότι ὑπογραμμίζει τήν ἠθική κρίση τοῦ Θεοῦ ἐπάνω στά διάφορα γεγονότα. Ἐπαναλαμβάνει τόν Δεκάλογο, σέ μία γενεά Ἰσραηλιτῶν, πού εἶχε μεγαλώσει στήν ἔρημο καί δέν εἶχε ζήσει τήν ἐμπειρία τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ στό Σινᾶ. Δίνει δέ ἀναγκαῖες ὁδηγίες γιά τήν ζωή καί τήν συμπεριφορά τοῦ Ἰσραήλ στήν χώρα πού θά καταλάμβανε καί περιέχει τήν Παλαιστινιακή Συνθήκη (λ΄, 1-9). Τό βιβλίο διαπνέεται ἀπό τήν αὐστηρότητα τοῦ Νόμου. Ἡ λέξη-κλειδί εἶναι· *«Θέλεις»*. Τό ἐδάφιο-κλειδί εἶναι τό ια΄, 26-28:

«Κοιτάξτε· ἐγώ σήμερα βάζω μπροστά σας τήν εὐλογία καί τήν κατάρα. Τήν εὐλογία, ἄν ὑπακούσετε στίς ἐντολές τοῦ Κυρίου, τοῦ Θεοῦ σας, πού

ἐγώ σᾶς δίνω σήμερα, καί τήν κατάρα, ἄν δέν τίς ὑπακούσετε καί ἀπομακρυνθεῖτε ἀπό τόν δρόμο πού ἐγώ σήμερα σᾶς δείχνω, καί ἀκολουθήσετε ἄλλους θεούς, πού δέν τούς γνωρίζετε».

Εἶναι σπουδαῖο νά σημειωθεῖ ὅτι, ἐνῶ ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας εἶχε δοθεῖ ἄνευ ὅρων στόν Ἀβραάμ καί στόν ἀπόγονό του κατά τήν Ἀβρααμική Συνθήκη (Γενέσεως ιγ΄, 15, ιε΄, 7), ἐν τούτοις ὁ Ἰσραήλ εἰσῆλθε στήν χώρα αὐτή ὁδηγούμενος ἀπό τόν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, κατόπιν τῆς ὑπό ὅρους Παλαιστινιακῆς Συνθήκη (Δευτερονομίου κη΄-λ΄, 9). Ὅταν παραβίασαν ὁλοσχερῶς τούς ὅρους τῆς συνθήκης αὐτῆς, τό Ἔθνος στήν ἀρχή διαιρέθηκε (Βασιλειῶν Α΄, ιβ΄) καί κατόπιν ἐκδιώχθηκε ἀπό τήν γῆ (Βασιλειῶν Β΄, ιζ΄, 1-18, κδ΄, 1-κε΄, 11). Ἀλλά ἡ ἴδια συνθήκη ἄνευ ὅρων, ὑπόσχεται τήν ἐθνική ἀποκατάσταση τοῦ Ἰσραήλ.

Τό Δευτερονόμιο χωρίζεται σέ ἑπτά μέρη:

✺ Περίληψη τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰσραήλ στήν Ἔρημο: α΄, 1 - γ΄, 29.

✺ Ἐπανάληψη τοῦ Νόμου, μέ προειδοποιήσεις καί προτροπές: δ΄, 1 - ια΄, 32.

✺ Ὁδηγίες, προειδοποιήσεις καί προρρήσεις: ιβ΄, 1 - κζ΄, 26.

✺ Οἱ μεγάλες τελικές προφητεῖες πού συγκεφαλαιώνουν τήν ἱστορία τοῦ Ἰσραήλ, μέ τή δευτέρα ἔλευση τοῦ Χριστοῦ καί πού περιέχουν τήν Παλαιστινιακή Συνθήκη: κη΄, 1 - λ΄, 20.

✺ Τελευταῖες συμβουλές στούς Ἱερεῖς, τούς Λευΐτες καί στόν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ: λα΄.

✺ Ὁ Ψαλμός τοῦ Μωυσῆ καί οἱ εὐλογίες του, πρό τοῦ θανάτου του: λβ΄, λγ΄.

✺ Ὁ θάνατος τοῦ Μωυσῆ: λδ΄.

Ὁ χρόνος πού καλύπτεται ἀπό τήν ἀνασκόπηση αὐτή εἶναι 40 χρόνια.

ΙΗΣΟΥΣ ΤΟΥ ΝΑΥΗ

Τό βιβλίο τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ περιγράφει τό ἀποτέλεσμα τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ Ἰσραήλ ἀπό τήν Αἴγυπτο. Ἡ ἀπολύτρωση αὐτή ἀποτελεῖτο ἀπό δύο μέρη: *«Ἔξοδος»* καί *«Εἴσοδος»* (Δευτερονόμιο στ΄, 23). Ἡ φράση - κλειδί εἶναι· *«Μωϋσῆς ὁ θεράπων μου ἐτελεύτησεν»* (Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ α΄, 2). Ὁ Νόμος, τοῦ ὁποίου ὁ ἐκπρόσωπος εἶναι ὁ Μωυσῆς, δέν μποροῦσε ποτέ νά δώσει σέ ἕναν ἁμαρτωλό λαό τήν νίκη (πρός Ἑβραίους ζ΄, 19, πρός Ρωμαίους στ΄, 1, η΄ 2-4).

Κατά κάποια πνευματική ἔννοια τό βιβλίο τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, εἶναι ἡ πρός Ἐφεσίους ἐπιστολή τοῦ ἀποστόλου Παύλου. *«Τά ἐπουράνια»* τῆς πρός Ἐφεσίους εἶναι στόν Χριστιανό, ὅ,τι ἡ Χαναάν στόν Ἰσραηλίτη -ἕνα μέρος ἀγώνα- καί συνεπῶς ὄχι ἕνας τύπος τοῦ οὐρανοῦ μόνον, ἀλλά ἐπίσης μία τοποθεσία νίκης καί εὐλογίας διά θείας δυνάμεως (Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ κα΄, 43-45, πρός Ἐφεσίους α΄, 3).

Ἡ διοίκηση, ὅπως καί πρίν, ἦταν θεοκρατική. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ διαδέχθηκε τόν Μωυσῆ, ὡς ὁ ὑπό τόν Θεό Ἄρχοντας. Τό βιβλίο τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, χωρίζεται σέ τέσσερα μέρη:

- Ἡ κατάκτηση τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας: α΄-ιβ΄.
- Ἡ διανομή τῆς κληρονομίας: ιγ΄-κα΄.
- Ἔναρξη διαφωνιῶν στούς Ἰσραηλίτες: κβ΄.
- Τελευταῖες συμβουλές τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ καί ὁ θάνατός του: κγ΄-κδ΄.

Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στόν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, καλύπτουν περίοδο 26 ἐτῶν.

ΚΡΙΤΕΣ

Τό βιβλίο αὐτό πῆρε τό ὄνομά του, ἀπό τούς δέκα τρεῖς ἄνδρες στούς ὁποίους ὁ Θεός ἀνέθετε κατά διαστήματα γιά νά ἀπελευθερώνουν τόν Ἰσραήλ κατά τήν περίοδο τῆς παρακμῆς καί ἀποσυνθέσεως πού ἐπακολούθησε τόν θάνατο τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ. Μέ αὐτούς τούς ἀνθρώπους, ὁ Κύριος ὁ Θεός συνέχιζε τήν προσωπική Του διακυβέρνηση τοῦ Ἰσραήλ. Τό ἐδάφιο-κλειδί γιά τήν κατάσταση στήν ὁποία βρισκόταν ὁ Ἰσραήλ εἶναι (ιζ΄, 6) *«Ἕκαστος ἔπραττεν ὅ,τι ἐφαίνετο εἰς αὐτὸν ὀρθόν»*.

Δύο γεγονότα χαρακτηρίζουν τήν περίοδο αὐτή· ἡ ἀπόλυτη κατάπτωση τοῦ Ἰσραήλ καί ἡ ἐπίμονη χάρη τοῦ Κυρίου. Στήν ἐκλογή τῶν Κριτῶν βλέπουμε ἔμ-

πρακτα νά ἐφαρμόζονται οἱ λόγοι τοῦ Ζαχαρία (δ΄, 6) *«οὐχὶ διὰ δυνάμεως οὐδὲ διὰ ἰσχύος, ἀλλὰ διὰ τοῦ Πνεύματός μου, λέγει ὁ Κύριος»*, καθώς ἐπίσης τά λόγια τοῦ Παύλου, *«βλέπετε τὴν πρόσκλησίν σας, ὅτι εἶσθε οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς»* (πρός Κορινθίους Α΄, α΄, 26).

Τό βιβλίο περιγράφει ἑπτά ἀποστασίες, ἑπτά δουλεῖες σέ ἑπτά εἰδωλολατρικά ἔθνη καί ἑπτά ἀπελευθερώσεις.

Τό βιβλίο τῶν Κριτῶν, χωρίζεται σέ δύο μέρη:

✺ α΄-ιστ΄ συμπεριλαμβανομένου· ἐδάφιο-κλειδί β΄ 18: *«Κάθε φορά πού ὁ Κύριος τούς ἔστελνε ἕνα Κριτή, ἦταν ὁ Ἴδιος μαζί του καί γλίτωνε τούς Ἰσραηλίτες ἀπό τούς ἐχθρούς τους, ὅσο καιρό ζοῦσε ὁ Κριτής· ὁ Κύριος τούς λυπόταν, ὅταν οἱ ἐκμεταλλευτές καί οἱ καταπιεστές τους τούς ἔκαναν νά στενάζουν».*

✺ ιζ΄-κα΄· ἐδάφιο-κλειδί κα΄, 25: *«Τήν ἐποχή ἐκείνη δέν ὑπῆρχε ἀκόμη βασιλιάς στόν λαό τοῦ Ἰσραήλ. Καθένας ἔκανε ὅ,τι ἤθελε».*

Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στούς Κριτές, καλύπτουν περίοδο 305 ἐτῶν.

Οἱ Κριτές τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης χρησιμοποιήθηκαν ἀπό τόν Θεό ὡς ὄργανά Του γιά νά ἀπελευθερώνουν τούς Ἰσραηλίτες (Κριτῶν β΄, 16), ὅταν ὑποδουλώνονταν ἀπό εἰδωλολατρικούς λαούς.

Στό ἔργο τους ὑποστηρίζονταν καί ἐνδυναμώνονταν ἀπό τόν Θεό (Κριτῶν β΄, 18).

Ἦταν ἀξιοσημείωτοι γιά τήν πίστη τους (πρός Ἑβραίους ια΄, 32).

Τά ὀνόματά τους:

Γοθονιήλ: Κριτῶν γ΄, 9, 10 (Χρονολογία π.Χ. 1405-διάρκεια 40 ἔτη) ὑπό τήν δουλεία Ἐγλώμ τοῦ Μωαβίτου μέ διάρκεια 18 ἔτη.

Ἀώδ: Κριτῶν γ΄, 15 (διάρκεια 80 ἔτη) ὑπό τούς Φιλισταίους μέ διάρκεια ἄγνωστη.

Σαμεγάρ: Κριτῶν γ΄, 31 (διάρκεια 20 ἔτη), ὑπό τόν Ἰαβείν διάρκεια ἄγνωστη.

Δεββόρα καί Βαράκ: Κριτῶν δ΄, 4 (διάρκεια 40 ἔτη) ὑπό τούς Μαδιανίτες 7 ἔτη.

Γεδεών: Κριτῶν στ΄, 11 (διάρκεια 40 ἔτη).

Ἀβιμέλεχ: Κριτῶν θ΄, 6 (διάρκεια 3 ἔτη).

Θωλά: Κριτῶν ι΄, 1 (διάρκεια 23 ἔτη).

Ἰαείρ: Κριτῶν ι΄, 3 (διάρκεια 22 ἔτη) ὑπό τούς Ἀμωνίτας διάρκεια 18 ἔτη.

Ἰεφθάε: Κριτῶν ια΄, 1 (διάρκεια 6 ἔτη).

Ἀβαισάν: Κριτῶν ιβ΄, 8 (διάρκεια 7 ἔτη).

Αἰλώμ: Κριτῶν ιβ΄, 11 (διάρκεια 10 ἔτη).

Ἀβδών: Κριτῶν ιβ΄, 13 (διάρκεια 8 ἔτη) ὑπό τούς Φιλισταίους διάρκεια 40 ἔτη.

Σαμψών: Κριτῶν ιγ΄, 24, 25, ιστ΄, 31 (διάρκεια 20 ἔτη).

Ἠλεί: Βασιλειῶν Α΄, δ΄, 16 (διάρκεια 40 ἔτη) ὑπό τούς Φιλισταίους διάρκεια 20 ἔτη.

Σαμουήλ: Βασιλειῶν Α΄, ζ΄, 6, 15-17 (διάρκεια περί τά 20 ἔτη).

Σαούλ ὁ πρῶτος βασιλιάς ἐνθρονίστηκε τό ἔτος 1095 π.Χ.

Διοίκησαν τούς Ἰσραηλίτες κατά τήν διάρκεια μιᾶς περιόδου περίπου τετρακοσίων πενήντα ἐτῶν κατά τό Πράξεων ιγ΄ 20. Κατά τήν περίοδο τῆς διακυβερνήσεως τῶν Κριτῶν ὑπῆρχαν καί διαλείμματα πού δέν ὑπῆρχε Κριτής-Κυβερνήτης (Κριτῶν ιζ΄, 6, ιή΄, 1, ιθ΄, 1, κα΄, 25).

Ὁ Ἰσραήλ δέν ἐπωφελεῖτο πάντοτε πνευματικά ἀπό τούς Κριτές (Κριτῶν β΄, 17-19).

ΡΟΥΘ

Αὐτή ἡ ὄμορφη ἱστορία θά πρέπει νά διαβαστεῖ σέ συνδυασμό μέ τό πρῶτο ἥμισυ τῶν Κριτῶν, διότι μᾶς προσφέρει μία εἰκόνα τῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ τοῦ Ἰσραήλ κατά τήν ἐποχή ἐκείνη.

Τελικῶς, τό βιβλίο μπορεῖ νά ληφθεῖ ὡς μία εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας (Ρούθ) σάν τήν ἐξ Ἐθνῶν νύμφη τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Βηθλεεμίτου, ὁ ὁποῖος εἶναι ἱκανός νά λυτρώσει. Ἡ Ρούθ ἐπίσης μᾶς δίνει μία εἰκόνα τῆς φυσιολογικῆς ζωῆς τῶν Χριστιανῶν:

- Ἡ Ρούθ ἀποφασίζει: α΄.
- Ἡ Ρούθ ὑπηρετεῖ: β΄.
- Ἡ Ρούθ ἀναπαύεται: γ΄.
- Ἡ Ρούθ ἀνταμείβεται: δ΄.

Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στό βιβλίο τῆς Ρούθ, καλύπτουν περίοδο 10 ἐτῶν.

Κατάλογος τῶν Βασιλέων τῶν Ἰσραηλιτῶν Πρό τῆς Διαιρέσεως τοῦ Βασιλείου

Βασιλεῖς	Χρονολογία - Ἔτη Βασιλείας	Ἕτεροι Βασιλεῖς
1. Σαούλ	1095 π.Χ. - 40 ἔτη	
2. Δαβίδ	1035 π.Χ. - 40 ἔτη	
3. Σολομών	1015 π.Χ. - 40 ἔτη	Χειράμ βασιλεύς Τύρου Ρεζών τῆς Συρίας

Ἡ Βασιλεία διαιρέθηκε τό ἔτος 975 π.Χ.

Βασ. Ἰούδα	Βασ. Ἰσραήλ	Χρον. Βασιλείας	Ἔτη Βασιλείας	Ἕτεροι Βασιλεῖς
1. Ροβοάμ		975 π.Χ.	17 ἔτη	Σισάκ τῆς Αἰγύπτου
	1. Ἱεροβοάμ	975 π.Χ.	22 ἔτη	
2. Ἀβιά		958 π.Χ.	3 ἔτη	
3. Ἀσά		956 π.Χ.	41 ἔτη	
	2. Ναδάβ	954 π.Χ.	2 ἔτη	
	3. Βαασά	953 π.Χ.	24 ἔτη	Βεν-Ἀδάδ Α΄ τῆς Συρίας
	4. Ἠλά	930 π.Χ.	2 ἔτη	
	5. Ζιμβρί	929 π.Χ.	7 ἡμ.	
	6. Θιβνί, Ἀμβρί	929 π.Χ.	4 ἔτη	
	7. Ἀμρί ἤ Ἀμβρί	929 π.Χ.	8 ἔτη	
	8. Ἀχαάβ	918 π.Χ.	22 ἔτη	
4. Ἰωσαφάτ		914 π.Χ.	25 ἔτη	Βεν-Ἀδάδ Α΄ τῆς Συρίας
	9. Ὀχοζίας	897 π.Χ.	2 ἔτη	
	10. Ἰωράμ	896 π.Χ.	12 ἔτη	
5. Ἰωράμ		892 π.Χ.	8 ἔτη	
6. Ὀχοζίας		885 π.Χ.	1 ἔτη	Ἀζαήλ τῆς Συρίας
7. Γοθολία		884 π.Χ.	6 ἔτη	
	11. Ἰηοῦ	884 π.Χ.	28 ἔτη	
8. Ἰωάς		878 π.Χ.	40 ἔτη	
	12. Ἰωάχαζ	836 π.Χ.	17 ἔτη	
	13. Ἰωάς	840 π.Χ.	16 ἔτη	Βεν Ἀδάδ Γ΄ τῆς Συρίας
9. Ἀμασίας		839 π .Χ	29 ἔτη	
	14. Ἱεροβοάμ Β΄	825 π.Χ.	41 ἔτη	
10. Ἀζαρίας ἤ Ὀζίας		810 π.Χ.	52 ἔτη	

Α΄. Μεσοβασιλεία 11 ἔτη

	15. Ζαχαρίας	772 π.Χ.	6 μῆνες	
	16. Σαλλούμ	771 π.Χ.	1 μήνα	Φούλ τῆς Ἀσσυρίας
	17. Μεναήμ	771 π.Χ.	10 ἔτη	
	18. Φακείας	761 π.Χ.	2 ἔτη	Φεγλάθ-Φελασάρ
	19. Φεκά	759 π.Χ.	20 ἔτη	
11. Ἰωάθαμ		758 π.Χ.	16 ἔτη	
12. Ἄχαζ		742 π.Χ.	16 ἔτη	Φεγλάθ-Φελασάρ Ἀσσυρίας

Β΄. Μεσοβασιλεία 9 ἔτη

	20. Ὡσηέ	730 π.Χ.	19 ἔτη	Ρεσίν τῆς Συρίας
13. Ἐζεκίας		726 π.Χ.	29 ἔτη	

Ἅλωση Σαμάρειας ἔτος 721 π.Χ. Βασιλεῖς Ἀσσυρίας Σαλμανασάρ 728, Σαργών 721, Σενναχειρίμ 702

14. Μανασσής	697 π.Χ.	55 ἔτη	
15. Ἀμών	642 π.Χ.	2 ἔτη	
16. Ἰωσίας	640 π.Χ.	31 ἔτη	
17. Ἰωάχαζ	609 π.Χ.	3 μῆνες	
18. Ἰωακείμ	609 π.Χ.	11 ἔτη	
19. Ἰωαχείν	599 π.Χ.	3 μῆνες	
20. Σεδεκίας	599 π.Χ.	11 ἔτη	

Ἅλωση Ἱεροσολύμων 605 π.Χ.
Καταστροφή Ἱεροσολύμων 588 π.Χ. Ναβουχοδονόσορ τῆς Βαβυλῶνος

ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Α΄ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ Ο΄
(ΣΑΜΟΥΗΛ Α΄, κατά τό Ἑβραϊκό)

Αὐτό τό βιβλίο, παρουσιάζει τήν προσωπική ἱστορία τοῦ Σαμουήλ, τοῦ τελευταίου ἀπό τούς Κριτές. Ἀναφέρει τήν ἠθική κατάπτωση τῆς ἱερωσύνης ὑπό τόν ἀρχιερέα Ἠλεί, καθώς ἐπίσης καί τήν τῶν Κριτῶν, στήν προσπάθεια τοῦ Σαμουήλ νά κάνει τό ἀξίωμα αὐτό κληρονομικό (Βασιλειῶν Α΄, η΄, 1).

Στό προφητικό του ἀξίωμα ὁ Σαμουήλ ἦταν πιστός καί μ' αὐτόν ἀρχίζει ἡ σειρά τῶν Προφητῶν πού ἔγραψαν. Ἀπό ἐδῶ καί ἐμπρός ὁ Προφήτης καί ὄχι ὁ Ἱερέας, κυριαρχεῖ στήν ζωή τοῦ Ἰσραήλ. Σ' αὐτό τό βιβλίο, ἡ Θεοκρατία, ὅπως ἐξασκεῖτο ἀπό τούς Κριτές, τελειώνει (η΄, 7) καί ἀρχίζει ἡ σειρά τῶν βασιλέων μέ τόν Σαούλ.

Τό Βασιλειῶν Α΄ χωρίζεται σέ τέσσερα μέρη:

- Ἡ ἱστορία τοῦ Σαμουήλ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἀρχιερέως Ἠλεί: α΄, 1 - δ΄, 22.
- Ἀπό τήν παραλαβή τῆς Κιβωτοῦ μέχρι τῆς ἀπαιτήσεως τῶν Ἰσραηλιτῶν νά ἔχουν βασιλιά: ε΄, 1 - η΄, 22.
- Ἡ βασιλεία τοῦ Σαούλ μέχρι τῆς κλήσεως τοῦ Δαβίδ: θ΄, 1 - ιε΄, 35.
- Ἀπό τῆς κλήσεως τοῦ Δαβίδ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Σαούλ: ιστ΄, 1 - λα΄, 13.

Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στό Βασιλειῶν Α΄, καλύπτουν περίοδο 115 ἐτῶν.

ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Β΄ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ Ο΄
(ΣΑΜΟΥΗΛ Β΄, κατά τό Ἑβραϊκό)

Ὅπως τό Βασιλειῶν Α΄, σημειώνει τήν ἀποτυχία τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Ἠλεί, τόν Σαούλ, ἀκόμα καί μέ τόν Σαμουήλ, ἔτσι, κατ' ἀντίθεση, τό Βασιλειῶν Β΄ σημειώνει τήν ἀποκατάσταση τῆς τάξεως μέ τήν ἐνθρόνιση τοῦ Δαβίδ, τοῦ βασιλέως τοῦ Θεοῦ. Τό βιβλίο αὐτό ἀναφέρει ἐπίσης τήν ἐγκαθίδρυση τοῦ πολιτικοῦ κέντρου τοῦ Ἰσραήλ στήν Ἱερουσαλήμ (Βασιλειῶν Β΄, ε΄, 6-12) καί τοῦ θρησκευτικοῦ στόν λόφο Σιών (Βασιλειῶν Β΄, ε΄, 7, στ΄, 1-17).

Ὅταν ὅλα εἶχαν ἔτσι τακτοποιηθεῖ, ὁ Κύριος ἔκανε τή μεγάλη Δαβιδική Συνθήκη (ζ΄, 8-17), ἀπό τήν ὁποία ξεκινοῦν καί ἀναπτύσσονται ὅλες οἱ ἀλήθειες περί τῆς Βασιλείας. Ὁ Δαβίδ στούς *«τελευταίους του λόγους»* (κγ΄, 1-7) περιγράφει τήν *«χιλιετή Βασιλεία»* πού θά ἔρθει μέ τόν Μεσσία.

Τό Βασιλειῶν Β΄ χωρίζεται σέ τέσσερα μέρη:

✺ Ἀπό τοῦ θανάτου τοῦ Σαούλ μέχρι τῆς χρίσεως τοῦ Δαβίδ βασιλέως ἐπί τόν Ἰούδα, στήν Χεβρώνα: α΄, 1 - β΄, 4α.

✺ Ἀπό τῆς χρίσεως στήν Χεβρώνα μέχρι τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ Δαβίδ ἐπί ὅλου τοῦ Ἰσραήλ, ἑνωμένου: β΄, 4 - ε΄, 25.

✺ Ἀπό τῆς κατακτήσεως τῆς Ἱερουσαλήμ, μέχρι τῆς ἀνταρσίας τοῦ Ἀβεσσαλώμ: στ΄, 1 - ιδ΄, 33.

✺ Ἀπό τῆς ἀνταρσίας τοῦ Ἀβεσσαλώμ, μέχρι τῆς ἀγορᾶς τῆς τοποθεσίας τοῦ ναοῦ: ιε΄, 1 - κδ΄, 25.

Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στό Βασιλειῶν Β΄, καλύπτουν περίοδο 38 ἐτῶν.

ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Γ΄ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ Ο΄ (ΒΑΣΙΛΕΩΝ Α΄, κατά τό Ἑβραϊκό)

Τό Βασιλειῶν Γ΄, ἀναφέρει τόν θάνατο τοῦ Δαβίδ, τήν βασιλεία τοῦ Σολομῶντος, τήν οἰκοδόμηση τοῦ Ναοῦ, τόν θάνατο τοῦ Σολομῶντος, τήν διαίρεση τοῦ βασιλείου ὑπό τόν Ροβοάμ καί τόν Ἱεροβοάμ καί τήν ἱστορία τῶν δύο βασιλείων μέχρι τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Ἰωράμ στόν Ἰούδα (νότιο βασίλειο) καί τοῦ Ὀχοζία στήν Σαμάρεια (βόρειο βασίλειο). Περιλαμβάνει δέ τήν μεγάλη διακονία τοῦ προφήτου Ἠλία.

Τό Βασιλειῶν Γ΄ χωρίζεται σέ ἑπτά μέρη:

✺ Ἀπό τήν ἀνταρσία τοῦ Ἀδωνία μέχρι τόν θάνατο τοῦ Δαβίδ: α΄, 1 - β΄, 11.

✺ Ἀπό τήν διαδοχή τοῦ Σολομῶντος μέχρι τήν ἀφιέρωση τοῦ Ναοῦ: β΄, 12 - η΄, 66.

✺ Ἀπό τήν ἐπιβεβαίωση τῆς Δαβιδικῆς Συνθήκης, μέχρι τόν θάνατο τοῦ Σολομῶντος: θ΄, 1 - ια΄, 43.

✺ Ἀπό τήν διαίρεση τοῦ βασιλείου, μέχρι τόν θάνατο Ἱεροβοάμ καί Ροβοάμ: ιβ΄, 1 - ιδ΄, 31.

✺ Τά βασίλεια μέχρι τήν διαδοχή τοῦ Ἀχαάβ: ιε΄, 1 - ιστ΄, 28.

✺ Ἀπό τήν διαδοχή τοῦ Ἀχαάβ, μέχρι τόν θάνατό του. Ἡ δράση τοῦ Ἠλία: ιστ΄, 29 - κβ΄, 40.

✺ Ἀπό τήν βασιλεία τοῦ Ἰωσαφάτ μέχρι τήν διαδοχή τοῦ Ἰωράμ ἐπί τοῦ Ἰούδα, καί τοῦ Ὀχοζία ἐπί τῆς Σαμάρειας: κβ΄, 41-53.

Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στό Βασιλειῶν Γ΄, καλύπτουν περίοδο 118 ἐτῶν.

ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Δ΄ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ Ο΄
(ΒΑΣΙΛΕΩΝ Β΄, κατά τό Ἑβραϊκό)

Τό βιβλίο αὐτό συνεχίζει τήν ἱστορία τῶν βασιλείων, μέχρι τῶν αἰχμαλωσιῶν. Περιλαμβάνει δέ καί τήν ἁρπαγή τοῦ Ἠλία στόν οὐρανό καί τήν διακονία τοῦ προφήτου Ἐλισσαίου. Κατά τήν περίοδο αὐτή, στόν Ἰσραήλ (βόρειο βασίλειο) προφητεύουν ὁ Ἀμώς καί ὁ Ὡσηέ καί στόν Ἰούδα (νότιο βασίλειο) ὁ Ἀβδιοῦ, ὁ Ἰωήλ, ὁ Ἡσαΐας, ὁ Μιχαίας, ὁ Ναούμ, ὁ Ἀββακούμ, ὁ Σοφονίας καί ὁ Ἱερεμίας.

Τό Βασιλειῶν Δ΄ χωρίζεται σέ ἑπτά μέρη:

✺ Τό τέλος τῆς διακονίας τοῦ Ἠλία καί ἡ ἁρπαγή του στόν οὐρανό: α΄, 1 - β΄, 11.

✺ Ἡ διακονία τοῦ Ἐλισσαίου ἀπό τήν ἁρπαγή τοῦ Ἡλία μέχρι τήν χρίση τοῦ Ἰηού: β΄, 12 - θ΄, 10.

✺ Ἡ βασιλεία τοῦ Ἰηού ἐπί τόν Ἰσραήλ: θ΄, 11 - ι΄, 36.

✺ Οἱ βασιλεῖες τῆς Γοθολίας καί τοῦ Ἰωάς ἐπί τόν Ἰούδα: ια΄, 1 - ιβ΄, 21.

✺ Οἱ βασιλεῖες τοῦ Ἰωάχαζ καί τοῦ Ἰωάς ἐπί τόν Ἰσραήλ καί τό τέλος τῆς διακονίας τοῦ Ἐλισσαίου: ιγ΄, 1-25.

✺ Ἀπό τόν θάνατο τοῦ Ἐλισσαίου μέχρι τήν αἰχμαλωσία τοῦ Ἰσραήλ: ιδ΄, 1 - ιζ΄, 41.

✺ Ἀπό τήν διαδοχή τοῦ Ἐζεκία μέχρι τήν αἰχμαλωσία τοῦ Ἰούδα: ιη΄, 1 - κε΄, 30.

Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στό Βασιλειῶν Δ΄, καλύπτουν περίοδο 308 ἐτῶν.

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΩΝ Α΄ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ Ο΄ (ΧΡΟΝΙΚΩΝ Α΄, κατά τό Ἑβραϊκό)

Τά δύο βιβλία τῶν Παραλειπομένων, κατά τούς Ο΄ ἀποτελοῦν ἕνα βιβλίο, κατά τήν ἑβραϊκή συλλογή, δηλούμενα μέ τόν τίτλο Χρονικῶν Α΄. Ἀμφότερα καλύπτουν τήν περίοδο ἀπό τοῦ θανάτου τοῦ Σαούλ, μέχρι τῶν αἰχμαλωσιῶν. Γράφτηκαν πιθανῶς κατά τήν Βαβυλωνιακή Αἰχμαλωσία, διαφέρουν δέ ἀπό τά δύο βιβλία τῶν Βασιλειῶν, στό ὅτι δίνουν μία πληρέστερη περιγραφή τοῦ Ἰούδα, ἐνῶ παραλείπουν τίς πολλές λεπτομέρειες. Ἡ εὐλογία τοῦ ἐπίγειου λαοῦ τοῦ Θεοῦ, σέ σχέση μέ τήν Δαβιδική μοναρχία, εἶναι προφανῶς ἡ τυπική σημασία τῶν βιβλίων αὐτῶν.

Τό Α΄ Παραλειπομένων, χωρίζεται σέ τρία μέρη:

✺ Οἱ ἐπίσημες γενεαλογίες: α΄, 1 - θ΄, 44.

✺ Ἀπό τόν θάνατο τοῦ Σαούλ μέχρι τήν διαδοχή τοῦ Δαβίδ: ι΄, 1 - ιβ΄, 40.

✺ Ἀπό τήν διαδοχή τοῦ Δαβίδ, μέχρι τόν θάνατό του: ιγ΄, 1 - κθ΄, 30.

Ἐκτός ἀπό τίς γενεαλογίες (κεφ. α΄-θ΄), τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στό Α΄ Παραλειπομένων, καλύπτουν περίοδο 41 ἐτῶν.

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΩΝ Β΄ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ Ο΄
(ΧΡΟΝΙΚΩΝ Β΄, κατά τό Ἑβραϊκό)

Τό βιβλίο αὐτό συνεχίζει τήν ἱστορία, πού ἔχει ἤδη ἀρχίσει τό Παραλειπομένων Α΄. Χωρίζεται σέ δεκαοκτώ μέρη, ὅσες καί οἱ βασιλεῖες ἀπό τοῦ Σολομῶντος, μέχρι τῶν αἰχμαλωσιῶν. Ἀναφέρει τή διαίρεση τοῦ Βασιλείου τοῦ Δαβίδ σέ δύο βασίλεια, στό βόρειο (τοῦ Ἰσραήλ μέ πρωτεύουσα τήν Σαμάρεια) καί τό νότιο (τοῦ Ἰούδα μέ πρωτεύουσα τήν Ἱερουσαλήμ). Στό βόρειο κατοικοῦσαν οἱ ἀπόγονοι τῶν 10 φυλῶν τῶν Ἰσραηλιτῶν. Στό νότιο κατοικοῦσαν οἱ ἀπόγονοι τῶν δύο φυλῶν τῶν Ἰσραηλιτῶν μέ βασιλεῖς τόν Ἱεροβοάμ καί τόν Ροβοάμ. Ἡ περίοδος χαρακτηρίζεται ἀπό μία συνεχῶς αὐξανόμενη ἀποστασία, πού διακόπτεται σποραδικῶς ἀπό μεταρρυθμίσεις ὑπό τούς Ἀσά ιδ΄-ιστ΄, Ἰωσαφάτ ιζ΄, 1-19, Ἰωάς

κδ΄, Ἐζεκία κθ΄-λβ΄ καί Ἰωσία λδ΄, λε΄. Ἀλλά ἡ θρησκευτική κατάσταση τοῦ λαοῦ, ἀκόμα καί ἡ καλύτερη, περιγράφεται στόν Ἡσαΐα α΄-ε΄.

Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στό Β΄ Παραλειπομένων, καλύπτουν περίοδο 427 ἐτῶν.

ΕΣΔΡΑΣ Α΄ καί Β΄ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ Ο΄ (ΕΣΔΡΑΣ, κατά τό Ἑβραϊκό)

Ὁ Ἔσδρας (Α΄ καί Β΄), εἶναι τό πρῶτο ἀπό τά μετά τήν βαβυλώνια αἰχμαλωσία βιβλία (Ἔσδρας, Νεεμίας, Ἐσθήρ, Ἀγγαῖος, Ζαχαρίας καί Μαλαχίας). Ἀναφέρουν τά τελευταῖα χρόνια τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα καί τήν ἐπιστροφή ἑνός μικροῦ τμήματος τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ στήν Παλαιστίνη ἀπό τόν Ζοροβάβελ, μέ διάταγμα τοῦ Κύρου. Αὐτοί ἔθεσαν τά θεμέλια τοῦ ναοῦ (536 π.Χ.). Ἀργότερα (458 π.Χ.) ἀκολούθησε ὁ Ἔσδρας, ὁ ὁποῖος ἀποκατέστησε τόν Νόμο καί τίς τελετουργίες. Ἀλλά τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἔθνους, καί οἱ περισσότεροι ἀπό τούς ἄρχοντες παρέμειναν ἐκ προτιμήσεως στήν Βαβυλωνία καί Ἀσσυρία, ὅπου ἄκμαζαν. Τά μετά τήν αἰχμαλωσία βιβλία καταγίνονται μέ αὐτό τό ἀδύνατο ὑπόλοιπο, τό ὁποῖο μόνον αὐτό εἶχε καρδιά γιά τόν Θεό.

Τό περιεχόμενο τοῦ Ἔσδρα Α΄:

✺ Τά τελευταῖα χρόνια τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα: α΄, 1-55.

✺ Τό διάταγμα τοῦ Κύρου - ἐπιστροφή τῶν πρώτων αἰχμαλώτων: β΄, 1-26.

✺ Τό ἔργο τοῦ Ζοροβάβελ: γ΄-ζ΄.

Ὁ Ζοροβάβελ κερδίζει τήν εὔνοια τοῦ Δαρείου τοῦ Α΄: γ΄-δ΄. Πῆρε ἄδεια γιά τήν ἀνοικοδόμηση τοῦ ναοῦ: ε΄-ζ΄.

✺ Ἡ δράση τοῦ Ἔσδρα: η΄-θ΄.

Τό περιεχόμενο τοῦ Ἔσδρα Β΄:

✺ Ἡ ἐπιστροφή τῆς πρώτης ὁμάδας τῶν ἐξορίστων: α΄-β΄ .

✺ Ἡ ἀνοικοδόμηση τοῦ ναοῦ: γ΄-στ΄.

✺ Ἡ ἐπιστροφή τῆς δεύτερης ὁμάδας ἐξορίστων καί ἡ δράση τοῦ Ἔσδρα: ζ΄-ι΄.

ΝΕΕΜΙΑΣ

78

Δεκατέσσερα χρόνια μετά τήν ἐπιστροφή τοῦ Ἔσδρα στήν Ἱερουσαλήμ, ὁ Νεεμίας παρακίνησε ἕναν ὅμιλο Ἰσραηλιτῶν (444 π.Χ.) καί ἀνοικοδόμησαν τά τείχη τῆς πόλεως καί ἀνασύστησε τίς πολιτικές ἐξουσίες. Αὐτά τά γεγονότα ἀναφέρει τό βιβλίο αὐτό. Χωρίζεται δέ σέ ὀκτώ μέρη:

✺ Ἡ ἀποστολή τοῦ Νεεμία στήν Ἱερουσαλήμ: α΄-β΄.

✺ Τό χτίσιμο τοῦ τείχους: γ΄-στ΄.

✺ Ἡ ἀπογραφή τοῦ πληθυσμοῦ: ζ΄, 1-73.

✺ Ἡ ἀναζωπύρωση. Ἐπίσημη ἀναγνώριση τοῦ Νόμου καί ὑπόσχεση τηρήσεώς του: η΄, 1 - ια΄, 36.

✺ Ἡ ἀπογραφή τῶν ἱερέων καί Λευϊτῶν: ιβ΄, 26.

✺ Ἡ ἐγκαινίαση τοῦ τείχους: ιβ΄, 27-43.

✺ Ἡ ἀνασύσταση τῆς λατρείας στόν ναό: ιβ΄, 44-47.

✺ Ἡ ἔννομη τάξη ἀποκαθίσταται: ιγ΄, 1-31.

Ἡ ἠθική κατάσταση τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, μᾶς ἀποκαλύπτεται μέ τόν προφήτη Μαλαχία. Τό βιβλίο αὐτό μᾶς παρέχει πολλά περιστατικά ἀτομικῆς πίστεως, πού ἐνεργεῖ σύμφωνα μέ τόν γραπτό λόγο (π.χ. α΄, 8, 9, ιγ΄, 1). Αὐτός εἶναι ὁ κανόνας τοῦ πρός Τιμόθεον Β΄.

Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στόν Νεεμία, καλύπτουν περίοδο 11 ἐτῶν.

ΤΩΒΙΤ

Τό βιβλίο *«Τωβίτ»* φέρει ὡς τίτλο τό ὄνομα ἑνός εὐσεβοῦς Ἰουδαίου τῆς διασπορᾶς, ὁ ὁποῖος εἶναι ἕνας ἀπό τούς ἥρωες τῆς ἱστορίας πού ἀφηγεῖται ὁ ἴδιος.

Ἡ γλώσσα τοῦ πρωτότυπου (ἑβραϊκή, ἀραμαϊκή ἤ ἑλληνική) εἶναι ἄγνωστη. Τό ἔργο παρατίθεται ἀπό τήν ἑλληνική μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα (Ο΄) καί κατατάσσεται συνήθως στά *«Ἱστορικά Βιβλία»* τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐνῶ ἀπουσιάζει ἀπό τήν Ἑβραϊκή Βίβλο.

Τό περιεχόμενο τοῦ ἔργου ἀναφέρεται στίς δοκιμασίες καί στίς περιπέτειες δύο συγγενῶν Ἰουδαϊκῶν οἰκογενειῶν, τοῦ Τωβίτ καί τοῦ Ραγουήλ, οἱ ὁποῖες ζοῦσαν στήν Νινευή καί στά Ἐκβάτανα ἀντίστοιχα. Ὁ Τωβίτ χάνει τήν περιουσία του καί τυφλώνεται, ἐνῶ ἡ κόρη τοῦ Ραγουήλ, ἡ Σάρρα, χάνει διαδοχικά ἑφτά συζύγους, οἱ ὁποῖοι πεθαίνουν τήν πρώτη νύχτα τοῦ γάμου της. Μέ παρέμβαση τοῦ Θεοῦ τά προσωπικά δράματα μεταστρέφονται σέ εὐτυχία: Ὑπό τήν καθοδήγηση τοῦ ἀγγέλου Ραφαήλ, ὁ Τωβίας, γιός τοῦ Τωβίτ, παίρνει ὡς σύζυγο τήν Σάρρα καί θεραπεύει τόν πατέρα του.

Τό ἔργο, πού στηρίζεται σέ μία παλιά, εὐρύτατα διαδεδομένη λαϊκή παράδοση, συνιστᾶ μία δημώδη ἀφήγηση μέ ἔντονα διδακτικό-παραινετικό χαρακτήρα. Ὁ συγγραφέας δέν δίνει ἰδιαίτερη σημασία στήν ἀκρίβεια τῶν ἱστορικῶν καί γεωγραφικῶν δεδομένων τῆς ἀφηγήσεως, τήν ὁποία χρησιμοποιεῖ ἁπλῶς ὡς πλαίσιο γιά τήν διατύπωση τῆς διδασκαλίας του. Οἱ διάφοροι χαρακτῆρες τοῦ ἔργου προβάλλονται ὡς πρότυπα τῆς ἰουδαϊκῆς εὐσέβειας, διδάσκεται ἡ ἐμπιστοσύνη στόν Θεό καί ἡ ὑποταγή στόν νόμο Του καί τονίζεται ἡ σημασία τῆς οἰκογένειας καί τοῦ γάμου. Ἰδιαίτερα ὅμως τονίζεται ὁ ρόλος τῶν Ἀγγέλων ὡς ὀργάνων τῆς πρόνοιας τοῦ Πανάγαθου Θεοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι πάντα παρών καί εὐεργετεῖ τούς πιστούς του.

Διάγραμμα τοῦ περιεχομένου:

1. Οἱ δοκιμασίες καί οἱ προσευχές τοῦ Τωβίτ καί τῆς Σάρρας: α΄, 1 - γ΄, 17.

2. Ὁδηγίες τοῦ Τωβίτ πρός τόν Τωβία: δ΄, 1-21.

3. Τό ταξίδι τοῦ Τωβία καί τοῦ Ραφαήλ: ε΄, 1-στ΄, 19.

4. Ὁ γάμος τοῦ Τωβία μέ τήν Σάρρα: ζ΄, 1 - θ΄, 6.

5. Ἐπιστροφή ἀπό τό ταξίδι καί θεραπεία τοῦ Τωβίτ: ι΄, 1 - ια΄, 19.

6. Ἡ ἀποκάλυψη τῆς ταυτότητας τοῦ ἀγγέλου Ραφαήλ: ιβ΄, 1-22.

7. Εὐχαριστήριος ὕμνος τοῦ Τωβίτ καί συμβουλές πρός τόν Τωβία: ιγ΄ - ιδ΄, 15.

ΙΟΥΔΙΘ

Ἡ Ἰουδίθ εἶναι ἡ κεντρική ἡρωίδα τοῦ φερώνυμου βιβλίου, ἡ ὁποία μέ τό θάρρος καί τήν πίστη της στόν Θεό σώζει τήν πατρίδα της ἀπό τήν καταστροφή.

Τό πρωτότυπο κείμενο δέν σώζεται καί τό ἔργο δέν συγκαταλέγεται μεταξύ τῶν βιβλίων τῆς Ἑβραϊκῆς Βίβλου. Παρατίθεται ἀπό τήν ἑλληνική μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα (Ο΄) καί κατατάσσεται στά *«Ἱστορικά Βιβλία»* τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Τό περιεχόμενο τοῦ ἔργου ἀναφέρεται στήν σωτηρία τῆς μικρῆς πόλεως Βαιτυλούα ἀπό τήν πολιορκία τῶν ἐχθρῶν. Ἡ Ἰουδίθ, μία νέα Ἰουδαία χήρα, κατορθώνει μέ τήν ἐμπιστοσύνη της στόν Θεό νά

ἐμψυχώσει τούς πολιορκημένους συμπατριῶτες της καί νά σκοτώσει τόν ἀρχηγό τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων, τά ὁποῖα πανικοβάλλονται καί ἀποχωροῦν.

Σκοπός τοῦ συγγραφέα δέν εἶναι ἡ ἔκθεση ἱστορικῶν γεγονότων, ἀλλά ἡ διακήρυξη τῆς ἀλήθειας ὅτι κύριος τοῦ κόσμου καί τῆς ἱστορίας εἶναι ὁ Θεός. Γιά τόν σκοπό αὐτόν ἀφηγεῖται μία ἱστορία, στήν ὁποία πρωταγωνιστοῦν πρόσωπα ἀπό διάφορες ἐποχές. Γραμμένη σέ μία ἐποχή, κατά τήν ὁποία ὁ μικρός ἰουδαϊκός λαός ἀγωνίζεται κατά τῆς πολιτικῆς τῶν Σελευκιδῶν (διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου στήν Συρία), τονίζει τήν παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ, ὁ Ὁποῖος σώζει τόν λαό του μέ τά ἀδύναμα χέρια μιᾶς γυναίκας.

Διάγραμμα τοῦ περιεχομένου:

1. Ἐκστρατεία τοῦ Ὀλοφέρνη καί πολιορκία τῆς Βαιτυλούα: α΄, 1 - ζ΄, 32.

2. Ὁ ἡρωισμός τῆς Ἰουδίθ: η΄, 1 - ιγ΄, 20.

3. Ἡ νίκη κατά τῶν ἐχθρῶν: ιδ΄ - ιστ΄.

ΕΣΘΗΡ

Ἡ σπουδαιότητα τοῦ βιβλίου αὐτοῦ συνίσταται στό ὅτι μαρτυρεῖ γιά τήν μυστική φροντίδα πού ὁ Κύριος καταβάλλει γιά τόν διεσπαρμένο Ἰσραηλιτικό λαό. Τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ δέν ἀπαντᾶται οὔτε μία φορά, καί ὅμως σέ κανένα ἄλλο βιβλίο τῆς Ἁγίας

Γραφῆς δέν εἶναι τόσο καταφανής ἡ πρόνοιά Του. Ἕνα καί μόνο ὑπόλοιπο τοῦ λαοῦ ἐπέστρεψε στήν Ἱερουσαλήμ. Ὁ ὄγκος τοῦ Ἔθνους προτίμησε τήν εὔκολη καί ἐπικερδή ζωή, κάτω ἀπό τήν Περσική κυριαρχία. Ὡστόσο ὁ Θεός δέν τούς ἐγκατέλειψε. Αὐτό πού κάνει ἐδῶ γιά τόν Ἰούδα, ἀσφαλῶς κάνει τό ἴδιο γιά ὅλους πού ἔχουν συνδεθεῖ μέ Αὐτόν.

Τό βιβλίο χωρίζεται σέ ἑπτά μέρη:

✺ Ἡ ἱστορία τῆς Ἀστίν: α΄, 1-22.

✺ Ἡ Ἐσθήρ γίνεται βασίλισσα: β΄, 1-23.

✺ Ἡ συνωμοσία τοῦ Ἀμάν γιά τόν ἀφανισμό τῶν Ἰουδαίων: γ΄, 1 - ε΄, 14.

✺ Τό θάρρος τῆς Ἐσθήρ φέρνει ἀπελευθέρωση: ε΄, 1 - ζ΄, 10.

✺ Ἡ ἐκδίκηση: η΄, 1 - θ΄, 19.

✺ Ἡ ἑορτή τοῦ Φουρείμ: θ΄, 20-32.

✺ Ὁ ἐπίλογος: ι΄, 1-3.

Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στό βιβλίο τῆς Ἐσθήρ, καλύπτουν περίοδο 12 ἐτῶν.

ΜΑΚΚΑΒΑΙΩΝ Α΄

Βιβλία τῶν *«Μακκαβαίων»* ὀνομάζονται τά ἔργα πού ἀναφέρονται σέ γεγονότα τῆς μακκαβαϊκῆς περιόδου. Τό ὄνομα *«Μακκαβαῖος»* δόθηκε ὡς παρωνύμιο στόν Ἰούδα, ἡγέτη τῆς ἰουδαϊκῆς ἐπανάστασεως τοῦ 166 π.Χ. ἐναντίον τοῦ ἡγεμόνα τοῦ βασι-

λείου τῶν Σελευκιδῶν Ἀντιόχου Δ΄ τοῦ Ἐπιφανοῦς (β, 4). Τό ἐπίθετο εἴτε προέρχεται ἀπό τήν ἑβραϊκή λέξη *«Ἰακκέβεθ»* (= σφυρί) ἤ τήν ἀραμαϊκή ἀντίστοιχή της *«μακκαμπά»* (= σφύρα) ὁπότε μπορεῖ νά σημαίνει αὐτόν πού σφυροκόπησε τούς ἐχθρούς του· ἐπίσης μπορεῖ νά ἔχει σχέση μέ κάποιο ἰδιόμορφο σχῆμα τοῦ κεφαλιοῦ του, εἴτε εἶναι συντετμημένος τύπος τοῦ ὀνόματος *«Μακκαβγιάχου»*, ὁπότε σημαίνει αὐτόν πού εἶναι ὁρισμένος ἀπό τόν Κύριο (πρβλ. Ἡσαΐου 62, 2). Τό ἴδιο ἐπίθετο χαρακτηρίζει στήν συνέχεια καί τούς διαδόχους τοῦ Ἰούδα, παράλληλα μέ τό οἰκογενειακό τους ὄνομα Ἀσμοναῖοι.

Τό Α΄ Μακκαβαίων γράφτηκε πρωτοτύπως στά ἑβραϊκά, ἀλλά τό κείμενο αὐτό χάθηκε καί σώζεται μόνο στά ἑλληνικά, ὁπότε δέν συμπεριλαμβάνεται στήν Ἑβραϊκή Βίβλο. Στήν ἑλληνική μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα (Ο΄) κατατάσσεται στά *«Ἱστορικά Βιβλία»* τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Τό περιεχόμενο τοῦ βιβλίου ἀναφέρεται στήν ἐπανάσταση πού προκάλεσαν τά ἀντι-ιουδαϊκά μέτρα τοῦ Ἀντιόχου Δ΄ τοῦ Ἐπιφανοῦς (175-164 π.Χ.) καί στούς ἀγῶνες τῶν Ἰουδαίων πού ἀκολούθησαν. Ἡ ἀφήγηση, πού καλύπτει περίοδο 40 ἐτῶν (175-135 π.Χ.), ἀρχίζει μέ τήν ἀνάρρηση τοῦ Ἀντιόχου στόν θρόνο, τά μέτρα πού πῆρε ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων καί τήν ἐξέγερση τοῦ ἱερέα Ματταθία. Τό κύριο μέρος τοῦ βιβλίου διαιρεῖται σέ τρεῖς ἑνότητες πού

ἀναφέρονται στήν δράση τῶν τριῶν γιῶν τοῦ Ματταθία, οἱ ὁποῖοι ἀναλαμβάνουν διαδοχικά τήν ἡγεσία τῆς ἐπαναστάσεως.

Ὁ Ἰούδας Μακκαβαῖος (166-161 π.Χ.) διεξάγει νικηφόρους ἀγῶνες καί ἀποκαθιστᾶ τήν λατρεία τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὁ πόλεμος ὅμως συνεχίζεται καί τελικά ὁ Ἰούδας σκοτώνεται στήν μάχη. Τόν διαδέχεται ὁ ἀδελφός του ὁ Ἰωνάθαν (161-143 π.Χ.), ὁ ὁποῖος ἐκμεταλλεύεται τίς ἐσωτερικές ἀντιπαραθέσεις τῶν Σελευκιδῶν, γιά νά διευρύνει τήν κυριαρχία του, ἀναλαμβάνει τό ἀξίωμα τοῦ ἀρχιερέα, ἀλλά τελικά συλλαμβάνεται ἀπό τούς ἐχθρούς του καί φονεύεται. Ἀνάλογη πολιτική, μέ μεγαλύτερη ἐπιτυχία, ἀκολουθεῖ καί ὁ ἀδερφός καί διάδοχός του Σίμων (142-135 π.Χ.), ὁ ὁποῖος ἀναγορεύεται μέγας ἀρχιερέας, στρατηγός καί ἡγούμενος τῶν Ἰουδαίων, ἀλλά τελικά πέφτει καί αὐτός θύμα πολιτικῆς δολοφονίας.

Τό βιβλίο ἀποτελεῖ πολύτιμη πηγή γιά τήν ἱστορία τῆς περιόδου στήν ὁποία ἀναφέρεται. Ὁ συγγραφέας ἐπιχειρεῖ νά δώσει ἕνα πλῆρες χρονικό τῆς μακκαβαϊκῆς ἐξεγέρσεως καί ταυτόχρονα νά ἐξυμνήσει τούς ἀγῶνες τῶν Ἀσμοναίων ὑπέρ τῆς πατρικῆς πίστης, τῶν ἰουδαϊκῶν ἐθίμων, ἀλλά καί τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας. Στήν δράση τῶν ἡρώων του διαβλέπει τήν προσπάθεια ἀποκατάστασης τοῦ θεοκρατικοῦ ἰδεώδους.

Διάγραμμα τοῦ περιεχομένου:
1. Εἰσαγωγή: α΄, 1-70.
2. Ἰούδας Μακκαβαῖος: γ΄, 1 - θ΄, 22.
3. Ἰωνάθαν: θ΄, 23 - ιβ΄, 53.
4. Σίμων: ιγ΄, 1 - ιστ΄, 24.

ΜΑΚΚΑΒΑΙΩΝ Β΄

Τό βιβλίο Β΄ Μακκαβαίων δέν ἀποτελεῖ συνέχεια τοῦ προηγούμενου ὁμώνυμου βίου, ἀλλά ἀνεξάρτητο ἔργο. Ὁ τίτλος του ὀφείλεται στό περιεχόμενό του, πού ἀναφέρεται σέ γεγονότα τῆς ἴδιας μέ τό Α΄ Μακκαβαίων περιόδου.

Τό Μακκαβαίων Β΄ γράφτηκε πρωτοτύπως στά ἑλληνικά, ὡς ἐπιτομή ἑνός πεντάτομου ἔργου κάποιου Ἰάσονα Κυρηναίου. Στήν ἑλληνική μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα (Ο΄) κατατάσσεται στά *«Ἱστορικά Βιβλία»* τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐνῶ δέν συγκαταλέγεται μεταξύ τῶν βιβλίων τῆς Ἑβραϊκῆς Βίβλου.

Ἡ ἀφήγηση, πού καλύπτει περίοδο 15 ἐτῶν ἀρχίζει μέ τό τέλος τῆς βασιλείας τοῦ Σελεύκου Δ΄ τοῦ Φιλοπάτορα (187-175 π.Χ.) καί ὁλοκληρώνεται μέ τήν τελευταία νίκη τοῦ Ἰούδα Μακκαβαίου, λίγο πρίν ἀπό τόν θάνατό του (161 π.Χ.). Στά δύο πρῶτα κεφάλαια περιέχονται δύο ἐπιστολές τῶν Ἰουδαίων τῆς Ἱερουσαλήμ πρός τούς συμπατριῶτες τους τῆς Αἰγύπτου, μέ τίς ὁποῖες τούς πληροφοροῦν

γιά τήν γιορτή τῶν Ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ καί τούς καλοῦν νά γιορτάσουν μαζί τους. Ἀκολουθεῖ ἀναφορά στήν πολιτική τῶν Σελευκιδῶν κατά τῶν Ἰουδαίων, ἀλλά καί στίς διαμάχες γιά τήν ἐξασφάλιση τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος. Ἡ ἑνότητα τελειώνει μέ τήν περιγραφή τοῦ μαρτυρίου τοῦ γέροντα γραμματέα Ἐλεάζαρου, καθώς καί τῶν ἑφτά ἀδελφῶν καί τῆς μητέρας τους.

Τό ὑπόλοιπο ἔργο εἶναι ἀφιερωμένο στήν ἔκθεση τῆς ἱστορίας πού περιγράφεται στά 7 πρῶτα κεφάλαια τοῦ Α΄ Μακκαβαίων. Ἡ ἔκθεση γίνεται σέ δύο ἑνότητες πού ὁλοκληρώνονται, ἡ πρώτη μέ τόν θάνατο τοῦ Ἀντιόχου Δ΄, τοῦ Ἐπιφανοῦς, ὁ ὁποῖος βεβήλωσε τόν ναό, καί ἡ δεύτερη μέ τόν θάνατο τοῦ στρατηγοῦ Νικάνορα, ὁ ὁποῖος ἀπείλησε τόν ναό. Στό τέλος τῆς κάθε ἑνότητας γίνεται λόγος γιά τήν θεσμοθέτηση μίας ἀντίστοιχης γιορτῆς, στίς ὁποῖες ἀναφέρονται καί τά δύο ἑόρτια γράμματα τῶν δύο πρώτων κεφαλαίων.

Μέσα ἀπό τήν ἱστορική ἀφήγηση ὁ συγγραφέας ἐπιχειρεῖ νά τονίσει τήν θρησκευτική πλευρά τῆς μακκαβαϊκῆς ἐξεγέρσεως καί νά δώσει τήν θεολογική ἑρμηνεία τῶν γεγονότων. Τό ἐνδιαφέρον του ἐπικεντρώνεται στόν ναό, δίνεται ἰδιαίτερη ἔμφαση στήν πιστότητα στόν νόμο καί προβάλλεται ἡ ἰδέα τοῦ μαρτυρίου ὑπέρ τῆς πίστεως, ἐνῶ ταυτόχρονα διακηρύσσεται ἡ πίστη στήν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν.

Διάγραμμα τοῦ περιεχομένου:

1. Ἑόρτιες ἐπιστολές: α΄, 1 - β΄, 18.

2. Πρόλογος: β΄, 19-32.124

3. Ἡ ἀντι-ιουδαϊκή πολιτική τῶν Σελευκιδῶν καί οἱ διαμάχες γιά τήν ἀρχιερατεία: γ΄, 1 - ζ΄, 42.

4. Ἡ μακκαβαϊκή ἐπανάσταση: η΄, 1 - ιε΄, 39.

α) η΄, 1 - ι΄, 8: Πρῶτες νίκες τοῦ Ἰούδα – θάνατος τοῦ Ἀντιόχου.

β) ι΄, 9 - ιε΄ 39: Συνέχιση τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα – Θάνατος τοῦ Νικάνορα.

ΜΑΚΚΑΒΑΙΩΝ Γ΄

Τό βιβλίο Μακκαβαίων Γ΄, ἄν καί φέρει τόν ἴδιο τίτλο μέ τά δύο προηγούμενα, ἀναφέρεται σέ ἐντελῶς διαφορετικά μέ ἐκεῖνα γεγονότα, πού διαδραματίζονται στήν Αἴγυπτο, καί σέ παλαιότερη ἀπό τήν μακκαβαϊκή ἐπανάσταση ἐποχή. Πιθανότατα ὁ τίτλος του ὀφείλεται στόν παραλληλισμό τῶν διωγμῶν πού ἀντιμετώπιζαν οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Αἰγύπτου, πρός ἐκείνους τῶν συμπατριωτῶν τους τῆς Παλαιστίνης.

Τό Γ΄ Μακκαβαίων γράφτηκε πρωτοτύπως στά ἑλληνικά, ὁπότε δέν συμπεριλαμβάνεται στήν Ἑβραϊκή Βίβλο. Στήν ἑλληνική μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα (Ο΄) κατατάσσεται *στά «Ἱστορικά Βιβλία»* τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Θέμα τοῦ βιβλίου ἀποτελεῖ ἕνα ἐπεισόδιο τῆς ἐποχῆς τοῦ Πτολεμαίου Δ΄, τοῦ Φιλοπάτορα (221-205 π.Χ.), ὁ ὁποῖος συγκέντρωσε τούς Ἰουδαίους τῆς Ἀλεξάνδρειας στόν ἱππόδρομο γιά νά καταπατηθοῦν ἀπό ἐλέφαντες. Μέ τήν παρέμβαση δύο ἀγγέλων, ὕστερα ἀπό προσευχή τοῦ ἱερέα Ἐλεάζαρ, οἱ ἐλέφαντες καταπάτησαν τούς διῶκτες τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὁποῖοι, μετά τήν σωτηρία τους ἀνέκτησαν τά δικαιώματά τους καί θέσπισαν ἀναμνηστική γιορτή.

Πρόκειται γιά ἐποικοδομητικό ἔργο πού τονίζει τήν σημασία τῆς προσευχῆς καί τήν παρέμβαση τοῦ Θεοῦ ὑπέρ τοῦ πιστοῦ λαοῦ του. Στόχος του εἶναι ἡ ἐνθάρρυνση καί ἡ παρηγορία τῶν Ἰουδαίων τῆς Αἰγύπτου καί ἡ αἰτιολόγησή της, ἀντίστοιχης πρός τή γιορτή Πουρίμ τῆς Ἀνατολῆς, τοπικῆς γιορτῆς τῆς ἰουδαϊκῆς παροικίας τῆς Αἰγύπτου.

Διάγραμμα τοῦ περιεχομένου:

1.Ὁ Πτολεμαῖος ἐπιχειρεῖ νά βεβηλώσει τόν ναό: α΄, 1 - β΄, 24.

2. Οἱ διωγμοί τῶν Ἰουδαίων τῆς Αἰγύπτου: β΄, 25 - δ΄, 21.

3. Ἡ θαυμαστή σωτηρία τῶν Ἰουδαίων: ε΄, 1 - ζ΄, 23.

ΤΑ ΠΟΙΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ
ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

ΨΑΛΜΟΙ
ΙΩΒ
ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΣΟΛΟΜΩΝΤΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΗΣ
ΑΣΜΑ ΑΣΜΑΤΩΝ
ΣΟΦΙΑ ΣΟΛΟΜΩΝΤΟΣ
ΣΟΦΙΑ ΣΕΙΡΑΧ

ΨΑΛΜΟΙ

Τό βιβλίο τῶν Ψαλμῶν ἀποτελεῖ μία συλλογή 150 θρησκευτικῶν ποιημάτων. Ψαλμοί ὀνομάζονται τά ποιήματα πού ἀπαγγέλλονται μέ τήν συνοδεία ἑνός ἔγχορδου μουσικοῦ ὀργάνου, τοῦ *«ψαλτηρίου»*, καί ἐπειδή στήν κατηγορία αὐτή ἀνήκουν τά περισσότερα ποιήματα τῆς συλλογῆς, ἡ ὀνομασία ἀποδόθηκε σέ ὁλόκληρο τό βιβλίο. Στήν Ἑβραϊκή Βίβλο ἡ συλλογή φέρει τόν τίτλο *«Αἶνοι»*, πού ἐπίσης ἀντιστοιχεῖ σέ μία μόνο κατηγορία ποιημάτων. Μεταγενέστερα τοποθετήθηκαν στούς περισσότερους ψαλμούς καί ἐπιγραφές, πού, ἄν καί σέ ὁρισμένες περιπτώσεις εἶναι δυσνόητες, παρέχουν πληροφορίες γιά τό εἶδος τοῦ ποιήματος, τόν τρόπο τῆς μουσικῆς του ἐκτελέσεως ἤ τήν λειτουργική του χρήση, τήν συλλογή στήν ὁποία ἀνῆκε, κ.λπ.

Οἱ ψαλμοί ἀνήκουν στά *«Ποιητικά-Διδακτικά Βιβλία»* τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐνῶ στήν Ἑβραϊκή Βίβλο κατατάσσονται στήν τρίτη ὁμάδα τῶν βιβλικῶν ἔργων, τά *«Ἁγιόγραφα»*. Οἱ Ψαλμοί ἀριθμοῦνται διαφορετικά στό ἑλληνικό ἀπ' ὅ,τι στό ἑβραϊκό κείμενο. Παρά ταῦτα τό σύνολο παραμένει 150. Διαφορά ὑπάρχει ἐπίσης καί στήν ἀρίθμηση τῶν στίχων, καθώς σέ παλαιότερες ἐκδόσεις τοῦ κειμένου οἱ ἐπιγραφές δέν ἀριθμοῦνται ὡς στίχοι, ὁπότε ὁ στίχος 2 ἀριθμεῖται ἐκεῖ ὡς 1.

Ἡ συλλογή περιλαμβάνει διάφορες κατηγορίες ποιημάτων, πού μέ βάση τά φιλολογικά τους χαρακτηριστικά, διακρίνονται σέ τρεῖς κυρίως τύπους μέ τίς ὑποδιαιρέσεις τους· ὕμνοι, θρῆνοι καί εὐχαριστήρια ἄσματα. Ἀπό ἄποψη περιεχομένου ὅμως τό βιβλίο τῶν Ψαλμῶν καλύπτει ἕνα εὐρύτατο φάσμα πνευματικῶν ἐνδιαφερόντων, καθώς σ' αὐτό, ἐκτός ἀπό τήν ἐξύμνηση τοῦ μεγαλείου καί τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ καθώς καί τήν ἔκφραση τῶν συναισθημάτων πού πλημμυρίζουν τήν ψυχή τοῦ πιστοῦ, διατυπώνονται ὑψηλές διδασκαλίες γιά τόν Θεό, τήν παρουσία Του στήν ἱστορία, τό ἔλεος καί τήν ἀγάπη Του, ἀλλά καί τήν δίκαιη κρίση του, τήν ζωή καί τόν θάνατο, τήν ἁγιότητα καί τήν ἁμαρτία καί προπάντων ἐκφράζεται ἡ μεσσιανική προσδοκία. Ἡ ποικιλία τῶν θεμάτων στά ὁποῖα ἀναφέρεται καί ἡ δύναμη τοῦ ποιητικοῦ του λόγου κατέστησαν τό βιβλίο τῶν Ψαλμῶν τό ὑμνολόγιο, τόσο τῆς Ἰουδαϊκῆς Συναγωγῆς ὅσο καί τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ σημερινή μορφή τοῦ βιβλίου τῶν Ψαλμῶν εἶναι τό ἀποτέλεσμα τῆς συνενώσεως, ὕστερα ἀπό μία μακρά διαδικασία ἐξελίξεως, μικρότερων συλλογῶν πού διαμορφώθηκαν σέ διάφορες ἐποχές. Ἐπειδή ἕνα μεγάλο μέρος τῶν ψαλμῶν (3-41 καί 51-72) συνδέεται μέ τό ὄνομα τοῦ ποιητῆ βασιλιᾶ Δαβίδ, ὁλόκληρη ἡ συλλογή ἀποδόθηκε τελικά σ' αὐτόν. Ἀργότερα, κατά τό πρότυπο προφανῶς τῆς Πεντατεύχου,

τό βιβλίο τῶν Ψαλμῶν διαιρέθηκε σέ πέντε μέρη, τό τέλος τῶν ὁποίων σημειώνεται μέ δοξολογίες.

Διάγραμμα τοῦ περιεχομένου κατά τούς Ο΄ καί τό Ἑβραϊκό σημειώνεται ἐντός παρενθέσεως:

1. βιβλίο Ο΄ 1-40 (1-41).
2. βιβλίο Ο΄ 41-71 (42-72).
3. βιβλίο Ο΄ 72-88 (73-89).
4. βιβλίο Ο΄ 89-105 (90-106).
5. βιβλίο Ο΄ 106-150 (107-150).

ΙΩΒ

Ὁ Ἰώβ, εἶναι ἕνα εἶδος δραματικοῦ ποιήματος. Εἶναι, πιθανῶς, τό ἀρχαιότερο ἀπό τά βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί γράφτηκε ἀσφαλῶς προτοῦ δοθεῖ ὁ Νόμος τοῦ Θεοῦ στό Σινᾶ. Θά ἦταν ἀδύνατο, σέ μία συνομιλία πού ἐξέταζε τό ὅλο θέμα τῆς ἁμαρτίας, τῆς πρόνοιας τοῦ Θεοῦ καί τῆς σχέσεως τοῦ ἀνθρώπου μέ Αὐτόν, νά παραληφθεῖ κάθε μνεία τοῦ Νόμου, ἐάν ὁ Νόμος ἦταν τότε γνωστός. Ὁ Ἰώβ ἦταν μία ἀληθινή προσωπικότητα (Ἰεζεκιήλ ιδ΄, 20, Ἰακώβου ε΄, 11) καί τά ἀναφερόμενα γεγονότα εἶναι ἱστορικά. Τό βιβλίο ρίχνει ἕνα ἑρμηνευτικό φῶς ἐπάνω στό φιλοσοφικό πλάτος καί στήν διανοητική μόρφωση τῆς πατριαρχικῆς ἐποχῆς. Ἀπαντᾶ στό πρόβλημα *«Γιατί ὑποφέρει ὁ δίκαιος;»*.

Τό βιβλίο χωρίζεται σέ ἑπτά μέρη:

- Πρόλογος: α΄, 1 - β΄, 8.
- Ὁ Ἰώβ καί ἡ γυναίκα του: β΄, 9-10.
- Ὁ Ἰώβ καί οἱ τρεῖς φίλοι του: β΄, 11 - λα΄, 40.
- Ὁ Ἰώβ καί ὁ Ἐλιού: λβ΄, 1 - λζ΄, 24.
- Ὁ Κύριος καί ὁ Ἰώβ: λη΄, 1 - μα΄, 34.
- Ἡ τελική ἀπάντηση τοῦ Ἰώβ: μβ΄, 1-6.
- Ὁ ἐπίλογος: μβ΄, 7-17.

Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στό βιβλίο τοῦ Ἰώβ, ξετυλίχθηκαν σέ χρονική περίοδο πού δέν ὑπερβαίνει τό ἕνα ἔτος.

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΣΟΛΟΜΩΝΤΟΣ

Αὐτή ἡ συλλογή τῶν ἀποφθεγματικῶν ρήσεων ἤ φράσεων, εἶναι θεία σοφία ἐφαρμοσμένη στίς ἐπίγειες συνθῆκες ζωῆς τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Οἱ Παροιμίες τοῦ Σολομῶντος (α΄, 1), δέν εἶναι τίποτε περισσότερο ἀπό τό ὅτι αὐτός συνέλεξε καί τακτοποίησε κατά σειρά, παροιμίες πού ἤδη κυκλοφοροῦσαν μεταξύ τοῦ λαοῦ· ἡ σοφία τοῦ Πνεύματος, διά μέσου ἴσως πολλῶν αἰώνων (Ἐκκλησιαστής ιβ΄, 9). Τά κεφάλαια κε΄-κθ΄ ἦταν κοινά καί κυκλοφοροῦσαν στήν ἐποχή τοῦ Ἐζεκία (κε΄, 1). Τά κεφάλαια λ΄ καί λα΄ εἶναι τοῦ Ἀγούρ καί Λεμουήλ.

Τό βιβλίο χωρίζεται σέ ἕξι μέρη:

- Οἱ υἱοί: α΄-ζ΄.

- Ὁ ὕμνος τῆς σοφίας: η΄-θ΄.
- Ἡ ἀφροσύνη τῆς ἁμαρτίας: ι΄-ιθ΄.
- Προειδοποιήσεις καί συμβουλές: κ΄-κθ΄.
- Οἱ λόγοι τοῦ Ἀγούρ: λ΄.
- Οἱ λόγοι τοῦ βασιλέως Λεμουήλ: λα΄.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΗΣ

Αὐτό εἶναι τό βιβλίο τοῦ ἀνθρώπου *«ὑπό τόν ἥλιον»*, πού σκέφτεται γιά τήν ζωή. Εἶναι τό καλύτερο πού ἔχει νά κάνει ὁ ἄνθρωπος, πού γνωρίζει ὅτι ὑπάρχει ἕνας ἅγιος Θεός, ὁ Ὁποῖος μία ἡμέρα θά φέρει τό καθετί σέ κρίση. Οἱ φράσεις-κλειδί εἶναι: *«ὑπό τόν ἥλιον»*, *«ἐγνώρισα»*, *«εἶπα ἐν τῇ καρδίᾳ μου»*. Τό βιβλίο ἐξετάζει κάτω ἀπό θεία ἔμπνευση τά πρόσκαιρα, ἀλλά τά συμπεράσματα καί οἱ κρίσεις εἶναι ἀνθρώπινες. Τό ὅτι τά συμπεράσματα αὐτά, εἶναι ἁπλῶς καί μόνο γιά νά δείξουν τήν *«ματαιότητα»* τοῦ νά ἀφιερώσει κανείς τήν ζωή του στά ἐπίγεια, ἐνόψει μάλιστα τῆς κρίσεως, εἶναι σ᾽ ὅλο τό βιβλίο σαφές. Ὡστόσο τό *«τέλος τῆς ὅλης ὑποθέσεως»* (ιβ΄, 13) εἶναι τό καλύτερο πού μπορεῖ νά κάνει ὁ ἄνθρωπος ὑπό τόν Νόμο, μακριά ἀπό τήν λύτρωση καί χωρίς νά περιμένει τό Εὐαγγέλιο.

Τό βιβλίο χωρίζεται σέ πέντε μέρη:

- Τό θέμα: α΄, 1-3.

✺ Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ θέματος: α΄, 4 - γ΄, 22.

✺ Τό θέμα ἐρευνᾶται ὑπό τό φῶς τῶν ἀνθρωπίνων θλίψεων, ὑποκρισιῶν, ἀβεβαιότητας, φτώχειας καί πλούτου: δ΄, 1 - ι΄, 20.

✺ Τό καλύτερο δυνατό πράγμα γιά τόν φυσικό ἄνθρωπο, μακριά ἀπό τόν Θεό: ια΄, 1 - ιβ΄, 12.

✺ Τό καλύτερο δυνατό πράγμα, γιά τόν ὑπό Νόμον ἄνθρωπο: ιβ΄, 13-14.

ΑΣΜΑ ΑΣΜΑΤΩΝ

Πουθενά ἀλλοῦ στήν Βίβλο, ἡ στερημένη πνευματικότητας ἀνθρώπινη σκέψη, δέν πατᾶ σέ ἔδαφος τόσο μυστηριῶδες καί ἀκατάλυπτο, ὅσο στό βιβλίο αὐτό. Ἀντιθέτως οἱ ἁγιώτεροι ἄνθρωποι ὅλων τῶν ἐποχῶν, βρῆκαν τό βιβλίο αὐτό ὡς πηγή ἁγνῆς καί πνευματικῆς ἀπολαύσεως. Τό ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ θείου Νυμφίου θά ἔπρεπε νά ἀκολουθεῖ ὅλες τίς ἀναλογίες τῆς συζυγικῆς σχέσεως, φαίνεται κακό μόνο σέ ἀντιλήψεις τόσο παρεξηγημένα ἀσκητικές, πού καί ἡ συζυγική σχέση αὐτή καθ' αὐτήν τούς φαίνεται ἀνούσια καί ἀκάθαρτη. Ἡ ἑρμηνεία εἶναι διπλῆ: Κατ' ἀρχήν, τό βιβλίο εἶναι ἡ ἔκφραση τῆς ἁγνῆς ἐγγάμου ἀγάπης, ὅπως ὁ Θεός τήν διέταξε στήν δημιουργία καί ἡ δικαιολόγηση αὐτῆς τῆς ἀγάπης ἐναντίον τόσο τοῦ ἀσκητισμοῦ ὅσο καί τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αὐτά τά δύο πού συνήθως βεβηλώνουν

τήν ἁγιότητα τοῦ γάμου. Ἡ δεύτερη καί εὐρύτερη ἑρμηνεία εἶναι τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Νυμφίου καί τῆς ἐπουράνιας νύμφης Του, τῆς Ἐκκλησίας (πρός Κορινθίους Β΄, ια΄, 1-4).

Κατ' αὐτήν τήν ἔννοια, τό βιβλίο χωρίζεται σέ ἕξι μέρη:

- Ἡ Νύμφη ἐμφανίζεται σέ τρυφερή ἐπικοινωνία μέ τόν Νυμφίο: α΄, 1 - β΄, 7.
- Ὀλίσθημα καί ἐπανόρθωση: β΄, 8 - γ΄, 5.
- Ἡ χαρά τῆς ἐπικοινωνίας: γ΄, 6 - ε΄, 1.
- Ξέχωρα ἐνδιαφέροντα - ἡ Νύμφη ἱκανοποιημένη, ὁ Νυμφίος βρίσκεται ἀλλοῦ: ε΄, 2-5.
- Ἡ Νύμφη ἀναζητοῦσα καί δίδοντας μαρτυρία: ε΄, 6 - στ΄, 3.
- Ἀδιάσπαστη κοινωνία: στ΄, 4 - η΄, 14.

ΣΟΦΙΑ ΣΟΛΟΜΩΝΤΟΣ

Τό βιβλίο *«Σοφία Σολομώντος»* συνιστᾶ μία διατριβή γιά τά ἀγαθά τῆς σοφίας καί τά κακά τῆς ἀσέβειας. Ὁ τίτλος του ὀφείλεται στήν φήμη τοῦ Σολομῶντος ὡς σοφοῦ βασιλιᾶ (Βασιλειῶν Γ΄ 5, 9-44) καί στήν τάση τῆς ἐποχῆς νά ἀποδίδονται τά περισσότερα σοφιολογικά ἔργα σ' αὐτόν.

Τό βιβλίο γράφτηκε πρωτοτύπως σέ ἑλληνική γλώσσα, στήν Ἀλεξάνδρεια τῆς Αἰγύπτου, ὁπότε δέν συμπεριλαμβάνεται μεταξύ τῶν ἔργων τῆς Ἑβραϊ-

κῆς Βίβλου. Παρατίθεται μόνον ἀπό τήν ἑλληνική μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα (Ο΄), ἡ ὁποία τό κατατάσσει στά *«Ποιητικά - Διδακτικά Βιβλία»* τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Ἡ πραγμάτευση τοῦ βασικοῦ θέματος τοῦ ἔργου ἀρχίζει μέ τήν διερεύνηση τοῦ ρόλου τῆς σοφίας στήν ζωή τοῦ ἀνθρώπου καί στήν συνέχεια γίνεται σύγκριση τῆς τύχης τῶν δικαίων μέ ἐκείνη τῶν ἀδίκων κατά τήν παρούσα ζωή, ἀλλά καί μετά τόν θάνατο. Ἀκολουθεῖ ἀνάλυση τῆς προελεύσεως καί τῆς φύσεως τῆς σοφίας καί παρουσίαση τῶν τρόπων ἀποκτήσεώς της. Τέλος, ἐξετάζονται, μέσα ἀπό μία ἐπισκόπηση τῆς ἱερᾶς ἱστορίας, μέ ἰδιαίτερη ἀναφορά στά γεγονότα τῆς ἐξόδου τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπό τήν Αἴγυπτο, οἱ συνέπειες τῆς σοφίας καί ἀσκεῖται σκληρή κριτική κατά τῆς εἰδωλολατρίας.

Στόχος τοῦ συγγραφέα εἶναι κυρίως νά στηρίξει τήν κλονισμένη, ἐξαιτίας τῶν ἐπιτευγμάτων καί τῆς λάμψης τοῦ ἀλεξανδρινοῦ πολιτισμοῦ, πίστη τῶν Ἰουδαίων, ἀλλά καί νά προσελκύσει τούς εἰδωλολάτρες στήν πίστη τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ἰδιαίτερο χαρακτηριστικό τοῦ ἔργου εἶναι ἡ ἐπίδραση τῆς ἑλληνιστικῆς σκέψεως, κυρίως τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας, σέ ὁρισμένες ἰδέες τοῦ συγγραφέα καί πολύ περισσότερο στήν γλώσσα του. Αὐτός ὁ ἐπιτυχής συνδυασμός Ἑλληνικῆς Παιδείας καί Ἰουδαϊκῆς πίστεως ἀποτελεῖ ἕνα ἄριστο δεῖγμα τοῦ πόσο δημι-

ουργική μπορεῖ νά ἀποβεῖ ἡ συνάντηση δύο πολιτισμῶν.

Διάγραμμα τοῦ περιεχομένου:

1. Ἡ σοφία καί οἱ συνέπειές της γιά τόν ἄνθρωπο: α΄, 1 - ε΄, 23.

2. Ὁ Σολομών καί ἡ ἀναζήτηση τῆς σοφίας: στ΄, 1 - θ΄, 19.

3. Οἱ συνέπειες τῆς σοφίας στήν ἱστορία: ι΄, 1 - ιθ΄, 22.

ΣΟΦΙΑ ΣΕΙΡΑΧ

Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου *«Σοφία Σειράχ»* εἶναι σύντμηση τοῦ πλήρους τίτλου τοῦ ἔργου *«Σοφία Ἰησοῦ υἱοῦ Σειράχ»*. Πρόκειται, δηλαδή, γιά ἕνα σοφιολογικό ἔργο γραμμένο ἀπό κάποιο Ἰουδαῖο Ἰησοῦ (50, 27). Τό βιβλίο μεταφράστηκε τό 132 π.Χ. στά ἑλληνικά ἀπό τόν ἐγγονό τοῦ συγγραφέα (πρόλογος στ. 27 ἑξ.) καί παρατίθεται ἀπό τήν μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα (Ο΄) στό τέλος τῆς ὁμάδας *«Ποιητικά-Διδακτικά Βιβλία»* τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἀπό τήν Ἰουδαϊκή Συναγωγή δέν ἔγινε δεκτό στόν κανόνα της, τό ἑβραϊκό πρωτότυπο χάθηκε, ἀλλά ἡ ἀρχαιολογική ἔρευνα ἔφερε στό φῶς μεγάλα ἀποσπάσματά του.

Ὡς πρός τήν μορφή καί τό περιεχόμενο, τό βιβλίο δέν διαφοροποιεῖται οὐσιαστικά ἀπό τά ὑπόλοιπα ἔργα τῆς ὁμάδας. Μετά τόν πρόλογο τοῦ μεταφρα-

στῆ παρατίθεται μία μεγάλη συλλογή γνωμικῶν, συμβουλῶν καί παραινέσεων χωρίς συστηματική τάξη, πού ἀναφέρονται στήν ἀντιμετώπιση διαφόρων προβλημάτων τῆς ζωῆς καί προτρέπουν τόν ἀναγνώστη στήν ἀναζήτηση τῆς σοφίας. Ἀκολουθοῦν δύο τμήματα στά ὁποῖα ὑμνεῖται ἡ δόξα καί τό μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ, ὅπως αὐτή παρουσιάζεται στήν φύση μέσα ἀπό τά δημιουργήματά Του καί ἀποκαλύπτεται στήν ἱστορία μέσα ἀπό τίς προσωπικότητες τῆς Βίβλου. Τό ἔργο τελειώνει μέ ἕναν εὐχαριστήριο ὕμνο στόν Θεό γιά τίς εὐεργεσίες Του καί ἕνα ποίημα πού ἀναφέρεται στήν ἀναζήτηση τῆς σοφίας.

Ἡ διδασκαλία τοῦ βιβλίου εἶναι ἐπίσης παραδοσιακή καί ἐμφανίζει πολλές ὁμοιότητες μέ ἐκείνη τῶν ἄλλων βιβλίων τῆς ὁμάδας. Γράφοντας κατά τίς παραμονές τῆς Μακκαβαϊκῆς ἐξεγέρσεως, ὁ συγγραφέας ἐπιχειρεῖ νά ἀντιπαραθέσει στήν ἄκριτη
100 υἱοθέτηση τῶν Ἑλληνικῶν ἐθίμων καί ἰδεῶν, τήν παράδοση τοῦ λαοῦ του. Σ' αὐτήν τήν προσπάθεια ὀφείλεται καί ἡ ἔμφαση πού δίνει σέ θέματα πού συνήθως εἶναι ξένα πρός κάθε προβληματισμό τῶν σοφῶν. Ἔτσι, ἕνα νέο στοιχεῖο πού προστίθεται εἶναι ἡ θεώρηση τῆς σοφίας στό πλαίσιο τῆς νομικῆς σκέψεως τῆς ἐποχῆς. Ἡ σοφία ταυτίζεται μέ τόν νόμο (κδ΄, 23-24) καί πιστή τήρηση τοῦ νόμου σημαίνει, ἐκτός τῶν ἄλλων, ἀκριβῆ τέλεση τῆς λατρείας (λε΄, 1-10). Μία ἄλλη διαφορά σέ σχέση μέ τά ὑπόλοιπα σο-

φιολογικά ἔργα εἶναι ἡ ἰδιαίτερη σημασία πού δίνει ὁ Σειράχ στήν ἱερή ἱστορία καί στήν Διαθήκη.

Διάγραμμα περιεχομένου:

Πρόλογος στίχοι: 1-35.
Συλλογή παροιμιῶν: α΄, 1 - νβ΄, 14.
Τό μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ: νβ΄, 15 - μ΄, 29.
Εὐχαριστήριος ὕμνος: μα΄, 1-12.
Ἡ ἀναζήτηση τῆς σοφίας: μα΄, 13-30.

ΤΑ ΠΡΟΦΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ
ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

ΩΣΗΕ
ΑΜΩΣ
ΜΙΧΑΙΑΣ
ΙΩΗΛ
ΟΒΔΙΟΥ
ΙΩΝΑΣ
ΝΑΟΥΜ
ΑΒΒΑΚΟΥΜ
ΣΟΦΟΝΙΑΣ
ΑΓΓΑΙΟΣ
ΖΑΧΑΡΙΑΣ
ΜΑΛΑΧΙΑΣ
ΗΣΑΪΑΣ
ΙΕΡΕΜΙΑΣ
ΒΑΡΟΥΧ
ΘΡΗΝΟΙ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΕΡΕΜΙΟΥ
ΙΕΖΕΚΙΗΛ
ΔΑΝΙΗΛ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ – ΜΑΚΚΑΒΑΙΩΝ Δ΄

ΩΣΗΕ

Ὁ προφήτης Ὠσηέ ἦταν σύγχρονος τῶν προφητῶν τοῦ Ἀμώς στόν Ἰσραήλ (βόρειο βασίλειο) καί τοῦ Ἡσαΐα καί Μιχαία στόν Ἰούδα (νότιο βασίλειο) καί ἡ διακονία του συνεχίστηκε μετά τήν πρώτη ἤ Ἀσσυριακή αἰχμαλωσία τοῦ βόρειου Βασιλείου (Βασιλειῶν Δ΄, ιε΄ 29). Τό ὕφος του εἶναι ἀπότομο, μεταφορικό καί παραβολικό.

Ὁ Ἰσραηλιτικός λαός ἐξαιτίας τῆς ἀποστασίας του ἀπό τόν Θεό παρομοιάζεται μέ πόρνη, σύζυγο τοῦ Κυρίου, ἀποβεβλημένη πού τελικά θά ἐξαγνισθεῖ καί θά ἐπανορθωθεῖ. Αὐτό εἶναι τό ξεχωριστό ἄγγελμα τοῦ Ὠσηέ, τό ὁποῖο μπορεῖ νά συνοψισθεῖ σέ δύο λέξεις: *«Λο-ἀμμί»* δηλαδή *«δέν εἶσθε λαός μου»* καί *«Ἀμμί»*, δηλαδή *«λαός μου»*. Ὁ Ἰσραήλ, δέν εἶναι ἀποστάτης μόνον καί ἁμαρτωλός, πράγμα πού ἀναφέρεται ἐπίσης, ἀλλά ἡ ἁμαρτία του παίρνει τόν χαρακτήρα τῆς μοιχείας, λόγω τῆς ὑψηλῆς συζυγικῆς σχέσεώς του μέ τόν Θεό.

Τό βιβλίο χωρίζεται σέ τρία μέρη:

- Ἡ ἀνέντιμη σύζυγος: α΄, 1 - γ΄, 5.
- Ὁ ἁμαρτωλός λαός: δ΄, 1 - ιγ΄, 8.
- Ἡ τελική εὐλογία καί δόξα τοῦ Ἰσραήλ: ιγ΄, 9 - ιδ΄, 9.

Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στόν Ὠσηέ, καλύπτουν περίοδο 60 ἐτῶν.

ΑΜΩΣ

Ὁ προφήτης Ἀμώς ἦταν Ἰουδαῖος, προφήτευσε ὅμως (776-763 π.Χ.) στό βόρειο βασίλειο τοῦ Ἰσραήλ (α΄, 1, ζ΄, 14, 15). Ἔδρασε κατά τήν διάρκεια τῆς βασιλείας τοῦ Ἱεροβοάμ ΙΙ, ἑνός ἱκανοῦ, ἀλλά εἰδωλολάτρη βασιλιᾶ, ὁ ὁποῖος ὁδήγησε τό βασίλειό του στό ζενίθ τῆς δυνάμεώς του. Τίποτα δέν μποροῦσε νά φανεῖ πιό ἀπίθανο ἀπό τήν ἐκπλήρωση τῶν προειδοποιήσεων τοῦ Ἀμώς. Κι ὅμως μέσα σέ πενήντα χρόνια, τό βασίλειο αὐτό, καταστράφηκε τελείως. Ὁπωσδήποτε ὅμως, ἡ προφητεία τοῦ Ἀμώς ἀναφέρεται εὐρύτερα καί ὄχι μόνο στό βόρειο βασίλειο πού ἔγραφε ὁ προφήτης. Περικλείει ὅλο *«τόν οἶκον τοῦ Ἰακώβ»* δηλαδή ὅλους τούς Ἰουδαίους.

Τό βιβλίο χωρίζεται σέ τέσσερα μέρη:

✺ Κρίσεις τοῦ Θεοῦ ἐπάνω στίς πόλεις πού περι-
104 βάλλουν τήν Παλαιστίνη: α΄, 1 - β΄, 3.

✺ Κρίσεις τοῦ Θεοῦ ἐπάνω στόν Ἰούδα καί τόν Ἰσραήλ: β΄, 4-16.

✺ Ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἐναντίον «παντός τοῦ γένους» Ἰακώβ: γ΄, 1 - θ΄, 10.

✺ Ἡ μελλοντική δόξα τῆς Δαβιδικῆς βασιλείας: θ΄, 11-15.

ΜΙΧΑΙΑΣ

Ὁ προφήτης Μιχαίας, σύγχρονος τοῦ Ἡσαΐα, προφήτευσε κατά τήν διάρκεια τῆς βασιλείας τῶν Ἰωάθαμ, Ἄχαζ καί Ἐζεκίου, βασιλέων τοῦ Ἰούδα στό νότο καί τῶν Φακεία, Φεκά καί Ὡσηέ, βασιλέων τοῦ Ἰσραήλ στό βορρᾶ (Βασιλειῶν Δ΄, ιε΄, 23-30). Ἦταν ἕνας προφήτης στόν Ἰούδα (Ἱερεμίου κστ΄, 17-19), ὡστόσο τό βιβλίο πού φέρει τό ὄνομά του ἀφορᾶ κυρίως τήν Σαμάρεια.

Τό βιβλίο τοῦ Μιχαία χωρίζεται σέ τρία προφητικά μέρη, τό καθένα τῶν ὁποίων ἀρχίζει μέ τήν λέξη *«Ἀκούσατε»*.

- Κρίσεις τοῦ Θεοῦ ἐναντίον τῶν πόλεων τῆς Σαμάρειας καί τῆς Ἱερουσαλήμ: α΄, 1 - β΄, 13.
- Κρίσεις τοῦ Θεοῦ ἐναντίον τῶν ἀρχηγῶν καί ἀρχόντων τοῦ Ἰσραήλ: γ΄, 1 - ε΄, 15.
- Κατηγορίες τοῦ Θεοῦ ἐναντίον τοῦ Λαοῦ Του: στ΄, 1 - ζ΄, 20.

Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στό βιβλίο αὐτό, καλύπτουν περίοδο 40 ἐτῶν.

ΙΩΗΛ

Ὁ προφήτης Ἰωήλ, ἕνας προφήτης τοῦ Ἰούδα, πιθανῶς ἔζησε καί ἐργάστηκε κατά τήν διάρκεια τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωάς (Β΄ Παραλειπομένων κβ΄-κδ΄). Ὅταν ἦταν νέος, θά εἶχε γνωρίσει τόν Ἠλία καί ἀσφαλῶς

θά ἦταν σύγχρονος τοῦ Ἐλισσαίου. Οἱ πληγές ἀπό τά διάφορα ζωῦφια, πού εἶναι τεκμήριο τῆς θείας τιμωρίας, δίνουν τήν ἀφορμή γιά τήν ἀποκάλυψη τῆς ἐρχόμενης *«ἡμέρας τοῦ Κυρίου»* (Ἡσαΐας β΄, 12) ὑπό τίς δύο της πλευρές, τῆς κρίσεως γιά τά ἔθνη καί τῆς εὐλογίας γιά τόν Ἰσραήλ.

Ὁ Ἰωήλ χωρίζεται σέ τρία κύρια μέρη:

✺ Οἱ πληγές τῶν ζωϋφίων: α΄, 1-20.

✺ Ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου: β΄, 1 - γ΄, 8.

✺ Ἀνασκόπηση τῆς ἡμέρας τοῦ Κυρίου καί πλήρης εὐλογία τῆς βασιλείας: γ΄, 9-21.

ΟΒΔΙΟΥ

Ἀπό ἐσωτερικές μαρτυρίες τοῦ κειμένου, φαίνεται ἡ δράση τοῦ προφήτου Ὀβδιοῦ νά τοποθετεῖται στίς ἡμέρες τῆς βασιλείας τῆς αἱμοσταγοῦς Γοθολίας (Βασι-
106 λειῶν Δ΄, η΄, 16-26). Ἄν αὐτό εἶναι ἀληθινό καί ἐάν ἡ δράση τοῦ Ἰωήλ ἦταν κατά τήν διάρκεια τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωάς, τότε ὁ Ὀβδιοῦ εἶναι χρονολογικῶς ὁ πρῶτος ἀπό τούς Προφῆτες πού ἔγραψαν καί ὁ πρῶτος πού χρησιμοποίησε τήν ἔκφραση *«ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου»*.

Τό βιβλίο χωρίζεται σέ τέσσαρα μέρη:

✺ Ἡ ταπείνωση τοῦ Ἐδώμ: στίχοι 1-9.

✺ Ἡ ἀποκορύφωση τῆς ἁμαρτίας τοῦ Ἐδώμ: στίχοι 10-14.

✺ Ἡ μελλοντική ἐπίσκεψη τοῦ Ἐδώμ, *ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου:* στίχοι 15, 16 (Ἡσαΐου λδ΄, ξγ΄, 1-6).

✺ Ὁ Ἐδώμ θά συμπεριληφθεῖ στήν μελλοντική Βασιλεία: στίχοι 17-21 (Ἀριθμῶν κδ΄, 17-19).

ΙΩΝΑΣ

Ἡ ἱστορική ὕπαρξη τοῦ προσώπου τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ πιστοποιεῖται ἀπό τά λόγια τοῦ Ἰδίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (Ματθαίου ιβ΄, 39-41), καθώς ἐπίσης καί ὅτι ἡ παραμονή του μέσα στήν κοιλιά τοῦ κήτους ἦταν ἕνα *«σημεῖο»* ἤ *«τύπος»* τῆς ἐνταφιάσεως καί ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου μας. Καί τά δύο εἶναι θαύματα καί εἶναι ἐξ ἴσου ἀξιόπιστα. Στό Βασιλειῶν Δ΄, ιδ΄ 25 βρίσκουμε τήν ἐκπλήρωση μιᾶς προφητείας πού ὁ Ἰωνᾶς εἶχε κάνει.

Προσωπικά ὁ Ἰωνᾶς ἦταν ἕνας φανατικός Ἑβραῖος, ἀπρόθυμος νά κηρύξει σέ μία εἰδωλολατρική πόλη τήν Νινευή καί θύμωσε ὅταν ὁ Θεός μακροθύμησε καί δέν τήν κατέστρεψε. Ἡ ἱστορία του εἶναι ἕνας τύπος πού προεικονίζει τόν λαό τοῦ Ἰσραήλ ἔξω ἀπό τήν χώρα του καί ὁ ὁποῖος Ἰσραήλ εἶναι πρόξενος ταραχῶν στά ἔθνη, ὡστόσο ὅμως δίνει μαρτυρία σ᾽ αὐτά. Ἐκδιώχνεται ἀπό τά ἔθνη, ἀλλά κατά ἕνα θαυμαστό τρόπο διατηρεῖται, στήν δέ μελλοντική βαθειά στενοχώρια καί ἀμηχανία τους ἐπι-

καλοῦνται τόν Ἰεχωβᾶ Σωτήρα καί βρίσκουν ἀπελευθέρωση, γενόμενοι αὐτοί τώρα κήρυκες στούς εἰδωλολάτρες (Ζαχαρίου η΄, 7-23). Ἐπίσης εἶναι ἕνας τύπος τοῦ Χριστοῦ ὡς ἀπεσταλμένου, ἀναστηθέντος ἀπό τούς νεκρούς καί φέροντος σωτηρία στά ἔθνη. Ὁ χωρισμός τῶν κεφαλαίων εἶναι καί ἡ ἀνάλυση τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰωνᾶ.

Διάγραμμα περιεχομένου:

✺ Ἡ προσπάθεια τοῦ Ἰωνᾶ νά ἀποφύγει τήν ἀποστολή του: α΄, 1 - β΄, 11.

✺ Τό κήρυγμα τοῦ Ἰωνᾶ καί ἡ μετάνοια τῶν Νινευιτῶν: γ΄, 1-10.

✺ Ἡ ἀπογοήτευση τοῦ Ἰωνᾶ καί ἡ ἀπάντηση τοῦ Θεοῦ: δ΄, 1-11.

ΝΑΟΥΜ

108 Ὁ προφήτης Ναούμ προφήτευσε κατά τήν διάρκεια τῆς βασιλείας τοῦ Ἐζεκίου, πιθανῶς περίπου 150 χρόνια μετά τόν Ἰωνᾶ. Δέν ἔχει παρά ἕνα μόνο θέμα, τήν καταστροφή τῆς Νινευῆ. Κατά τόν Διόδωρο τόν Σικελιώτη (ἱστορικό πού ἔζησε ἀπό τό 80 ἕως τό 20 π.Χ.), ἡ πόλη καταστράφηκε περίπου ἕναν αἰώνα ἀργότερα, ἀκριβῶς ὅπως ἐδῶ προλέγεται. Ἡ ὅλη προφητεία εἶναι ἕνας συνεχής ἔλεγχος καί μία προειδοποίηση γιά τήν κρίση πού ἔρχεται, ὥστε δέν μπορεῖ νά χωρισθεῖ σέ μέρη. Τό ἠθικό θέμα τοῦ βι-

βλίου εἶναι ἡ ἁγιότητα τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία πρέπει νά χτυπήσει τήν ἁμαρτία μέ κρίση.

Διάγραμμα περιεχομένου:

✺ Ἡ ὀργή τοῦ Θεοῦ κατά τῶν ἐχθρῶν Του: α΄.

✺ Ἡ πτώση τῆς Νινευῆ: β΄-γ΄.

ΑΒΒΑΚΟΥΜ

Εἶναι πολύ πιθανό ὅτι ὁ προφήτης Ἀββακούμ προφήτευσε τά τελευταῖα χρόνια τοῦ Ἰωσία. Γιά τό πρόσωπο τοῦ προφήτη τίποτε σχεδόν δέν εἶναι γνωστό. Μᾶς ἀποκαλύπτει ἐν τούτοις τόν χαρακτήρα τοῦ Θεοῦ, κατά ἕναν ἐντελῶς ξεχωριστό τρόπο. Μόνος αὐτός ἀπό τούς προφῆτες, ἐνδιαφέρεται πιό πολύ νά διαφυλαχθεῖ ἡ ἁγιότητα τοῦ Θεοῦ, παρά νά ἐκφύγει ὁ Ἰσραήλ τήν τιμωρία. Τό βιβλίο τοῦ Ἀββακούμ γραμμένο μόλις τήν παραμονή τῆς αἰχμαλωσίας, δίνει μ' ἐμφατικό τόνο τήν μαρτυρία αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἐναντίον τῆς εἰδωλολατρίας καί τοῦ πανθεϊσμοῦ.

Τό βιβλίο μπορεῖ νά χωριστεῖ σέ πέντε μέρη:

✺ Ἡ ἀμηχανία τοῦ Ἀββακούμ ἐνόψει τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ καί τῆς σιωπῆς τοῦ Θεοῦ: α΄, 1-4. Ἱστορικῶς αὐτό ἦταν ἡ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ, λόγω τῆς μετάνοιας τοῦ Ἰωσία (Βασιλειῶν Δ΄, κβ΄, 18-20).

✺ Ἡ ἀπάντηση τοῦ Θεοῦ στήν ἀπορία τοῦ προφήτη: α΄, 5-11.

✺ Ἔχοντας ὁ προφήτης αὐτή τήν ἀπάντηση, προ-

φέρει τήν μαρτυρία τοῦ Θεοῦ, α΄, 12-17, ὅμως ἀναμένει περαιτέρω ἀπαντήσεις: β΄, 1.

✺ Στόν προφήτη πού ἔτσι προσδοκᾶ ἔρχεται ἡ ἀπάντηση μιᾶς ὁράσεως: β΄, 2-10.

✺ Ὅλα κλείνουν μέ τόν ἔξοχο ψαλμό τῆς Βασιλείας.

Τό ὅλο βιβλίο τοῦ Ἀββακούμ διατυπώνει τό ἐρώτημα στό ὁποῖο καί ἀπαντάει, τοῦ πῶς ὁ Θεός μπορεῖ νά εἶναι συνεπής στόν Ἑαυτό Του, ἐνῶ ἐπιτρέπει τό κακό νά ὑπάρχει.

Ὁ Προφήτης νόμιζε ὅτι ἡ ἁγιότητα τοῦ Θεοῦ, δέν θά Τοῦ ἐπέτρεπε νά συναλλαγεῖ μέ τόν ἀσεβῆ Ἰσραήλ. Ἡ ἀπάντηση τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἀναγγελία εἰσβολῆς τῶν Χαλδαίων (α΄, 6) καί μία παγκόσμια διασπορά (α΄, 5). Ὅμως ὁ Θεός δέν εἶναι μόνο ὀργή. *«Ἀρέσκεται εἰς τό ἔλεος»* (Μιχαίου ζ΄, 18) καί δέν ξεχνᾶ τίς ἀπαντήσεις Του στίς ἀπορίες τοῦ προφήτη Του, νά τίς διανθίσει μέ τίς μεγάλες Του ὑποσχέσεις (α΄, 5, β΄, 3, 4, 14, 20).

ΣΟΦΟΝΙΑΣ

Ὁ Προφήτης αὐτός, σύγχρονος τοῦ Ἱερεμία, ἔδρασε κατά τήν διάρκεια τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωσία. Ἦταν ἐποχή ἀναζωπυρώσεως (Βασιλειῶν Δ΄, κβ΄), ἐν τούτοις ἐπέκειτο ἡ αἰχμαλωσία καί ὁ Σοφονίας καθορίζει τήν πνευματική καί ἠθική κατάσταση τοῦ λαοῦ ἡ

ὁποία, παρ' ὅλη τήν ἐπιφανειακή ἀναζωπύρωση, ἔκανε τήν αἰχμαλωσία ἀναπόφευκτη.

Ὁ Σοφονίας χωρίζεται σέ τέσσερα μέρη:

✺ Ἡ μελλοντική εἰσβολή τοῦ Ναβουχοδονόσορος, μία εἰκόνα τῆς ἡμέρας τοῦ Κυρίου: α΄, 1 - β΄, 3.

✺ Προρρήσεις τῆς κρίσεως, ἐπάνω σέ διάφορους λαούς: β΄, 4-15.

✺ Ἡ πνευματική καί ἠθική κατάσταση τοῦ Ἰσραήλ γιά τήν ὁποία θά ἐρχόταν ἡ αἰχμαλωσία: γ΄, 1-7.

✺ Ἡ κρίση τῶν ἐθνῶν ἀκολουθεῖται ἀπό τήν εὐλογία τῆς βασιλείας τοῦ Μεσσία: γ΄, 8-20.

ΑΓΓΑΙΟΣ

Ὁ Ἀγγαῖος ὑπῆρξε προφήτης τοῦ ὑπόλοιπου τοῦ λαοῦ πού εἶχε ἐπιστρέψει στήν πατρώα γῆ, ἔπειτα ἀπό τήν ἑβδομηκοντάχρονη αἰχμαλωσία. Οἱ λεπτομέρειες αὐτές δίνονται σέ ἔκταση στά βιβλία τοῦ Ἔσδρα καί τοῦ Νεεμία. Τό ἔργο τοῦ Ἀγγαίου, ὅπως καί τοῦ Ζαχαρία καί Μαλαχία, ἦταν νά ἐμψυχώσει, νά ἐλέγξει, καί νά νουθετήσει ἐκεῖνο τό ἀδύνατο καί διαιρεμένο ὑπόλοιπο τοῦ λαοῦ. Τό θέμα τοῦ Ἀγγαίου εἶναι ὁ ἀτελείωτος ναός, ἡ δέ ἰδιαίτερη ἀποστολή του, νά ἐμψυχώσει καί νά ἐνθαρρύνει τούς οἰκοδομοῦντες.

Οἱ διαιρέσεις τοῦ βιβλίου σημειώνονται μέ τήν στερεότυπη ἔκφραση *«ἔγεινε λόγος Κυρίου δι' Ἀγγαίου»*.

✺ Ἡ θεία ἀποδοκιμασία γιά τό σταμάτημα τοῦ ἔργου: α΄, 3-15.

✺ Ὁ Θεός ὑπόσχεται τήν βοήθειά Του γιά τήν ἀνοικοδόμηση τοῦ ναοῦ: β΄, 1-9.

✺ Ἀποκλεισμός κάθε ἠθικῆς ρυπαρότητας στήν θεία λατρεία καί τιμωρία: β΄, 10-19.

✺ Ἡ τελική νίκη: β΄, 20-23.

ΖΑΧΑΡΙΑΣ

Ὁ προφήτης Ζαχαρίας, ὅπως καί ὁ Ἀγγαῖος, ἦταν ἕνας προφήτης στό ὑπόλοιπο τοῦ λαοῦ, πού ἐπέστρεψε μετά ἀπό 70 χρόνια αἰχμαλωσίας ἀπό τούς Βαβυλωνίους. Ὑπάρχουν πολλοί συμβολισμοί στόν Ζαχαρία, ἀλλά αὐτά τά δύσκολα μέρη ἑρμηνεύονται εὔκολα ὑπό τό φῶς ὁλόκληρου τοῦ σώματος τῆς σχετικῆς προφητείας.

Οἱ Μεσσιανικές περικοπές, σέ σχέση μέ τίς ὑπόλοιπες προφητεῖες περί βασιλείας, εἶναι ἀπολύτως σαφεῖς. Καί οἱ δύο ἐλεύσεις τοῦ Χριστοῦ βρίσκονται στίς προφητεῖες τοῦ Ζαχαρία (Ζαχαρίου θ΄, 9 μέ Ματθαίου κα΄, 1-11 καί Ζαχαρίου ιδ΄, 3,4).

Ὁ Ζαχαρίας, περισσότερο καί ἀπό τόν Ἀγγαῖο καί τόν Μαλαχία, δίνει τίς προθέσεις τοῦ Θεοῦ γιά τίς ἐθνικές κοσμικές δυνάμεις πού περιστοιχίζουν τό ἐπαναπατρισθέν ὑπόλοιπο. Αὐτός τούς ἔδωσε τήν ἐξουσία (Δανιήλ β΄, 37-40) καί θά Τοῦ ἀποδώσουν λόγο.

Τό κριτήριο δέ, ὅπως πάντοτε, θά εἶναι ἡ στάση τους ἔναντι τοῦ Ἰσραήλ (Ζαχαρίου β΄, 8).

Τό βιβλίο τοῦ Ζαχαρία, λοιπόν, χωρίζεται σέ τρία μεγάλα μέρη:

✺ Συμβολικές ὁράσεις ὑπό τό φῶς τῆς Μεσσιανικῆς ἐλπίδας: α΄, 1 - στ΄, 15.

✺ Ἡ ἀποστολή ἀπό τήν Βαβυλώνα: ζ΄-η΄.

✺ Ὁ Μεσσίας ἀπορριπτόμενος καί κατόπιν ἐρχόμενος ἐν δυνάμει: θ΄-ιδ΄.

ΜΑΛΑΧΙΑΣ

Ὁ προφήτης Μαλαχίας, *«ὁ ἀγγελιαφόρος μου»*, εἶναι ὁ τελευταῖος τῶν Προφητῶν στό ἐπαναπατρισθέν ὑπόλοιπο τῶν Ἰσραηλιτῶν μετά ἀπό τά 70 χρόνια αἰχμαλωσίας. Πιθανῶς προφήτευσε στήν ἐποχή τῆς συγχύσεως κατά τήν ἀπουσία τοῦ Νεεμία (Νεεμίου ιγ΄, 6). Τό βάρος τοῦ κηρύγματός του εἶναι, ἡ ἀγάπη τοῦ Κυρίου, οἱ ἁμαρτίες τῶν ἱερέων καί τοῦ λαοῦ καί ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου. Ὁ Μαλαχίας, ὅπως καί ὁ Ζαχαρίας βλέπει καί τίς δύο ἐλεύσεις καί προλέγει γιά δύο προδρόμους (Μαλαχίου γ΄, 1 καί δ΄, 5,6). Σάν σύνολο, ὁ Μαλαχίας, δίνει τήν δίκαιη κρίση τοῦ Θεοῦ ἐπάνω στό ὑπόλοιπο τοῦ λαοῦ πού ἐπαναπατρίσθηκε διά τῆς χάριτός Του, ὑπό τόν Ἔσδρα καί Νεεμία. Εἶχε ἐγκαταστήσει τόν οἶκο Του μεταξύ τους, ἀλλά ἡ λατρεία τους ἦταν τυπική καί ἀνειλικρινής.

Τό βιβλίο χωρίζεται φυσιολογικά σέ τέσσερα μέρη:

✺ Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιά τόν Ἰσραήλ: α΄, 1-5.

✺ Οἱ ἁμαρτίες τῶν ἱερέων ἐλέγχονται: α΄, 6 - β΄, 9.

✺ Οἱ ἁμαρτίες τοῦ λαοῦ ἐλέγχονται: β΄, 10 - γ΄, 18.

✺ Ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου: δ΄, 1-6.

ΗΣΑΪΑΣ

Ὁ προφήτης Ἡσαΐας δικαίως θεωρεῖται ὡς ὁ κορυφαῖος τῶν Προφητῶν πού ἔγραψαν. Ἔχει τήν πλέον ἀντιληπτή μαρτυρία καί εἶναι ὁ κατ' ἐξοχήν Προφήτης τῆς λυτρώσεως. Σέ κανένα ἄλλο βιβλίο τῶν Γραφῶν, γραμμένο κάτω ἀπό τόν Νόμο, δέν ἔχουμε μία τόσο καθαρή περιγραφή τῆς χάριτος. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Καινῆς Διαθήκης δέν ἐμφανίζεται (Ἐφεσίους γ΄, 3-10), ἀλλά τό πρόσωπο τοῦ Μεσσία καί τά παθήματά Του, καθώς ἐπίσης ἡ εὐλογία τῶν εἰδωλολατρῶν δι' Αὐτοῦ, δίνονται σ' ἕναν πλήρη ὁραματισμό.

Ἐκτός ἀπό τήν μαρτυρία του στήν ἐποχή του, ἡ ὁποία συμπεριλαμβάνει προειδοποιήσεις γιά τίς ἐπερχόμενες κρίσεις, ἐπάνω στά μεγάλα ἔθνη ἐκείνων τῶν ἡμερῶν, τά προφητικά ἀγγέλματα τοῦ Ἡσαΐα, καλύπτουν ἑπτά μεγάλα θέματα:

✺ Ὁ Ἰσραήλ σέ ἐξορία καί ἡ θεία κρίση ἐπάνω στούς καταπιεστές τοῦ Ἰσραήλ.

✺ Ἡ ἐπιστροφή ἀπό τήν Βαβυλώνα.

✺ Ἡ φανέρωση τοῦ Μεσσία ἐν ταπεινώσει (π.χ. κεφάλαιο νγ΄).

✺ Ἡ εὐλογία τῶν ἐθνικῶν.

✺ Ἡ φανέρωση τοῦ Μεσσία σέ κρίση («ἡ ἡμέρα τῆς ἐκδικήσεως τοῦ Θεοῦ ἡμῶν»).

✺ Ἡ βασιλεία τοῦ δικαίου Βλαστοῦ τοῦ Δαβίδ, στήν ἐποχή τῆς βασιλείας.

✺ Οἱ νέοι οὐρανοί καί ἡ νέα γῆ.

Ὁ Ἡσαΐας χωρίζεται σέ δύο μεγάλα μέρη:

✺ Βλέποντας πρός τίς αἰχμαλωσίες: α΄, 1 - λθ΄, 8. Ἐδάφιο-κλειδί· α΄, 1, 2. *«Ὅραμα πού εἶδε ὁ Ἡσαΐας, γιός τοῦ Ἀμώς, σχετικά μέ τόν Ἰούδα καί τήν Ἱερουσαλήμ, τήν ἐποχή πού βασιλιάδες τοῦ Ἰούδα ἦταν ὁ Ὀζζίας, ὁ Ἰωθάμ, ὁ Ἄχαζ καί ὁ Ἐζεκίας».* Ἀκοῦστε οὐρανοί καί σύ γῆ δῶσε προσοχή, γιατί μιλάει ὁ Κύριος: *«ἀνάθρεψα παιδιά καί τώρα πού μεγάλωσαν, πεισματικά ὀρθώνονται ἐναντίον μου».*

✺ Βλέποντας πέραν τῶν αἰχμαλωσιῶν: μ΄, 1 - ξς΄, 24. Ἐδάφιο-κλειδί· μ΄, 1-2.

«Παρηγορεῖτε, παρηγορεῖτε τόν λαό μου, λέει ὁ Θεός σας. Βεβαιῶστε τήν Ἱερουσαλήμ καί φωνάξτε της ὅτι τελείωσε τῆς δουλείας ὁ καιρός, ὅτι ἡ ἀνομία της συγχωρέθηκε, ὅτι τιμωρήθηκε, ἀπό τόν Κύριο μέ τό παραπάνω, γιά ὅλες τίς ἁμαρτίες της».

ΙΕΡΕΜΙΑΣ

Ὁ προφήτης Ἱερεμίας, στήν δράση τοῦ ὁποίου ἀναφέρεται καί τούς λόγους τοῦ ὁποίου περιέχει τό φερώνυμο βιβλίο, ἔδρασε στό βασίλειο τοῦ Ἰούδα στόν νότο, κατά τά τέλη του 7ου καί τίς ἀρχές τοῦ 6ου π.Χ. αἰώνα. Καταγόταν ἀπό ἱερατική οἰκογένεια καί κλήθηκε στό προφητικό ἀξίωμα τό 627 π.Χ. σέ νεαρή ἡλικία. Ἡ ἐποχή τῆς δράσεώς του συμπίπτει μέ τήν κατάρρευση τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀσσυρίων καί τήν ἀνάδειξη τῶν Βαβυλωνίων σέ κυρίαρχη δύναμη τῆς Μεσοποταμίας ἀρχικά καί τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῆς Συρίας καί τῆς Παλαιστίνης στήν συνέχεια. Ἡ ἐξασθένιση τοῦ Ἀσσυριακοῦ ἐλέγχου στήν Παλαιστίνη ἔδωσε στόν βασιλιά Ἰωσία τήν δυνατότητα νά ἐπεκτείνει τά ὅρια τοῦ κράτους του καί νά προχωρήσει σέ θρησκευτική μεταρρύθμιση γιά
116 τήν ἀποκάθαρση τῆς Ἰουδαϊκῆς λατρείας ἀπό τά εἰδωλολατρικά στοιχεῖα. Ἡ ἧττα καί ὁ θάνατος τοῦ Ἰωσία στήν Μεγιδδώ (609 π.Χ.) ἀπό τούς Αἰγυπτίους καί ἡ ἧττα στήν συνέχεια τῶν Αἰγυπτίων στήν Χαρκεμίς (605 π.Χ.) ἀπό τούς Βαβυλωνίους, εἶχαν ὡς συνέπεια νά περιέλθει τό βασίλειο τοῦ Ἰούδα ὑπό βαβυλωνιακό ἔλεγχο. Οἱ προσπάθειες τοῦ βασιλιᾶ Ἰωακείμ γιά ἀνεξαρτησία ὄχι μόνο δέν ἀπέδωσαν, ἀλλά καί ἔφεραν στήν χώρα τήν καταστροφή. Οἱ Βαβυλώνιοι κατέλαβαν τήν Ἱερουσαλήμ καί ὁδή-

γησαν τόν διάδοχό του Ἰεχονία, καί μέρος τοῦ πληθυσμοῦ, στήν αἰχμαλωσία (597 π.Χ.). Ὁ νέος βασιλιάς Σεδεκίας ἀκολούθησε ἀνάλογη μέ τούς προκατόχους του πολιτική μέ ἀποτέλεσμα νά προκαλέσει νέα ἐκστρατεία τῶν Βαβυλωνίων καί ὁλοκληρωτική καταστροφή τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα καί τῆς Ἱερουσαλήμ καί νέα αἰχμαλωσία τοῦ λαοῦ (587/6 π.Χ.). Ὁ Ἱερεμίας παρέμεινε στήν χώρα μέχρι τήν δολοφονία τοῦ διοικητῆ Γεδαλία, τόν ὁποῖο εἶχαν τοποθετήσει ἐκεῖ οἱ Βαβυλώνιοι, καί στήν συνέχεια κατέφυγε στήν Αἴγυπτο.

Στήν ἑλληνική μετάφραση τῶν Ἑβδομήκονα (Ο΄) τό ἔργο κατατάσσεται μετά τό βιβλίο τοῦ προφήτη Ἡσαΐα, στήν ὁμάδα *«Προφητικά Βιβλία»* τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Στήν ἴδια θέση κατατάσσεται καί στήν Ἑβραϊκή Βίβλο, στήν ὑποομάδα *«Μεταγενέστεροι Προφῆτες»* τῆς ὁμάδας *«Προφῆτες»*. Ἀνάμεσα στό κείμενο τῶν Ο΄ καί τό ἑβραϊκό ὑπάρχουν σημαντικές διαφορές τόσο στήν ἔκταση (τό κείμενο τῶν Ο΄ εἶναι κατά 12% περίπου συντομότερο ἀπό τό ἑβραϊκό) ὅσο καί στήν κατάταξη τῶν ἑνοτήτων. Τό πρῶτο μέρος τοῦ ἔργου συνιστοῦν οἱ ἀπειλές κατά τοῦ Ἰούδα καί τῆς Ἱερουσαλήμ (α΄, 1 - κε΄, 14). Ἀκολουθοῦν οἱ προφητεῖες κατά τῶν γειτονικῶν μέ τόν Ἰσραήλ λαῶν (κε΄, 15-38), πού διακόπτονται ὅμως καί συνεχίζονται στό τέλος τοῦ βιβλίου (μστ΄ - να΄). Ἐνδιάμεσα παρεμβάλλονται βιογραφικά στοιχεῖα γιά τόν

προφήτη (κστ΄-λε΄) καί τά δεινά πού αὐτός ὑπέστη (λστ΄-μδ΄), πού ἐπίσης διακόπτονται ἀπό ἕνα παρηγορητικό κείμενο σέ ποιητικό λόγο (λ΄-λα΄).

Τά δραματικά γεγονότα τῆς ἐποχῆς τοῦ προφήτη καί ἡ ρευστή πολιτική κατάσταση εἶχαν ὡς συνέπεια νά γίνει ὁ προφήτης ἀντιπαθής στούς σύγχρονους του, καθώς ἦταν ὑποχρεωμένος νά στρέφεται κατά πάντων· κατά τῶν βασιλιάδων γιά τήν ἀλόγιστη πολιτική τους, κατά τῶν ἱερέων γιά τήν τυπολατρία, τήν κερδοσκοπία καί τόν συγκρητισμό τους, κατά τῶν ψευδοπροφητῶν γιά τίς ἀπατηλές ἐλπίδες πού καλλιεργοῦσαν στόν λαό, κατά τῶν πλουσίων γιά τήν καταδυνάστευση τῶν φτωχῶν καί κατά τοῦ λαοῦ γιά τήν ἠθική κατάπτωση καί εἰδωλολατρία του. Ἡ ζωή του κατέστη ἕνα διαρκές μαρτύριο μέ συλλήψεις, ἐπιβουλές κατά τῆς ζωῆς του, φυλακίσεις, ἀπαγορεύσεις ἐπισκέψεων στό ναό, κάψιμο τῶν ἔργων του. Ὅλα αὐτά γέμισαν μέ θλίψη τόν προφήτη, ἐπηρέασαν βαθύτατα τήν ψυχολογία του καί ἔκαναν τόν λόγο του νά εἶναι συνυφασμένος μέ τόν θρῆνο, ταυτόχρονα ὅμως ἀνέδειξαν τόν ἴδιο σέ μία ἀπό τίς πνευμακότερες προσωπικότητες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὥστε νά μήν εἶναι τυχαῖο τό ὅτι μερικοί σύγχρονοι τοῦ Χριστοῦ θεωροῦσαν τόν Ἰησοῦ σάν ἕναν ἄλλο Ἱερεμία (Ματθαίου ιστ΄, 14). Μέ ἀπειλές, προτροπές καί παρακλήσεις προσπαθεῖ ὁ προφήτης νά πείσει τόν λαό νά ἐπιστρέψει στόν

Θεό ἐναντίον τοῦ Ὁποίου ἔχει ἐπαναστατήσει μέ τίς πράξεις του. Μή βλέποντας ὅμως σημάδια ἀλλαγῆς, ἐξαγγέλλει τήν κρίση τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία θά ἐκδηλωθεῖ μέ καταστροφή, γιά τήν ὁποία ὑπεύθυνος δέν θά εἶναι ὁ Θεός, ἀλλά ὁ λαός μέ τήν συμπεριφορά του. Ὄργανα τῆς παιδαγωγικῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ θά εἶναι τά ἔθνη πού καί αὐτά μέ τήν σειρά τους θά τιμωρηθοῦν, γιατί παρεξήγησαν τόν ρόλο πού τούς ἀνέθεσε ὁ Θεός καί ἔδειξαν αὐτοπεποίθηση καί ἐκδικητικότητα ἀπέναντι στόν λαό τοῦ Ἰούδα. Παρόλα αὐτά ὁ προφήτης βλέπει καί πέρα ἀπό τήν καταστροφή. Ὁραματίζεται τήν ἀποκατάσταση τοῦ λαοῦ καί ἐξαγγέλλει τήν σύναψη μιᾶς νέας διαθήκης, πού θά καθορίζει πλέον τήν σχέση τοῦ Θεοῦ, ὄχι μέ τόν λαό ὡς σύνολο, ἀλλά μέ τόν καθένα ξεχωριστά καί πού θά εἶναι γραμμένη ὄχι σέ πλάκες ἀλλά στήν καρδιά τοῦ καθένα (λα΄, 31-34). Τήν σύναψη τῆς νέας αὐτῆς διαθήκης θά ἐπιβεβαιώσει ὁ ἴδιος ὁ Χριστός κατά τόν Μυστικό Δεῖπνο (Λουκᾶ κβ΄, 20).

Διάγραμμα τοῦ περιεχομένου:

1. Ἐπιγραφή: α΄, 1-3.

2. Λόγοι κατά τοῦ Βασιλείου τοῦ Ἰούδα καί τῆς Ἱερουσαλήμ: α΄-ε΄.

3. Ἡ κλήση καί τά πρῶτα χρόνια τῆς δράσεως τοῦ Ἡσαΐα: στ΄-θ΄.

4. Προφητεῖες γιά τό ὑπόλοιπο τοῦ λαοῦ: ι΄-ιβ΄.

5. Προφητεῖες κατά τῶν λαῶν: ιγ΄-κγ΄.
6. Ἐσχατολογικές Προφητεῖες: κγ΄-κζ΄.
7. Προειδοποιήσεις καί οἱ ὑποσχέσεις: κη΄-λε΄.
8. Πολιορκία τῆς Ἱερουσαλήμ ἀπό τούς Ἀσσυρίους: ιγ΄-λθ΄.
9. Παρηγορητικοί λόγοι: μ΄-με΄.
10. Ἐλπιδοφόρα μηνύματα: μστ΄-ξστ΄.

ΒΑΡΟΥΧ

Τό βιβλίο Βαρούχ συνιστᾶ, σύμφωνα μέ τήν εἰσαγωγή του (α΄, 1-14), ἕνα κείμενο τό ὁποῖο ἔστειλε ὁ μαθητής καί γραμματέας τοῦ προφήτη Ἱερεμία, Βαρούχ, ἀπό τήν Βαβυλώνα, ὅπου ζοῦσε μεταξύ τῶν ἐξόριστων Ἰουδαίων, πρός τούς συμπατριῶτες του, στήν Ἱερουσαλήμ, γιά νά διαβάζεται κατά τίς λατρευτικές συνάξεις.

120 Τό ἑβραϊκό πρωτότυπο τοῦ κειμένου χάθηκε καί τό ἔργο σώζεται μόνο σέ μεταγενέστερη ἑλληνική μετάφραση, ὁπότε δέν συμπεριλαμβάνεται στά βιβλία τῆς Ἑβραϊκῆς Βίβλου. Στήν μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα (Ο΄) κατατάσσεται στά *«Ποιητικά Βιβλία»* τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, μεταξύ τῶν βιβλίων *«Ἱερεμίας»* καί *«Θρῆνοι»*.

Τό κύριο μέρος τοῦ βιβλίου ἀρχίζει μέ ἐκτενή προσευχή, στήν ὁποία οἱ ἐξόριστοι Ἰουδαῖοι ἀναγνωρίζουν ὅτι αἰτία τῶν δεινῶν τους εἶναι ἡ ἀπο-

στασία τους ἀπό τόν Θεό καί δηλώνουν τήν μετάνοιά τους. Ἀκολουθεῖ ἕνα ἐγκώμιο τῆς σοφίας, ἡ ὁποία ταυτίζεται μέ τόν νόμο τοῦ Θεοῦ. Στήν τελευταία ἑνότητα παρουσιάζεται ἡ Ἱερουσαλήμ προσωποποιημένη νά παρηγορεῖ τούς ἐξόριστους ἐνισχύοντας τήν πίστη τους στόν Θεό, καί προφητεύεται τό τέλος τῆς αἰχμαλωσίας.

Στό βιβλίο ἐκφράζεται ἡ βασική προφητική πίστη, ὅτι αἰτία τῆς καταστροφῆς ὑπῆρξε ἡ ἀποστασία τοῦ λαοῦ ἀπό τόν Θεό, ἀλλά καί ἡ ἐλπίδα ὅτι ἡ μετάνοια θά φέρει τά ἀναμενόμενα ἀγαθά ἀποτελέσματα.

Διάγραμμα τοῦ περιεχομένου:

1. Εἰσαγωγή: α΄, 1-14.
2. Ἡ προσευχή τῶν ἐξόριστων: β΄, 15 - γ΄, 8.
3, Τό ἐγκώμιο τῆς σοφίας: γ΄, 9 - δ΄, 4.
4. Παρηγορητικός λόγος πρός τούς ἐξόριστους: δ΄, 5 - ε΄, 9.

ΘΡΗΝΟΙ

Τό βιβλίο Θρῆνοι ὀφείλει τόν τίτλο του στό περιεχόμενό του, πού συνιστᾶ μία συλλογή ἀοράτων θρηνωδῶν ἀσμάτων γιά τήν καταστροφή τῆς Ἱερουσαλήμ ἀπό τούς Βαβυλωνίους. Στό ἑβραϊκό πρωτότυπο τό βιβλίο ἐπιγράφεται *«Εἰχάχ» (Ὤ, Πώς!)* ἀπό τήν πρώτη λέξη τῶν ἀσμάτων.

Στήν ἑλληνική μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα (Ο΄)

τό ἔργο κατατάσσεται στά *«Προφητικά Βιβλία»* τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐπειδή ἑρμηνεύει τήν καταστροφή τῆς Ἱερουσαλήμ μέ βάση τήν προφητική διδασκαλία (Ἱερεμίας), ὡς συνέπεια τῆς ἀποστασίας τοῦ λαοῦ ἀπό τόν Θεό. Στήν Ἑβραϊκή Βίβλο τό ἔργο κατατάσσεται στήν τρίτη ὁμάδα βιβλίων, τά *«Ἁγιόγραφα»*.

Στό βιβλίο περιέχονται πέντε θρηνώδη ἄσματα, στά ὁποῖα περιγράφεται ἡ οἰκτρή κατάσταση πού δημιουργήθηκε στήν χώρα καί στήν Ἱερουσαλήμ, μετά τήν βαβυλωνιακή κατάκτηση. Ὁ ποιητής διερωτᾶται γιά τόν λόγο αὐτῆς τῆς ἀπερίγραπτης καταστροφῆς, γιά νά διαπιστώσει ὅτι δέν εὐθύνεται ὁ Θεός γι' αὐτήν, ἀλλά ἡ ἁμαρτία τοῦ λαοῦ. Παρά τήν ἀπόγνωσή του ὅμως ἀπό τό μέγεθος τῶν δεινῶν, δέν παύει νά ἐμπιστεύεται στήν θεία μακροθυμία καί εὐσπλαχνία καί νά ἐλπίζει ὅτι ὁ Θεός καί πάλι θά βοηθήσει καί θά σώσει τόν λαό του.

122 Διάγραμμα τοῦ περιεχομένου:

1ος θρῆνος: α΄, 1-22.
2ος θρῆνος: β΄, 1-22.
3ος θρῆνος: γ΄, 1-66.
4ος θρῆνος: δ΄, 1-22.
5ος θρῆνος: ε΄, 1-22.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΕΡΕΜΙΟΥ

Μέ τόν τίτλο *«Ἐπιστολή Ἱερεμίου»* παρατίθεται ἀπό τήν ἑλληνική μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα (Ο΄), μετά τό βιβλίο *«Θρῆνοι»*, μία σύντομη ἀπολογητική πραγματεία κατά τῶν εἰδώλων. Τό ἔργο ἀνάγεται σέ κάποιο ἑβραϊκό πρωτότυπο, τό ὁποῖο ὅμως χάθηκε. Στήν λατινική μετάφραση τῆς Βίβλου (Βουλγάτα) βρίσκεται ἐνσωματωμένο ὡς 6ο κεφάλαιο στό βιβλίο *«Βαρούχ»*.

Σύμφωνα μέ τό περιεχόμενό της, ἡ ἐπιστολή γράφεται μέ σκοπό νά προφυλάξει τούς ἐξόριστους στήν Βαβυλώνα Ἰουδαίους ἀπό τήν εἰδωλολατρία, τονίζοντας μέ σκωπτική διάθεση τήν ἀδυναμία τῶν εἰδώλων νά βοηθήσουν μέ ὁποιονδήποτε τρόπο τούς ἀνθρώπους.

Διάγραμμα τοῦ περιεχομένου:

1. Ἡ ἀδυναμία τῶν εἰδώλων γιά βοήθεια: στ΄, 1-40.
2. Ἡ ἀνοησία τῆς εἰδωλολατρίας: στ΄, 41-73.

ΙΕΖΕΚΙΗΛ

Ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ μεταφέρθηκε στήν Βαβυλώνα, μεταξύ τοῦ πρώτου καί τοῦ τελευταίου ἐκπατρισμοῦ τοῦ Ἰούδα (Βασιλειῶν Δ΄, κδ΄, 11-16). Ὅπως ὁ Δανιήλ καί ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης, ἔτσι καί ὁ Ἰεζεκιήλ προφήτευσε ἔξω ἀπό τήν γῆ τῆς χώρας του καί

οἱ προφητεῖες του, ὅπως καί ἐκείνων, ἀκολουθοῦν τήν μέθοδο τοῦ συμβολισμοῦ καί τῶν ὁράσεων. Σέ ἀντίθεση μέ τούς πρό τῆς ἐξορίας Προφῆτες, τῶν ὁποίων ἡ διακονία ἦταν κατά κύριο λόγο εἴτε μεταξύ τοῦ Ἰούδα εἴτε μεταξύ τοῦ βασιλείου τῶν δέκα φυλῶν, ὁ Ἰεζεκιήλ εἶναι ἡ φωνή Κυρίου τοῦ Θεοῦ *«εἰς ὅλον τὸν οἶκον τοῦ Ἰσραήλ»*.

Ὁ σκοπός τῆς διακονίας του, σέ κύριες γραμμές, εἶναι νά διατηρήσει ζωντανές, μπροστά στήν γενεά πού γεννήθηκε στήν αἰχμαλωσία, τίς ἁμαρτίες τοῦ Ἔθνους πού ἔφεραν τόσο χαμηλά τόν λαό Ἰσραήλ (Ἰεζεκιήλ ιδ΄, 23). Ἐπίσης νά διατηρήσει τήν πίστη τῶν ἐξόριστων μέ προρρήσεις γιά τήν ἐθνική ἀποκατάσταση, γιά ἀπόδωση δικαιοσύνης ἐναντίον τῶν καταπιεστῶν τους καί γιά ἐθνική δόξα ὑπό τήν Δαβιδική μοναρχία.

Ὁ Ἰεζεκιήλ χωρίζεται σέ ἑπτά μεγάλα προφητικά μέρη, χαρακτηριζόμενα μέ τήν ἔκφραση: *«Ἡ χεὶρ τοῦ Κυρίου ἐστάθη ἐπ᾽ ἐμέ»*.

- α΄, 3,
- β΄, 14,
- γ΄, 22,
- η΄, 1,
- λγ΄, 22,
- λζ΄, 1,
- μ΄, 1.

Οἱ μικρότερες ὑποδιαιρέσεις διακρίνονται μέ τό στερεότυπο, *«ἔγινε λόγος Κυρίου πρὸς ἐμέ»*.

Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στόν Ἰεζεκιήλ καλύπτουν περίοδο 21 ἐτῶν.

ΔΑΝΙΗΛ

Ὁ προφήτης Δανιήλ, ὅπως καί ὁ Ἰεζεκιήλ, ἦταν Ἰουδαῖος αἰχμάλωτος στήν Βαβυλώνα. Προερχόταν ἀπό βασιλική ἤ πριγκιπική οἰκογένεια (α΄, 3). Λόγω αὐτῆς τῆς κοινωνικῆς του θέσεως καί τῆς χάριτος πού τόν διέκρινε, ἐκπαιδευόταν γιά νά ὑπηρετήσει στό παλάτι. Ὁ Δανιήλ, στήν μολυσμένη ἀτμόσφαιρα μιᾶς ἀνατολίτικης αὐλῆς, ἔζησε μία ζωή μοναδικῆς εὐσέβειας καί πιστότητας στόν Θεό. Ἡ μακροχρόνιος ζωή του ἐκτείνεται ἀπό τόν Ναβουχοδονόσορα μέχρι τόν Κῦρο. Ἦταν σύγχρονος τοῦ Ἱερεμία, Ἰεζεκιήλ (ιδ΄, 20), Ἰησοῦ, τοῦ ἀρχιερέως τῆς ἀποκαταστάσεως, Ἔσδρα καί Ζοροβάβελ. Ὁ Δανιήλ, εἶναι ἡ ἀπαραίτητη εἰσαγωγή στήν προφητεία τῆς Καινῆς Διαθήκης, στήν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη τά θέματα τῆς ὁποίας εἶναι, ἡ ἀποστασία τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως καταγράφεται στίς ἐπιστολές τῶν 7 Ἐκκλησιῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ φανέρωση τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἁμαρτίας, ἡ μεγάλη θλίψη, ἡ ἐπιστροφή τοῦ Κυρίου, οἱ ἀναστάσεις καί οἱ κρίσεις. Ὅλα τά πιό πάνω, ἐκτός τοῦ πρώτου, εἶναι θέματα καί τοῦ Δανιήλ.

Ὁ Δανιήλ, ὅμως εἶναι κυρίως ὁ Προφήτης γιά *«τούς καιρούς τῶν ἐθνῶν»* (Λουκᾶ κα΄, 23). Ἡ ὅρασή του περιλαμβάνει τήν ὅλη πορεία τῆς ἐθνικῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, μέχρι τό τέλος αὐτῆς, πού εἶναι ἡ καταστροφή καί ἡ ἐγκαθίδρυση τῆς Μεσσιανικῆς βασιλείας.

Ὁ Δανιήλ χωρίζεται σέ τέσσερα μεγάλα μέρη:

✺ Εἰσαγωγή. Ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς τοῦ Δανιήλ, ἀπό τῆς κατακτήσεως τῆς Ἱερουσαλήμ, μέχρι τό δεύτερο ἔτος τοῦ Ναβουχοδονόσορα: α΄, 1-21.

✺ Οἱ ὁράσεις καί τά ἀποτελέσματά τους: β΄, 1-δ΄, 37.

✺ Ἡ προσωπική ἱστορία τοῦ Δανιήλ ὑπό τούς Βαλτάσαρ καί Δαρεῖον: ε΄, 1 - στ΄, 28.

✺ Οἱ ὁράσεις τοῦ Δανιήλ: ζ΄, 1 - ιβ΄, 13.

Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στόν Δανιήλ, καλύπτουν περίοδο 73 ἐτῶν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ – ΜΑΚΚΑΒΑΙΩΝ Δ΄

Τό περισπούδαστο αὐτό βιβλίο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἄν καί δέν συγκαταλέγεται μεταξύ τῶν κανονικῶν βιβλίων αὐτῆς, παρά ταῦτα φέρεται νά περιλαμβάνεται σέ παλαιά χειρόγραφα τῆς Ἑλληνικῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καί ἐκδόσεις αὐτῆς, καθώς καί στήν ὑπό τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας μας ἐγκεκριμένη Ἀθηναϊκή ἔκδοση τῶν ἐτῶν 1884 καί 1892.

Σκοπός: Ὁ σκοπός τοῦ βιβλίου εἶναι ἡ ἀπόδειξη ὅτι ἡ ὀρθοφροσύνη κυριαρχεῖ στά πάθη.

Μία συνοπτική παρουσίαση τοῦ περιεχομένου εἶναι ἡ ἑξῆς:

Γίνεται ἀναφορά στό τί εἶναι ὀρθοφροσύνη καί ποῦ ἐκτείνεται ἡ κυριαρχία της. Ὁ σώφρονας λογισμός κυριαρχεῖ στίς ὁρμές τοῦ σώματος καί τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς, πού τελικά ἀνταγωνίζεται τήν δύναμη ἄλλων παθῶν καί τέλος νικᾶ.

Ἀναφέρεται στό πάθημα τοῦ Ἀπολλωνίου καί στόν Ἀντίοχο τόν Ἐπιφανή κατά τῶν Ἰουδαίων. Στήν προτροπή τοῦ Ἀντιόχου πρός τόν Ἐλεάζαρο γιά νά ἀπαρνηθεῖ τήν θρησκεία του. Στήν θαρραλέα καί σοφή ἀπάντηση τοῦ Ἐλεαζάρου. Στό φοβερό μαρτύριο τοῦ Ἐλεαζάρου καί στόν ἡρωικό θάνατό του. Ἐγκώμιο στόν εὐσεβή καί σοφό Ἐλεάζαρο.

Στούς ἑπτά πιστούς νέους μέ τήν μητέρα τους πού ἀποδεικνύονται θαρραλέοι μπροστά στόν Ἀντίοχο. Στούς βασανισμούς καί στόν ἡρωικό θάνατο τῶν δύο πρώτων ἀδελφῶν. Στόν μαρτυρικό θάνατο καί τῶν δύο ἄλλων. Στό μαρτύριο τοῦ πέμπτου καί ἕκτου ἀδελφοῦ. Στό μαρτύριο τοῦ νεώτερου ὅλων. Στήν πίστη πού φώτισε τήν ὀρθοφροσύνη.

Καί στήν κατά Θεόν ὀρθοφροσύνη πού τούς ἀνέδειξε ἥρωες τῆς πίστεως. Ἥρωες πού μέ τήν πίστη ἐνισχύουν ὁ ἕνας τόν ἄλλο. Ὁμοίως καί στήν μητέρα τους.

Ἐγκώμιο πρός τήν ἡρωική μητέρα τῶν ἑπτά μαρτύρων. Στό τί δέν εἶπε καί τί εἶπε ἡ ἡρωική μητέρα πρός τά θεοσεβή παιδιά της. Στήν δόξα τῶν ἡρωικῶν αὐτῶν μαρτύρων. Χαίρονται στούς οὐρανούς ὅλοι γιά τήν ἀρετή καί τό μαρτύριό τους.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ
ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ
ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ
ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ
ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α΄
ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β΄
ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ
ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ
ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ
ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ
ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Α΄
ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Β΄
ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Α΄
ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Β΄
ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ
ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ
ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ

ΟΙ 7 ΚΑΘΟΛΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΙΑΚΩΒΟΥ
ΠΕΤΡΟΥ Α΄
ΠΕΤΡΟΥ Β΄
ΙΩΑΝΝΟΥ Α΄
ΙΩΑΝΝΟΥ Β΄
ΙΩΑΝΝΟΥ Γ΄
ΙΟΥΔΑ

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

Συγγραφέας: Ὁ συγγραφέας τοῦ πρώτου Εὐαγγελίου, ὅπως ὅλοι παραδέχονται, εἶναι ὁ Ματθαῖος, ὀνομαζόμενος ἐπίσης καί Λευΐ. Ἕνας Ἰουδαῖος ἀπό τήν Γαλιλαία, ὁ ὁποῖος ὑπηρετοῦσε ὡς εἰσπράκτορας φόρων στίς διαταγές τοῦ Ρωμαίου κατακτητῆ. Ἦταν συνεπῶς, ἕνας μισητός καί μέ κακή φήμη τελώνης.

Χρονολογία: Ἡ χρονολογία τῆς συγγραφῆς τοῦ κατά Ματθαῖον, ἔχει πολύ συζητηθεῖ. Ἐν τούτοις δέν ὑπῆρξαν ἐπιχειρήματα πού νά σταθοῦν ἱκανά νά ἀμφισβητήσουν τήν κατά κοινή παραδοχή χρονολογία, ἡ ὁποία τό τοποθετεῖ στό 37 μ.Χ.

Θέμα: Τό ἰδιαίτερο χαρακτηριστικό καί ὁ σκοπός τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, φαίνεται ἀμέσως ἀπό τό πρῶτο ἐδάφιο· *«Βίβλος τῆς γενεαλογίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ τοῦ Δαβίδ, υἱοῦ τοῦ Ἀβραάμ»* (Ματθαίου α΄, 1). Αὐτό τόν συσχετίζει ἀμέσως μέ τίς δύο σπουδαιότερες ἐπαγγελίες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀναφορικά μέ τήν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ: Τήν Δαβιδική ἐπαγγελία τῆς βασιλείας καί τήν Ἀβρααμική ἐπαγγελία τῆς ὑποσχέσεως (Βασιλειῶν Β΄, ζ΄ 8-16, Γενέσεως ιε΄, 18).

Ὁ Ματθαῖος λοιπόν, γράφει γι᾽ αὐτόν τόν διπλό χαρακτήρα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀκολουθώντας τήν σειρά πού μᾶς δίνει στό πρῶτο ἐδάφιο, πρῶτα γιά

τόν Βασιλιά, τόν Υἱό τοῦ Δαβίδ καί κατόπιν τόν Υἱό τοῦ Ἀβραάμ, ὑπήκοο μέχρι θανάτου, ὅμοια μέ τόν τύπο τοῦ Ἰσαάκ (Γενέσεως κβ΄, 1-18, πρός Ἑβραίους ια΄, 17-19).

Ὡστόσο ὁ ξεχωριστός χαρακτήρας τοῦ Χριστοῦ στό Εὐαγγέλιο τοῦ Ματθαίου, εἶναι αὐτός τοῦ ἐπηγγελμένου Βασιλιᾶ, τοῦ Δαβίδ ὁ *«δίκαιος Βλαστός»* (Ἱερεμίου κγ΄, 5, λγ΄, 15). Ὁ Ματθαῖος μᾶς ἀναφέρει τήν γενεαλογία Του, τήν γέννησή Του στήν Βηθλεέμ, τήν πόλη τοῦ Δαβίδ, σύμφωνα μέ τό Μιχαίου ε΄, 2, τήν διακονία τοῦ Προδρόμου Του, σύμφωνα μέ τό Μαλαχίου γ΄, 1, τήν διακονία Αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τοῦ Βασιλιᾶ, τήν ἀπόρριψή Του ἀπό τόν Ἰσραηλιτικό λαό, καθώς καί τίς προρρήσεις Του γιά τήν δεύτερη Ἔλευσή Του μέ δύναμη καί μεγάλη δόξα.

Μόνο στά κεφάλαια κστ΄ - κη΄, ὁ Ματθαῖος ἐπιστρέφει στήν πρώτη ἐπαγγελία καί μᾶς ἀναφέρει τόν ἐξιλαστήριο θάνατο τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀβραάμ.

132 Τά ἀνωτέρω μᾶς δίνουν τόν χαρακτήρα καί τήν ἰδιομορφία τοῦ κατά Ματθαῖον Εὐαγγελίου. Εἶναι τό Εὐαγγέλιο εἰδικώτερα γιά τόν Ἰσραήλ, πού ἀναφέροντας ὡστόσο τόν θάνατο τοῦ Χριστοῦ, γίνεται ἕνα Εὐαγγέλιο γιά ὅλο τόν κόσμο.

Τό κατά Ματθαῖον χωρίζεται σέ τρία κύρια μέρη:

✺ Ἡ διακήρυξη πρός τόν λαό Ἰσραήλ καί ἡ ἀπόρριψη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Υἱοῦ τοῦ Δαβίδ, τοῦ γεννηθέντος Βασιλέως τῶν Ἰουδαίων: α΄, 1 - κε΄, 46.

Ὑποδιαιρέσεις τοῦ μέρους αὐτοῦ εἶναι οἱ ἑξῆς:

α΄. Ἡ ἐπίσημος γενεαλογία καί γέννηση τοῦ Βασιλιᾶ: α΄, 1-25.

β΄. Ἡ παιδική ἡλικία τοῦ Βασιλιᾶ: β΄, 1-23.

γ΄. *«Ἐπλησίασεν»* ἡ Βασιλεία: γ΄, 1 - ιβ΄, 50.

δ΄. Τά μυστήρια τῆς Βασιλείας: ιγ΄, 1-52.

ε΄. Ἡ διακονία Τοῦ ἀπορριφθέντος Βασιλιᾶ: ιγ΄ 53 - κγ΄, 39.

στ΄. Ἡ ὑπόσχεση τοῦ Βασιλιᾶ νά ἐπιστρέψει μέ δύναμη καί δόξα: κδ΄, 1 - κε΄, 46.

✺ Ἡ θυσία καί ἡ Ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀβραάμ: κστ΄ 1 - κη΄, 8.

✺ Ὁ ἀναστημένος Κύριος διακονεῖ τούς δικούς Του: κη΄, 9-20.

Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στόν Ματθαῖο, καλύπτουν περίοδο 38 ἐτῶν.

ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

Συγγραφέας: Ὁ συγγραφέας τοῦ δεύτερου Εὐαγγελίου, ὁ Μᾶρκος, ὀνομαζόμενος καί Ἰωάννης, ἦταν γιός μιᾶς ἀπό τίς Μαρίες πού ἀναφέρει ἡ Καινή Διαθήκη καί ἀνεψιός τοῦ Βαρνάβα. Ἦταν ἐπίσης ἕνας συνεργάτης τῶν Ἀποστόλων καί τό ὄνομά του ἀναφέρεται στά γραπτά τοῦ Παύλου καί τοῦ Λουκᾶ (Πράξεων ιβ΄, 12, 25, ιε΄, 37, 39, πρός Κολοσσαεῖς δ΄, 10, πρός Τιμόθεον Β΄, δ΄, 11, πρός Φιλήμονα 24).

Χρονολογία: Ἡ χρονολογία συγγραφῆς τοῦ κατά Μᾶρκον Εὐαγγελίου ἔχει τοποθετηθεῖ μεταξύ τοῦ 57 καί 63 μ.Χ. Κατ᾽ ἄλλους 63 καί 70 μ.Χ

Θέμα: Τό κύριο χαρακτηριστικό καί ὁ σκοπός τοῦ βιβλίου αὐτοῦ διακρίνεται ἀπό τό περιεχόμενό του. Μέσα σ᾽ αὐτό ὁ Ἰησοῦς παρουσιάζεται ὡς μέγας Ἐργάτης, ἐκτελῶν ἔργα μεγάλα, παρά σάν ὁ μοναδικός Διδάσκαλος. Εἶναι τό Εὐαγγέλιο πού φανερώνει τόν Ἰησοῦ ὡς *«τόν δοῦλον, τόν Βλαστόν»* τοῦ Κυρίου (Ζαχαρίου γ΄, 8), ὅπως ὁ Ματθαῖος Τόν παρουσιάζει σάν *«τόν Βλαστόν στόν Δαβίδ»* (Ἱερεμίου λγ΄, 15).

Παντοῦ διακηρύσσεται ὁ χαρακτήρας τοῦ Δούλου - τοῦ ὑπηρέτη – τοῦ ἐνσαρκωθέντος Υἱοῦ. Τό ἐδάφιο-κλειδί βρίσκεται στό ι΄, 45· *«Διότι ὁ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου δέν ἦλθε γιά νά ὑπηρετηθεῖ, ἀλλά γιά νά ὑπηρετήσει»*. Ἡ χαρακτηριστική λέξη εἶναι *«εὐθύς»*, λέξη πού χαρακτηρίζει τόν ὑπηρέτη. Γενεαλογία δέν μᾶς δίνεται, γιατί ποιός ἐνδιαφέρεται γιά τήν γενεαλογία ἑνός ὑπηρέτη; Ὁ ξεχωριστός χαρακτήρας τοῦ Χριστοῦ πού μᾶς δίνεται στό Εὐαγγέλιο τοῦ Μάρκου, εἶναι αὐτός τοῦ πρός Φιλιππησίους β΄, 6-8.

Ἀλλά αὐτός ὁ ταπεινός Ὑπηρέτης, ἦταν Ἐκεῖνος πού, ἄν καί κένωσε τόν ἑαυτό Του ἀπό *«τήν μορφήν Θεοῦ»* γιά νά λάβει *«μορφή δούλου»*, ἦταν *«Θεός ἰσχυρός»* (Ἡσαΐου θ΄, 6), καθώς ὁ Μᾶρκος ἐντελῶς ξεχωριστά τό διακηρύττει (α΄, 1) καί συνεπῶς μεγάλα ἔργα συνώδευαν καί ἔδιναν αὐθεντία στήν διακονία

Του. Καθώς ἁρμόζει, λοιπόν, σέ Ὑπηρέτη-Εὐαγγέλιο, εἶναι ἕνα Εὐαγγέλιο ἔργων παρά λόγων.

Ἡ καλύτερη προετοιμασία τῆς καρδιᾶς γιά τήν μελέτη τοῦ κατά Μᾶρκον, εἶναι ἡ μετά προσευχῆς ἀνάγνωση τῶν Ἡσαΐου μβ΄, 1-22, ν΄, 4-11, νβ΄, 13, νγ΄, 12, Ζαχαρίου γ΄, 8, Φιλιππησίους β΄, 5-8.

Τό κατά Μᾶρκον χωρίζεται σέ πέντε κύρια μέρη:

✺ Ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Ὑπηρέτη-Υἱοῦ: α΄, 1-11.

✺ Ὁ Ὑπηρέτης-Υἱός δοκιμάζεται ὡς πρός τήν πιστότητά Του. Οἱ πειρασμοί τοῦ Ἰησοῦ: α΄, 12-13.

✺ Ὁ Ὑπηρέτης-Υἱός στό ἔργο: α΄, 14 - ιγ΄, 37.

✺ Ὁ Ὑπηρέτης-Υἱός *«ὑπήκοος μέχρι θανάτου»*: ιδ΄, 1 - ιε΄, 47.

✺ Ἡ ὑπηρεσία τοῦ ἀναστημένου Ὑπηρέτη-Υἱοῦ, ὁ Ὁποῖος τώρα ἀνυψοῦται καί Τοῦ δίνεται πᾶσα ἐξουσία: ιστ΄, 1-20.

Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται σ' αὐτό τό βιβλίο καλύπτουν περίοδο 7 ἐτῶν.

ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

Συγγραφέας: Ὁ συγγραφέας τοῦ τρίτου Εὐαγγελίου, ὀνομάζεται ἀπό τόν Παῦλο ὡς *«ὁ ἰατρός ὁ ἀγαπητός»* (πρός Κολοσσαεῖς δ΄, 14), καθώς δέ μαθαίνουμε ἀπό τίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἦταν, πολύ συχνά, σύντροφος καί συνοδοιπόρος τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Ἦταν ἰουδαϊκῆς καταγωγῆς, ἀλλά ἡ βαθειά

του γνώση τῆς ἑλληνικῆς τόν χαρακτηρίζει ὡς ἕναν Ἰουδαῖο τῆς Διασπορᾶς. Ἡ παράδοση λέει ὅτι ἦταν ἕνας Ἰουδαῖος ἀπό τήν Ἀντιόχεια, ὅπως ὁ Παῦλος ἀπό τήν Ταρσό.

Χρονολογία: Ἡ χρονολογία συγγραφῆς βρίσκεται κάπου μεταξύ τοῦ 63-69 μ.Χ. Κατ' ἄλλους 62 μ.Χ. ἐπικρατεστέρα 70 μ.Χ.

Θέμα: Τό κατά Λουκᾶν, εἶναι τό Εὐαγγέλιο τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅπως τό κατά Ἰωάννην παρουσιάζει τήν θεότητα τοῦ ἐνανθρωπήσαντος. Ἡ φράση-κλειδί εἶναι *«ὁ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου»*, τό δέ ἐδάφιο-κλειδί τό (ιθ΄, 10), *«Διότι ὁ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου ἦλθε νά ζητήσῃ καί νά σώσῃ τό ἀπολωλός»*. Σέ ἁρμονία μέ τόν σκοπό αὐτόν, ὁ Λουκᾶς ἀναφέρει ἐκεῖνα τά γεγονότα τά σχετικά μέ τόν Ἰησοῦ, τά ὁποῖα ἀποδεικνύουν τήν τελεία ἀνθρώπινη φύση Του. Ἡ γενεαλογία του καταλήγει στόν Ἀδάμ, ἐνῶ ταυτόχρονα μᾶς δίνεται ἡ πλέον λεπτομερής περιγραφή τῆς Μητέρας Του καί τῆς νηπιακῆς καί παιδικῆς ἡλικίας Του. Οἱ παραβολές, κατά ἕναν ξεχωριστό τρόπο στόν Λουκᾶ, ἔχουν τήν χαρακτηριστική νότα τοῦ ἀνθρώπινου καί τῆς ἀναζητήσεως. Ὡστόσο ὁ Λουκᾶς εἶναι πολύ προσεκτικός στό νά διατηρεῖ τήν Θεότητα καί τήν Βασιλική ἰδιότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (Λουκᾶ α΄, 32-35). Τό κατά Λουκᾶν συνεπῶς, εἶναι τό Εὐαγγέλιο *«τοῦ Ἀνθρώπου τοῦ ὁποίου τό ὄνομα εἶναι ὁ ΒΛΑΣΤΟΣ»* (Ζαχαρίου στ΄, 12).

Τό κατά Λουκᾶν χωρίζεται σέ ἑπτά κύρια μέρη:

✺ Ἡ εἰσαγωγή τοῦ Εὐαγγελιστοῦ: α΄, 1-4.

✺ Ἡ ἀνθρώπινη γραμμή καταγωγῆς τοῦ Ἰησοῦ: α΄, 5 - β΄, 52.

✺ Ἡ βάπτιση, ἡ γενεαλογία καί ὁ πειρασμός τοῦ Ἰησοῦ: γ΄, 1 - δ΄, 13.

✺ Ἡ διακονία τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ὡς προφήτη-Βασιλιά στήν Γαλιλαία: δ΄, 14 - θ΄, 50.

✺ Τό ταξίδι τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τήν Γαλιλαία στήν Ἱερουσαλήμ: θ΄, 51 - ιθ΄, 44.

✺ Ἡ τελική προσφορά τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ὡς Βασιλέως τοῦ Ἰσραήλ, ἡ ἀπόρριψή Του καί ἡ θυσία Του: ιθ΄, 45 - κγ΄, 56.

✺ Ἡ Ἀνάσταση καί ἡ Ἀνάληψη τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου: κδ΄, 1-53.

Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στό βιβλίο αὐτό, καλύπτουν περίοδο 39 ἐτῶν.

ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

Συγγραφέας: Τό τέταρτο Εὐαγγέλιο γράφτηκε ἀπό τόν ἀπόστολο Ἰωάννη (Ἰωάννου κα΄, 24). Ἄν καί ἀμφισβητήθηκε ἀπό διαφόρους κριτικούς, ἐν τούτοις ἡ κριτική πάλι παραδέχεται ὅτι τό Εὐαγγέλιο παραμένει Ἰωαννικό κείμενο, ὅπως εἶχε ἀναγνωρισθεῖ ἀπό τούς πρώτους χριστιανικούς χρόνους.

Χρονολογία: Ἡ χρονολογία συγγραφῆς τοῦ κατά

Ἰωάννην Εὐαγγελίου, κυμαίνεται μεταξύ τοῦ 85 καί 90 μ.Χ., πιθανώτερον ὅμως τό 90 μ.Χ.

Θέμα: Τό θέμα τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ φαίνεται καθαρά, τόσο ἀπό τόν πρόλογο (α΄, 1-14), ὅσο καί ἀπό τό τελευταῖο του ἐδάφιο (κ΄, 31) καί εἶναι: Ἡ ἐνσάρκωση τοῦ αἰώνιου Λόγου, τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, στό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, γιά νά ἀποκαλύψει τόν Θεό κάτω ἀπό τίς συνθῆκες τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ὥστε ὅσοι πιστεύουν σ' Αὐτόν ὡς *«τόν Χριστόν, τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ»* (κ΄, 31) νά ἔχουν αἰώνια ζωή. Χαρακτηριστικές λέξεις στό Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννη εἶναι *«πιστεύων»* καί *«ζωή»*.

Τό βιβλίο φυσιολογικά χωρίζεται σέ ἑπτά μέρη:

✺ Πρόλογος: Ὁ αἰώνιος Λόγος ἐνσαρκωθείς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ: α΄, 1-14.

✺ Ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ: α΄, 15-34.

✺ Τό δημόσιο ἔργο τοῦ Χριστοῦ: α΄, 35 - ιβ΄, 50.

✺ Τό κατ' ἰδίαν ἔργο τοῦ Χριστοῦ μεταξύ τῶν δικῶν Του: ιγ΄, 1 - ιζ΄, 26.

✺ Ἡ θυσία τοῦ Χριστοῦ: ιη΄, 1 - ιθ΄, 42.

✺ Ἐπιβεβαίωση τῆς προσωπικότητας τοῦ Χριστοῦ μέ τήν Ἀνάστασή Του: κ΄, 1-31.

✺ Ὁ ἐπίλογος: Ὁ Χριστός, Κύριος τῆς ζωῆς καί τῆς ὑπηρεσίας.

Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στό βιβλίο αὐτό καλύπτουν περίοδο 7 ἐτῶν.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Συγγραφέας: Στίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, συνεχίζει ὁ Λουκᾶς τήν διήγηση τῆς πορείας τοῦ Χριστιανισμοῦ, πού ἄρχισε στό Εὐαγγέλιο πού φέρει τό ὄνομά Του. Στόν *«πρῶτον λόγον»*, λέει τί ὁ Ἰησοῦς *«ἤρχισεν νά κάμνῃ καί νά διδάσκῃ»*. Στίς Πράξεις, ἀναφέρει τί ὁ Ἰησοῦς συνέχισε νά κάνει καί νά διδάσκει διά τοῦ Ἁγίου Του Πνεύματος πού ἐξαπέστειλε.

Χρονολογία: Οἱ Πράξεις καταλήγουν μέ τήν διήγηση τῆς πρώτης διακονίας τοῦ ἀποστόλου Παύλου στήν Ρώμη, τό 65 μ.Χ. καί φαίνεται ὅτι γράφτηκαν γύρω στήν ἐποχή αὐτή. Κατ᾽ ἄλλους πρίν τό 70 μ.Χ.

Θέμα: Αὐτό τό βιβλίο περιέχει τήν Ἀνάληψη καί τήν ὑπόσχεση τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, τήν κάθοδο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατά τήν Πεντηκοστή, τήν χρησιμοποίηση τῶν *«κλειδιῶν»* ἀπό τόν Πέτρο (σύμφωνα μέ τό Ματθαίου ιγ΄), γιά νά ἀνοίξει τήν πόρτα τῆς βασιλείας στούς Ἑβραίους, τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς καί στούς Ἐθνικούς, στό σπίτι τοῦ Κορνηλίου, τήν ἀρχή καί ξεκίνημα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καί τήν ἐπιστροφή καί διακονία τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

Τό Ἅγιο Πνεῦμα πληροῖ τήν ὅλη ἀφήγηση. Καθώς δέ ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ, δοξάζοντος καί ἀποκαλύ-

πτοντος τόν Πατέρα, εἶναι τό μέγα γεγονός τῶν Εὐαγγελίων, ἔτσι ἡ παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δοξάζοντος καί ἀποκαλύπτοντος τόν Υἱό, εἶναι τό μέγα γεγονός τῶν Πράξεων.

Οἱ Πράξεις χωρίζονται σέ δύο κύρια μέρη:

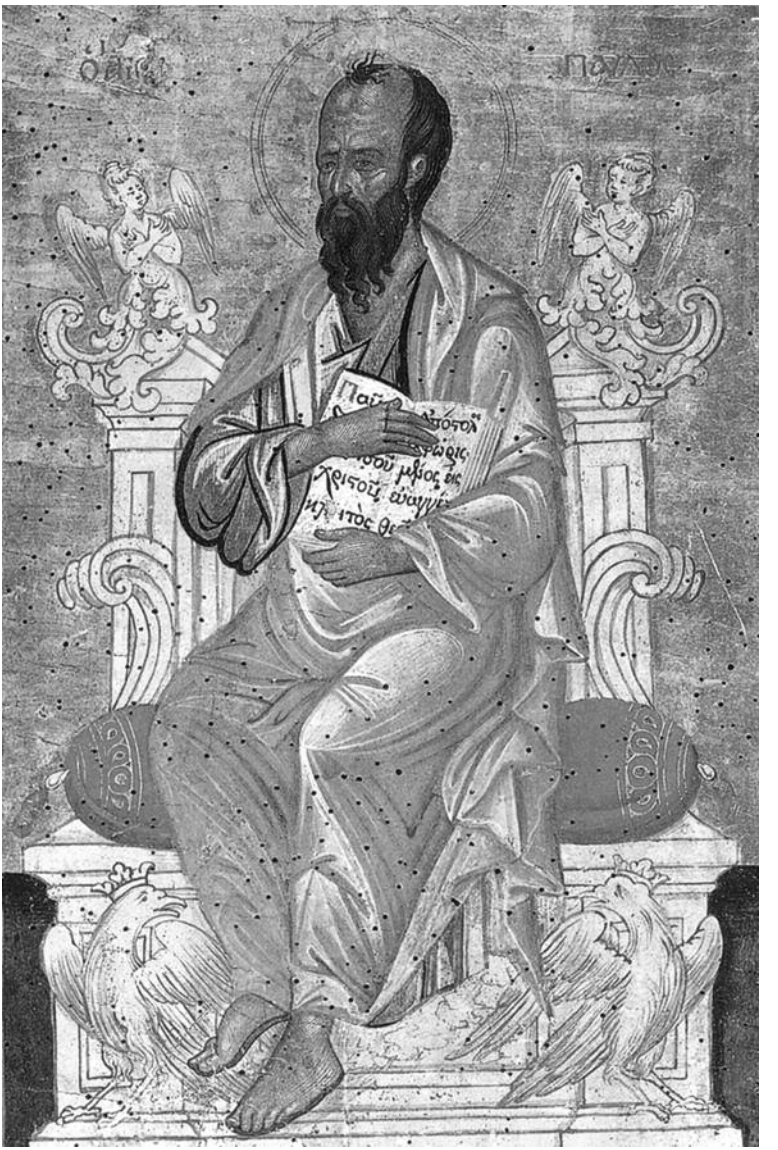
Στό πρῶτο μέρος (α΄-ιβ΄), ὁ Πέτρος εἶναι ἡ ἐξέχουσα προσωπικότητα, τό δέ κέντρο ἡ Ἱερουσαλήμ καί ἡ διακονία ἀνάμεσα στούς Ἰουδαίους. Ἤδη δέ αὐτοί βρισκόμενοι σέ σχέση συνθήκης μέ τόν Θεό, εἶχαν ἁμαρτήσει μέ τό νά ἀπορρίψουν τόν Ἰησοῦ ὡς τόν Χριστό. Τό κήρυγμα συνεπῶς κατευθυνόταν στό σημεῖο αὐτό καί ἀπαιτεῖτο μετάνοια. Ἡ φανερή ἀποτυχία τῶν ὑποσχέσεων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀναφορικά μέ τήν Δαβιδική Βασιλεία, ἐξηγεῖται ἀπό τήν ὑπόσχεση ὅτι ἡ βασιλεία θά πραγματοποιεῖτο μέ τήν ἐπιστροφή τοῦ Χριστοῦ (Πράξεων β΄, 25-31, ιε΄, 14-16). Αὐτή ἡ διακονία πρός τούς Ἰσραηλίτες, ἐρχόταν σέ ἐκπλήρωση τοῦ Λουκᾶ ιθ΄, 12-14. Στούς διωγμούς τῶν Ἀποστόλων καί τελικά στόν μαρτυρικό θάνατο τοῦ Στεφάνου, οἱ Ἑβραῖοι ἔστελναν τό μήνυμα στόν Βασιλιά, λέγοντες ὅτι «*Δέν θέλομεν τοῦτον νά βασιλεύσῃ ἐφ' ἡμᾶς*».

Στό δεύτερο μέρος (ιγ΄-κή΄), ὁ Παῦλος εἶναι ἡ ἐξέχουσα φυσιογνωμία. Ἕνα νέο δέ κέντρο δημιουργεῖται στήν Ἀντιόχεια καί ἡ διακονία κυρίως στρέφεται πρός τούς εἰδωλολάτρες, οἱ ὁποῖοι ὡς «*ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας*» (Ἐφεσίους β΄, 12), δέν

εἶχαν παρά «*νά πιστέψουν εἰς τόν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν*» γιά νά σωθοῦν. Τά κεφάλαια ια΄, ιβ΄, καί ιε΄ τοῦ τμήματος αὐτοῦ εἶναι μεταβατικά, πού τελικά ἐδραιώνουν τήν διαφορά μεταξύ τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Νόμου καί τῆς Χάριτος. Ἡ πρός Γαλάτας ἐπιστολή, θά πρέπει νά μελετηθεῖ σέ συσχετισμό μέ τά κεφάλαια αὐτά.

Τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στίς Πράξεις καλύπτουν περίοδο 32 ἐτῶν.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Συγγραφέας: Ὁ ἀπόστολος Παῦλος (α΄, 1).

Χρονολογία: Ἡ πρός Ρωμαίους, ἕκτη κατά χρονολογική σειρά τοῦ Παύλου, γράφτηκε ἀπό τήν Κόρινθο κατά τήν διάρκεια τῆς τρίτης ἐπισκέψεως τοῦ Ἀποστόλου στήν πόλη αὐτή (Κορινθίους Β΄, ιγ΄, 1), τό 60 μ.Χ. Κατ᾽ ἄλλους τό 58 μ.Χ.

Ἀφορμή τῆς ἐπιστολῆς εἶναι ὁ σκοπός τοῦ Παύλου νά ἐπισκεφθεῖ σύντομα τήν Ρώμη. Ἀσφαλῶς θά ἤθελε νά ἀναγγείλει πρό τῆς ἐπισκέψεώς του, τίς ξεχωριστές ἐκεῖνες ἀλήθειες πού εἶχαν ἀποκαλυφθεῖ σ᾽ αὐτόν καί δι᾽ αὐτοῦ. Θά ἐπιθυμοῦσε οἱ Χριστιανοί τῆς Ρώμης νά εἶχαν τήν δική του προσωπική ἔκθεση τῶν μεγάλων ἀληθειῶν τῆς χάριτος, πού μέ τόση ἐμπάθεια πολεμοῦνταν παντοῦ ἀπό τούς «Νομοδιδασκάλους».

Θέμα: Θέμα τῆς πρός Ρωμαίους εἶναι *«τό Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ»* (α΄, 1), ὁ πιό πλατύς προσδιορισμός ὁλόκληρης τῆς ἀλήθειας τῆς λυτρώσεως, ἐπειδή *«παρά τῷ Θεῷ δέν εἶναι προσωποληψία»*, οὔτε εἶναι *«ὁ Θεός μόνον τῶν Ἰουδαίων»* (β΄, 11, γ΄, 29). Κατ᾽ ἀκολουθίαν, *«ὅλος ὁ κόσμος»* βρίσκεται ἔνοχος (γ΄, 19),

καί ἡ λύτρωση ἀποκαλύπτεται τόσο πλατειά ὅσο καί ἡ ἀνάγκη αὐτή, ὑπό τόν μοναδικό ὅρο τῆς πίστεως. Ὄχι δέ μόνον οἱ Ρωμαῖοι ἐνσωματώνονται κατά τόν πληρέστερο τρόπο στίς ἀλήθειες τῆς χάριτος σέ σχέση μέ τήν σωτηρία, ἀλλά σέ τρία ἀξιοσημείωτα κεφάλαια (θ΄-ια΄), οἱ μεγάλες ὑποσχέσεις πρός τόν Ἰσραήλ συμβιβάζονται μέ τίς ὑποσχέσεις πού ἀφοροῦν τά Ἔθνη, ἡ δέ ἐκπλήρωση τῶν πρώτων φαίνεται νά περιμένει τήν συμπλήρωση τῆς Ἐκκλησίας καί τόν ἐρχομό τοῦ Λυτρωτοῦ ἐκ Σιών (ια΄, 25-27). Ἡ φράση-κλειδί τῆς ἐπιστολῆς εἶναι, *«ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ»* (α΄, 17, γ΄, 21-22).

Ἡ ἐπιστολή, ἐκτός ἀπό τήν εἰσαγωγή, διαιρεῖται σέ ἑπτά μέρη:

✺ Ὅλος ὁ κόσμος εἶναι ἔνοχος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ: α΄, 18 - γ΄, 20.

✺ Ἡ δικαίωση γίνεται διά τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ ἐκ πίστεως, τό Εὐαγγέλιο δέν εἶναι ἡ θεραπεία γιά τήν ἐνοχή: γ΄, 21 - ε΄, 11.

✺ Ἡ συσταύρωση μέ τόν Χριστό, ἡ ἐξ ἀναστάσεως ζωή τοῦ Χριστοῦ καί ἡ ζωή ἐν πνεύματι, ἡ πρόνοια τοῦ Εὐαγγελίου γιά τήν κληρονομική ἁμαρτία: ε΄, 12 - η΄, 13.

✺ Τό πλῆρες ἀποτέλεσμα τῶν εὐλογιῶν τοῦ Εὐαγγελίου: η΄, 14-39.

✺ Παρένθεση: Ἡ θέση τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ στήν σωτηρία καί τήν Ἐκκλησία: θ΄, 1 - ια΄, 36.

✺ Χριστιανική ζωή καί ὑπηρεσία: ιβ΄, 1 - ιε΄, 33.

✺ Ἡ ἐξωτερίκευση τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης: ιστ΄, 1-27.

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α΄

Συγγραφέας: Ὁ ἀπόστολος Παῦλος.

Ἡ σχέση του μέ τήν Ἐκκλησία τῆς Κορίνθου μᾶς περιγράφεται στίς Πράξεις ιη΄, 1-18, καθώς ἐπίσης καί στίς ἐπιστολές πρός Κορινθίους.

Χρονολογία: Ἡ πρώτη πρός Κορινθίους γράφτηκε τό 59 μ.Χ., κατά τό τέλος τῆς τρίχρονης παραμονῆς τοῦ Παύλου στήν Ἔφεσο (Πράξεων κ΄, 31, πρός Κοριθίους Α΄, ιστ΄, 5-8). Κατ᾽ ἄλλους 54 καί 55 μ.Χ.

Θέμα: Καταπιάνεται μέ πολλά θέματα, ὡστόσο θά μπορούσαμε νά τά κατατάξουμε στόν γενικό τίτλο: *«Χριστιανική Ζωή καί Συμπεριφορά»*. Ἀκόμη καί ἡ καταπληκτική ἀποκάλυψη τῆς ἀλήθειας περί τῆς ἀναστάσεως ἔχει σχέση μέ τό θέμα αὐτό (Κορινθίους Α΄, ιε΄, 58). Ἀφορμή τῆς ἐπιστολῆς ἦταν ἕνα γράμμα ἀπό τήν Κόρινθο μέ ἐρωτήσεις σχετικά μέ τόν γάμο καί τήν χρήση κρεάτων πού εἶχαν προσφερθεῖ σέ εἴδωλα (πρός Κορινθίους Α΄, ζ΄, 1, η΄, 1-13), ὁ Ἀπόστολος ὅμως ἦταν πολύ περισσότερο ἐνήμερος τῆς καταστάσεως, ἀπό πληροφορίες πού τοῦ ἔρχονταν, γιά τίς βαθειές διαιρέσεις καί αὐξανόμενες ἔριδες στήν Ἐκκλησία, ἀκόμα δέ καί γιά μία περίπτωση αἱμομι-

ξίας, ἡ ὁποία δέν εἶχε κριθεῖ (α΄, 10-12, ε΄, 1). Οἱ φατριαστικές αὐτές τάσεις μεταξύ τους δέν ὀφείλονταν σέ αἱρέσεις ἤ ἑτεροδιδασκαλίες, ἀλλά στήν σαρκικότητα τῶν πάντοτε ἀνήσυχων Κορινθίων καί στήν λατρεία τους, σάν Ἕλληνες, τῆς *«σοφίας»* καί τοῦ λόγου. Ἐδῶ καυτηριάζεται τό βδέλυγμα τῆς ἀνθρώπινης ἀρχηγίας στά πράγματα τοῦ Θεοῦ. Μικρότερες δέ ἀταξίες ὀφείλονταν στήν ματαιότητα, πού τούς ἔσπρωχνε σέ μία τελείως παιδαριώδη ἐπιθυμία νά μιλοῦν γλῶσσες καί νά ἐπιθυμοῦν γενικώτερα ὑπερφυσικά χαρίσματα, σέ σημεῖο πού νά παραμελοῦν τήν ὑγιαίνουσα διδασκαλία (πρός Κορινθίους Α΄, ιδ΄, 1-28). Ὁ Παῦλος ὑπερασπίζει ἐπίσης τήν ἀποστολική του ἰδιότητα, διότι αὐτό συνεπαγόταν τήν αὐθεντία τῆς διδασκαλίας πού ἀποκαλύπτονταν δι' αὐτοῦ. Ἀκριβής ἀνάλυση τῆς πρός Κορινθίους Α΄ δέν μπορεῖ νά γίνει. Ἡ ἐπιστολή δέν εἶναι μία μελέτη, ἀλλά κάτι πού προῆλθε ἀπό τό Πνεῦμα διά μέσου τῆς λύπης, τῆς ἀνησυχίας καί τῆς ἁγίας ἀγανακτήσεως τοῦ Ἀποστόλου. Ὡστόσο ἡ ἀκόλουθος ἀνάλυση θά ἀπέβαινε ἴσως χρήσιμη:

✺ Εἰσαγωγή: Ἡ θέση τοῦ πιστοῦ μέσα στήν χάρη: α΄, 1-9.

✺ Ἡ ἀντίθεση τῆς παρούσας καταστάσεως τῶν φατριῶν: α΄, 10 - δ΄, 21.

✺ Ἡ ἀνηθικότητα ἐλέγχεται καί ἐντέλεται πειθαρχία: ε΄, 1 - στ΄, 8.

✺ Ὁ ἁγιασμός τοῦ σώματος καί ὁ Χριστιανικός γάμος: στ΄, 9 - ζ΄, 40.

✺ Τά ἀπό τίς θυσίες κρέατα καί οἱ πειρασμοί τῆς *ἐν Χριστῷ* ἐλευθερίας: η΄, 1 - ια΄, 1.

✺ Ἡ χριστιανική τάξη καί τό Δεῖπνο τοῦ Κυρίου: ια΄, 2-34.

✺ Πνευματικά χαρίσματα ἐν σχέσει μέ τό σῶμα, τήν Ἐκκλησία καί τήν χριστιανική διακονία: ιβ΄, 1 - ιδ΄, 40.

✺ Ἡ ἀνάσταση τῶν νεκρῶν: ιε΄, 1-58.

✺ Εἰδικές κατευθύνσεις καί χαιρετισμοί: ιστ΄, 1-24.

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β΄

Συγγραφέας: Ὁ ἀπόστολος Παῦλος (α΄, 1).

Χρονολογία: Τό 60 μ.Χ., πιθανῶς ἀπό τούς Φιλίππους, μετά ἀπό τά γεγονότα πού ἀναφέρονται στίς Πράξεις ιθ΄, 23 - κ΄, 1-3. Κατ᾽ ἄλλους τό 55 μ.Χ.

Θέμα: Ἡ ἐπιστολή φανερώνει τήν συγκινητική κατάσταση πού βρισκόταν ὁ μεγάλος Ἀπόστολος τήν ἐποχή αὐτή. Βρισκόταν σέ σωματική ἀδυναμία, κάματο καί πόνο. Τά πνευματικά ὅμως φορτία ἦταν ἀκόμη βαρύτερα. Αὐτά δέ ἦταν δύο εἰδῶν - ἀνησυχία γιά τήν διατήρηση τῶν ἐκκλησιῶν στήν Χάρη ἐν ὄψει τοῦ κινδύνου τῶν νομοδιδασκάλων καί ὀδύνη τῆς καρδιᾶς γιά τήν δυσπιστία πού ἔτρεφαν πρός

αὐτόν οἱ Ἰουδαῖοι καί οἱ Ἰουδαΐζοντες Χριστιανοί. Ἡ ψυχρή διδασκαλία τῶν Ἰουδαϊζόντων ἀκολουθεῖτο ἀπό δυσφήμιση καί ἄρνηση τῆς ἀποστολικῆς του ἰδιότητας.

Εἶναι προφανές ὅτι ἡ πιό ἐπικίνδυνη μερίδα στήν Κόρινθο ἦταν ἐκείνη ἡ ὁποία ἔλεγε, *«καί ἐγώ τοῦ Χριστοῦ»* (πρός Κορινθίους Α΄, α΄, 12). Ἀπέρριπταν τήν νέα διά τοῦ Παύλου ἀποκάλυψη τῶν διδασκαλιῶν τῆς χάριτος, βασιζόμενοι πιθανῶς, στίς διδασκαλίες τοῦ Κυρίου μας περί τῆς βασιλείας *«ὡς διακόνου τῆς περιτομῆς»* (πρός Ρωμαίους ιε΄, 8) καί ὡς φαίνεται λησμονοῦντες ὅτι μία νέα Οἰκονομία εἶχε συσταθεῖ διά τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ. Αὐτό δημιουργοῦσε τήν ἀνάγκη ὑποστηρίξεως τῆς προελεύσεως καί τῶν ὁρίων τῆς ἀποστολικῆς ἰδιότητας τοῦ Παύλου.

Ἡ ἐπιστολή χωρίζεται σέ τρία μέρη:

148

- Οἱ ἀρχές οἱ ὁποῖες διεῖπαν τόν Παῦλο στίς ἐνέργειές του, α΄, 1 - ζ΄, 16.
- Ἡ συνεισφορά γιά τούς πτωχούς ἁγίους τῆς Ἱερουσαλήμ, η΄, 1 - θ΄, 15.
- Ἡ ὑπό τοῦ Παύλου ὑπεράσπιση τῆς ἀποστολικῆς του ἰδιότητας, ι΄, 1 - ιγ΄, 14.

ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ

Συγγραφέας: Ὁ ἀπόστολος Παῦλος (α΄, 1).

Χρονολογία: Ἡ πρός Γαλάτας, γράφτηκε πιθανῶς τό 60 μ.Χ., κατά τήν τρίτη δηλαδή ἐπίσκεψη τοῦ Παύλου στήν Κόρινθο. Κατ᾽ ἄλλους τό 52 μ.Χ.

Ὁ λόγος πού ἔκανε τόν Παῦλο νά γράψει τήν ἐπιστολή αὐτή, εἶναι φανερός. Εἶχε φθάσει στήν ἀκοή τοῦ Παύλου ὅτι οἱ ἄστατοι Γαλάτες, πού δέν ἦταν Ἕλληνες, ἀλλά Κέλτες, *«ἕνα τμῆμα τοῦ χειμάρου τῶν βαρβάρων πού ξεχύθηκαν στήν Ἑλλάδα τόν τρίτο αἰώνα πρό Χριστοῦ»*, εἶχαν γίνει ἔρμαιο τῶν νομοδιδασκάλων, τῶν Ἰουδαϊζόντων ἱεραποστόλων ἀπό τήν Παλαιστίνη.

Θέμα: Τό θέμα τῆς πρός Γαλάτας εἶναι ἡ ἀνάπτυξη τῶν λόγων πού συνιστοῦν τήν ἀποφυγή κάθε ἀναμίξεως τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ μέ τόν Νόμο, πρᾶγμα πού θά κατέστρεφε τελικά τόν χαρακτήρα τοῦ Εὐαγγελίου, πού εἶναι ἡ ἀνόθευτος χάρις τοῦ Θεοῦ στούς ἁμαρτωλούς.

Τό σφάλμα τῶν Γαλατῶν εἶχε δύο πλευρές, οἱ ὁποῖες στήν ἐπιστολή αὐτή ἐλέγχονται καί ἀνασκευάζονται. Ἡ πρώτη ἦταν ἡ διδασκαλία ὅτι ἡ ὑπακοή στόν Νόμο μαζί μέ τήν πίστη, εἶναι ἡ βάση γιά τήν δικαίωση τοῦ ἁμαρτωλοῦ. Ἡ δεύτερη ἦταν ὅτι ὁ δικαιωθείς πιστός γίνεται τέλειος διά τῆς τη-

ρήσεως τοῦ Νόμου. Ὁ Παῦλος ἀπαντᾶ στό πρῶτο μέ τό παράδειγμα ὅτι ἡ δικαίωση γίνεται διά τῆς Συνθήκης μέ τόν Ἀβραάμ (Γενέσεως ιε΄, 18), καί ὅτι ὁ Νόμος, ὁ ὁποῖος δόθηκε μετά ἀπό 430 χρόνια μετά τήν ἐπιβεβαίωση τῆς Συνθήκης αὐτῆς, καί πού ὁ ἀληθής σκοπός του ἦταν καταδίκη καί ὄχι δικαίωση, δέν μπορεῖ νά ἀκυρώσει μία σωτηρία πού βασίζεται ἐπάνω στήν προηγούμενη αὐτή συνθήκη. Ὁ Παῦλος ἀπαντᾶ στό δεύτερο καί πλέον ἐπικίνδυνο σημεῖο, ὑποστηρίζοντας ὅτι τό Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι ὁ Ἁγιαστής μας.

Ἡ ἐπιστολή χωρίζεται σέ ἑπτά μέρη:

✺ Ἀσπασμός: α΄, 1-5.

✺ Θέμα: α΄, 6-9.

✺ Τό Εὐαγγέλιο τοῦ Παύλου εἶναι κατ' ἀποκάλυψη: α΄, 10 - β΄, 14.

✺ Ἡ δικαίωση γίνεται διά τῆς πίστεως χωρίς τό νόμο: β΄, 15 - γ΄, 24.

✺ Ὁ κανόνας τῆς ζωῆς τοῦ πιστοῦ εἶναι *ἐν χάριτι καί ὄχι ἐν τῷ νόμῳ:* γ΄, 25 - ε΄, 15.

✺ Ὁ ἁγιασμός γίνεται διά τοῦ Πνεύματος καί ὄχι διά τοῦ νόμου: ε΄, 16-24.

✺ Προτροπές καί συμπεράσματα: ε΄, 25 - στ΄, 18.

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ

Συγγραφέας: Ὁ ἀπόστολος Παῦλος (α΄, 1).

Χρονολογία: Ἡ πρός Ἐφεσίους ἐπιστολή γράφτηκε ἀπό τήν Ρώμη τό 64 μ.Χ. Κατ᾽ ἄλλους 62 ἤ 63 μ.Χ.

Εἶναι ἡ πρώτη κατά σειρά ἀπό τίς ἐπιστολές πού γράφτηκαν ἀπό τήν φυλακή (Πράξεων κ΄-κζ΄) καί στάλθηκε μέ τόν Τυχικό, μαζί μέ τήν πρός Κολοσσαεῖς καί τήν πρός Φιλήμονα.

Εἶναι πιθανόν ὅτι οἱ δύο μεγαλύτερες ἐπιστολές εἶχαν ἀφορμή τήν ἐπιστροφή τοῦ Ὀνήσιμου στόν Φιλήμονα. Ἡ πρός Ἐφεσίους εἶναι ἡ πιό ἀπρόσωπη ἀπό τίς ἐπιστολές τοῦ Παύλου. Πράγματι οἱ λέξεις *«τοὺς ὄντας ἐν Ἐφέσῳ»*, λείπουν ἀπό τά αὐθεντικότερα χειρόγραφα.

Στήν πρός Κολοσσαεῖς (δ΄, 16) ἀναφέρεται μία ἐπιστολή πρός τούς ἐν Λαοδικείᾳ. Πολλοί παραδέχονται ὅτι ἡ ἐπιστολή πού μᾶς εἶναι γνωστή ὡς ἡ πρός Ἐφεσίους, στήν πραγματικότητα εἶναι ἡ πρός Λαοδικεῖς ἐπιστολή. Πιθανότατα εἶχε σταλεῖ καί στήν Ἔφεσο καί στήν Λαοδικεία χωρίς νά ἀπευθύνεται σέ καμία Ἐκκλησία. Ἡ ἐπιστολή συνεπῶς θά ἦταν *«πρός τούς ἁγίους καί πιστούς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»* πανταχόθεν.

Θέμα: Ἡ διδασκαλία τῆς ἐπιστολῆς ἔχει τήν ἀκόλουθη ὄψη. Περιέχει τήν ὑψηλότερη ἀλήθεια περί τῆς

Ἐκκλησίας, ἀλλά δέν ἀναφέρει τίποτε γιά τήν ἐκκλησιαστική τάξη. Ἡ Ἐκκλησία ἐδῶ εἶναι ἡ ἀληθινή Ἐκκλησία, *«τό σῶμα Αὐτοῦ»* καί δέν πρόκειται γιά τήν τοπική ἐκκλησία, ὅπως στήν Φιλιππησίους, Κορινθίους, κ.λπ.

Τρεῖς βασικές ἀλήθειες συνιστοῦν τήν ἐπιστολή αὐτή: Ἡ δοξασμένη θέση τοῦ πιστοῦ διά τῆς χάριτος, ἡ ἀλήθεια ἀναφορικά μέ τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί ἡ πορεία τοῦ πιστοῦ σύμφωνα μέ τήν θέση του αὐτή.

Ὑπάρχει μία στενή πνευματική συγγένεια μεταξύ τῆς πρός Ἐφεσίους καί τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ὁδήγησε τούς Ἰσραηλίτες στήν γῆ τῆς Χαναάν. Ἡ Ἐκκλησία κατά τήν πρός Ἐφεσίους ἐπιστολή ὁδηγεῖ τόν ἄνθρωπο στά *«ἐπουράνια»*. Καί στίς δύο περιπτώσεις ὑπάρχει ὁ ἀγώνας, κάποτε ἡ ἀποτυχία, ἀλλά ἐπίσης καί ἡ νίκη, ἡ ἀνάπαυση καί ἡ κατάκτηση (Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ κα΄, 43-45, Ἐφεσίους α΄, 3, γ΄, 14-19, στ΄, 16, 23). Καθώς δέ ἁρμόζει σέ μία πλήρη ἀποκάλυψη, ὁ ἀριθμός ἑπτά εἶναι καταφανής στήν ἀρχιτεκτονική τῆς πρός Ἐφεσίους.

Ἡ ἐπιστολή χωρίζεται χονδρικά σέ τέσσερα μέρη:

- Ὁ ἀποστολικός χαιρετισμός: α΄, 1-2.
- Ἡ θέση-κατάσταση τοῦ πιστοῦ *«ἐν Χριστῷ»* καί *«ἐν τοῖς ἐπουρανίοις»*, διά τῆς χάριτος καί μόνο: α΄, 3 - γ΄, 21.
- Πορεία καί ὑπηρεσία: δ΄, 1 - ε΄, 17.

✺ Ἡ πορεία καί ὁ ἀγώνας τοῦ πλήρους πνεύματος πιστοῦ: ε΄, 18 - στ΄, 2-4.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ

Συγγραφέας: Ὁ ἀπόστολος Παῦλος (α΄, 1).

Χρονολογία: Ἡ χρονολογία συγγραφῆς τῆς πρός Φιλιππησίους, δέν μπορεῖ νά καθορισθεῖ ἐπακριβῶς. Εἶναι μία ἀπό τίς ἐπιστολές τῆς αἰχμαλωσίας. Ἐάν ὁ Παῦλος φυλακίστηκε δύο φορές, καί ἄν ναί, ἐάν ἡ πρός Φιλιππησίους γράφτηκε κατά τήν πρώτη ἤ τήν δεύτερη φυλάκιση, δέν ἐπηρεάζει κατ' οὐδένα τρόπο τό ἄγγελμα τῆς ἐπιστολῆς. Τό 64 μ.Χ. ἔχει κοινῶς παραδεχθεῖ, ὡς χρονολογία συγγραφῆς. Ἡ ἄμεση ἀφορμή τῆς ἐπιστολῆς ἀποκαλύπτεται στό πρός Φιλιππησίους δ΄, 10-18.

Θέμα: Τό θέμα τῆς πρός Φιλιππησίους εἶναι ἡ χριστιανική ζωή. Ἡ ὑγιής διδασκαλία προϋποτίθεται. Δέν ὑπάρχει τίποτε στήν ἐκκλησιαστική τάξη, πού νά χρήζει τακτοποιήσεως. Οἱ Φιλιππήσιοι πιστοί ἀποτελοῦν μία φυσιολογική σύναξη τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἡ ἐπιστολή ἀπευθύνεται στούς *«ἁγίους ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, μετά τῶν ἐπισκόπων (πρεσβυτέρων) καί διακόνων»*. Οἱ δύσκολες συνθῆκες ὑπό τίς ὁποῖες ὁ Ἀπόστολος βρίσκεται, δέν ἐπηρεάζουν οὔτε ἀμαυρώνουν τήν χριστιανική πείρα καί ζωή πού ἀπολαμβάνει. Ὡς πρός τό πρῶτο, εἶναι ἕνας φυλακισμένος

τοῦ Νέρωνος. Ὡς πρός τό δεύτερο, ὑπάρχει ὁ ἀλαλαγμός τῆς νίκης, ὁ παιάν τῆς χαρᾶς. Ἡ χριστιανική πείρα θά μᾶς διδάξει, στήν ἐπιστολή του αὐτή, ὅτι δέν εἶναι κάτι πού ἐξαρτᾶται ἀπό τό περιβάλλον τοῦ πιστοῦ, ἀλλά κάτι πού βρίσκεται ἐντός του.

Τό ἐδάφιο-κλειδί εἶναι· *«Δι' ἐμέ τό ζῆν εἶναι ὁ Χριστός, καί τό ἀποθανεῖν κέρδος»* (α΄, 21). Ἡ σωστή χριστιανική πείρα, λοιπόν εἶναι ἡ ἐξωτερίκευση τῆς ζωῆς, τῆς φύσεως καί τοῦ νοῦ τοῦ Χριστοῦ, πού ζεῖ μέσα μας, κάτω ἀπό ὁποιεσδήποτε περιστάσεις πού μπορεῖ νά βρεθεῖ ὁ χριστιανός (α΄, 6, 11, β΄, 5, 13).

Ἡ διαίρεση τῆς ἐπιστολῆς, γίνεται ἀπό τά κεφάλαια:

✺ Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἡ ζωή τοῦ πιστοῦ, χαίροντος στίς θλίψεις: α΄, 1-30.

✺ Ὁ Χριστός, τό πρότυπον τοῦ πιστοῦ, χαίροντος στήν ταπεινή ὑπηρεσία: β΄, 1-30.

✺ Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, τό ἀντικείμενο τοῦ πιστοῦ, χαίροντος παρόλες τίς ἀτέλειες: γ΄, 1-21.

✺ Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἡ δύναμη τοῦ πιστοῦ, χαίροντος μέσα στίς ἀνησυχίες: δ΄, 1-23.

ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ

Συγγραφέας: Ὁ ἀπόστολος Παῦλος (α΄, 1).

Χρονολογία: Ἡ πρός Κολοσσαεῖς στάλθηκε μέ τόν ἴδιο ἀγγελιαφόρο πού ἔφερε τήν πρός Ἐφεσίους καί πρός Φιλήμονα καί πιθανῶς γράφτηκε τήν ἴδια ἐποχή.

Θέμα: Ὁ Ἐπαφρᾶς πού ὑπηρετοῦσε στόν λόγο τήν Ἐκκλησία τῶν Κολοσσῶν, ἦταν συγκρατούμενος τοῦ Παύλου στήν φυλακή τῆς Ρώμης. Ἀπ' αὐτόν ἀναμφίβολα ὁ Παῦλος ἔμαθε τήν κατάσταση τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς. Ὡς πρός τίς θεμελιώδεις ἀλήθειες, ἡ κατάσταση τῆς Ἐκκλησίας ἦταν ἐξαιρετική (α΄, 3-8), ἀλλά μέ ἕνα πανοῦργο τρόπο, εἶχαν ἐμφανισθεῖ δύο σημεῖα πλάνης: Τό πρῶτο ἦταν ἡ ἐμφάνιση τοῦ Νόμου στήν Ἀλεξανδρινή του μορφή, τοῦ ἀσκητισμοῦ, *«μή ἐγγίσῃς, μή γευθῇς»*, μαζί μέ κάποιο ἴχνος τῆς Ἰουδαϊκῆς τηρήσεως τῶν *«ἡμερῶν»*, ἀντικείμενο τῶν ὁποίων ἦταν ἡ ἀπονέκρωση τοῦ σώματος (πρβλ. Ρωμαίους η΄, 13). Τό δεύτερο σημεῖο πλάνης ἦταν ἕνας ψευδής μυστικισμός *«ἐμβατεύων εἰς πράγματα τά ὁποῖα δέν εἶδε»* - τό ἀποτέλεσμα φιλοσοφικῆς θεωρίας. Ἐπειδή δέ αὐτά εἶναι πάντοτε συνεχεῖς κίνδυνοι, ἡ πρός Κολοσσαεῖς γράφτηκε, ὄχι μόνο γιά ἐκεῖνες τίς ἡμέρες, ἀλλά γιά τήν προειδοποίηση τῆς Ἐκκλησίας ὅλων τῶν ἡμερῶν.

Ἡ ἐπιστολή χωρίζεται σέ ἑπτά μέρη:

✺ Εἰσαγωγή: α΄, 1-8.

✺ Ἡ ἀποστολική προσευχή: α΄, 9-14.

✺ Ἡ ἐξύψωση τοῦ Χριστοῦ, Δημιουργοῦ, Λυτρωτοῦ καί Ἐγκατοικοῦντος ἐντός τοῦ πιστοῦ: α΄, 15-29.

✺ Ἡ θεότητα ἐνσαρκωθεῖσα *ἐν Χριστῷ*, ἐν τῷ Ὁποίῳ ὁ πιστός εἶναι πλήρης: β΄, 1-23.

✺ Ἡ ἕνωση τοῦ πιστοῦ μέ τόν Χριστό στήν ἀνάσταση, ζωή καί δόξα: γ΄, 1-4.

✺ Ἡ χριστιανική ζωή, καρπός τῆς ἑνώσεως μέ τόν Χριστό: γ΄, 5 - δ΄, 6.

✺ Χριστιανική ἐπικοινωνία: δ΄, 7-18.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Α΄

Συγγραφέας: Ὁ ἀπόστολος Παῦλος (α΄, 1).

Χρονολογία: Ἡ ἐπιστολή γράφτηκε ἀπό τήν Κό-
156 ρινθο τό 54 μ.Χ., λίγο μετά τήν ἀναχώρηση τοῦ Παύλου ἀπό τήν Θεσσαλονίκη (Πράξεων ιστ΄, ιζ΄) καί εἶναι ἡ παλαιότερη τῶν ἐπιστολῶν του. Κατ᾽ ἄλλους γύρω στά τέλη τοῦ 52 μ.Χ.

Θέμα: Τό θέμα τῆς ἐπιστολῆς εἶναι τριπλό: 1. Νά στηρίξει νέους στήν πίστη μαθητές, στίς θεμελιώδεις ἀλήθειες πού ἔχουν ἤδη διδαχθεῖ. 2. Νά τούς προτρέψει νά προχωρήσουν στόν ἁγιασμό. 3. Νά τούς παρηγορήσει, ἀναφορικά μέ ἐκείνους πού εἶχαν κοιμηθεῖ ἐν Κυρίῳ. Ἡ δεύτερη ἔλευση τοῦ Χριστοῦ

προέχει σέ ὅλη τήν ἐπιστολή. Κατά σύμπτωση δέ ἡ ἐπιστολή εἶναι πολύ ἐνδιαφέρουσα στό ὅτι μᾶς δείχνει τόν πλοῦτο τῆς διδασκαλίας πού γινόταν στόν εὐαγγελισμό ψυχῶν τήν πρώτη ἀποστολική ἐποχή. Κατά τήν διάρκεια ἑνός μηνός περίπου παραμονῆς του, ὁ Ἀπόστολος τούς εἶχε διδάξει ὅλες τίς μεγάλες καί βασικές ἀλήθειες τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

Ἡ ἐπιστολή χωρίζεται σύμφωνα μέ τά κεφάλαια:

✺ Ἡ ὑποδειγματική Ἐκκλησία καί οἱ τρεῖς φάσεις τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς: α΄, 1-10.

✺ Ὁ ὑποδειγματικός ὑπηρέτης καί ὁ μισθός του: β΄, 1-20.

✺ Ὁ ὑποδειγματικός ἀδελφός καί ὁ ἁγιασμός τοῦ πιστοῦ: γ΄, 1-13.

✺ Τό ὑποδειγματικό περπάτημα καί ἡ ἐλπίδα τοῦ πιστοῦ: δ΄, 1-18.

✺ Ἡ ὑποδειγματική ζωή ἀγρυπνίας καί ἡ Ἡμέρα τοῦ Κυρίου: ε΄, 1-28.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Β΄

Συγγραφέας: Ὁ ἀπόστολος Παῦλος (α΄, 1).

Χρονολογία: Ἡ δευτέρα πρός Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολή γράφτηκε προφανῶς πολύ σύντομα μετά τήν πρώτη ἐπιστολή τοῦ Παύλου πρός αὐτήν τήν Ἐκκλησία. Ἀφορμή της ὑπῆρξε ἀσφαλῶς ἡ ἐπιστροφή τοῦ κομιστοῦ τῆς πρώτης ἐπιστολῆς καί τά νέα πού ἔφερε.

Θέμα: Οἱ πιστοί τῆς Θεσσαλονίκης εἶχαν *«σαλευθῇ ἀπό τοῦ φρονήματός των»* καί εἶχαν *«θορυβηθῇ»* ὑποθέτοντας, ἀπό κάποια πλαστή ἴσως ἐπιστολή τοῦ Παύλου, ὅτι οἱ διωγμοί τούς ὁποίους ὑφίσταντο, ἦταν ἐκεῖνοι τῆς *«μεγάλης καί τρομερᾶς ἡμέρας τοῦ Κυρίου»*, ἀπό τήν ὁποία, εἶχαν διδαχθεῖ, νά περιμένουν ἀπελευθέρωση διά *«τῆς ἡμέρας τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ καί τῆς εἰς αὐτόν ἐπισυνάξεως ἡμῶν»* (β΄, 1).

Ἡ παρούσα Ἐπιστολή, συνεπῶς, γράφτηκε γιά νά κατατοπίσει τούς Θεσσαλονικεῖς ἀναφορικά μέ τήν ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ *«καί τῆς εἰς αὐτόν ἐπισυνάξεως ἡμῶν»* (Θεσσαλονικεῖς Α΄, δ΄, 14-17) καί γιά τήν σχέση τῆς *«ἡμέρας τοῦ Χριστοῦ»* μέ τήν *«ἡμέρα τοῦ Κυρίου»*. Ἡ πρώτη πρός Θεσσαλονικεῖς ἔχει περισσότερο ὑπόψη της τήν *«ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ»*. Ἡ παρούσα Ἐπιστολή τήν *«ἡμέρα τοῦ Κυρίου»*.

Ἡ ἐπιστολή χωρίζεται σέ πέντε μέρη:

- Ἀσπασμός: α΄, 1-4.
- Παρηγορία: α΄, 5-12.
- Κατατόπιση σχετικά μέ τήν ἡμέρα τοῦ Κυρίου καί τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἁμαρτίας: β΄, 1-12.
- Προτροπές καί ἀποστολικές παραγγελίες: β΄, 13 - γ΄, 15.
- Εὐλογία καί αὐθεντικότητα τῆς Ἐπιστολῆς: γ΄, 16-18.

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Α΄

Συγγραφέας: Ὁ ἀπόστολος Παῦλος (α΄, 1).

Χρονολογία: Ἡ χρονολογία συγγραφῆς ἐξαρτᾶται ἀπό τό κατά πόσο ὁ Παῦλος φυλακίσθηκε δύο φορές στήν Ρώμη ἤ μία. Ἐάν φυλακίσθηκε δύο φορές, τότε εἶναι φανερό ὅτι ἡ πρώτη πρός Τιμόθεον γράφτηκε στό μεσοδιάστημα τῶν δύο φυλακίσεων. Ἐάν ὁ Παῦλος φυλακίσθηκε μία φορά, τότε ἡ Ἐπιστολή γράφτηκε λίγο πρίν ἀπό τό τελευταῖο ταξίδι του στήν Ἱερουσαλήμ.

Θέμα: Καθώς οἱ Ἐκκλησίες τοῦ Χριστοῦ αὐξανόταν σέ ἀριθμό, τά θέματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας καί τῆς πειθαρχίας, ἔπαιρναν ἐξαιρετική σπουδαιότητα. Στήν ἀρχή οἱ Ἀπόστολοι τακτοποιοῦσαν ἀπ' εὐθείας καί προσωπικῶς τά θέματα αὐτά, καθώς ὅμως ζύγωνε τό τέλος τῆς ἀποστολικῆς περιόδου, δημιουργεῖτο ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως μιᾶς ἀποκαλύψεως γιά τήν καθοδήγηση τῶν Ἐκκλησιῶν. Μία τέτοια ἀποκάλυψη βρίσκεται στήν πρώτη πρός Τιμόθεον καί στήν πρός Τίτον. Ἡ φράση-κλειδί τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς εἶναι· *«Διά νά ἐξεύρῃς πῶς πρέπει νά πολιτεύεσαι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ»*.

Ἡ ἐπιστολή χωρίζεται σέ πέντε μέρη:

✺ Νομοδιδασκαλία καί ἑτεροδιδασκαλία ἐλέγχονταν: α΄, 1-20.

✺ Προσευχή καί ἡ θεία τάξη μεταξύ τῶν δύο φύλων πού ἔχουν συνενωθεῖ: β΄, 1-15.

✺ Τά προσόντα τῶν πρεσβυτέρων καί διακόνων: γ΄, 1-16.

✺ Ἡ συμπεριφορά τοῦ *«καλοῦ διακόνου»*: δ΄, 1-16.

✺ Τό ἔργο τοῦ *«καλοῦ διακόνου»*: ε΄, 1 - στ΄, 21.

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Β΄

Συγγραφέας: Ὁ ἀπόστολος Παῦλος (α΄, 1).

Χρονολογία: Αὐτή ἡ συγκινητική ἐπιστολή γράφτηκε ἀπό τόν Παῦλο στό *«ἀγαπητό τέκνο»* λίγο πρίν ἀπό τόν μαρτυρικό του θάνατο (δ΄, 6-8) καί περιέχει τά τελευταῖα λόγια τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου.

Θέμα: Ἡ πρός Τιμόθεον Β΄ (ἀπό κοινοῦ μέ τήν Πέτρου Β΄, τήν Ἰούδα καί Ἰωάννου Β΄ καί Γ΄) καταπιάνεται μέ τήν προσωπική ζωή καί μαρτυρία ἑνός πραγματικοῦ ὑπηρέτου τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἀντιμετωπίζει γύρω του τήν ἀποστασία καί τήν παρακοή. Οἱ φράσεις-κλειδί εἶναι· *«μέ ἀπεστράφησαν πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ»* (α΄, 15) καί *«καλός στρατιώτης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»* (β΄, 3). Οἱ Ἐκκλησίες τῆς Ἀσίας δέν εἶχαν ἀρνηθεῖ, οὔτε σταματήσει νά λέγονται χριστιανικές, ὡστόσο ὅμως εἶχαν ἀποστραφεῖ τίς διδασκαλίες τῆς Χάριτος, πού τόσο συγκεκριμένα εἶχαν ἀποκαλυφθεῖ διά

τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Αὐτό ἦταν ἡ ἀπόδειξη ὅτι ἡ ἀποστασία εἶχε ἤδη ἀρχίσει νά ἐμφανίζεται στήν πρώτη της μορφή, τήν νομοδιδασκαλία.

Ἡ ἐπιστολή χωρίζεται σέ τέσσερα μέρη:

✺ Ὁ χαιρετισμός τοῦ Ἀποστόλου: α΄, 1-18.

✺ Τό μονοπάτι τῆς πνευματικῆς ζωῆς ἑνός δοκίμου ὑπηρέτου τοῦ Κυρίου, σέ καιρό ἀποστασίας: β΄, 1-26.

✺ Ἀποστασία καί ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ: γ΄, 1-17.

✺ Ἕνας πιστός ὑπηρέτης καί ὁ πιστός του Κύριος: δ΄, 1-22.

ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ

Συγγραφέας: Ὁ ἀπόστολος Παῦλος (α΄, 1).

Χρονολογία: Προφανῶς ἡ ἴδια μέ τήν πρώτη πρός Τιμόθεον.

Θέμα: Ἡ πρός Τίτον ἔχει πολλά κοινά μέ τήν πρώτη πρός Τιμόθεον. Καί οἱ δύο ἐπιστολές καταπιάνονται μέ τήν ἁρμόζουσα τάξη πού πρέπει νά ὑπάρχει στίς Ἐκκλησίες. Ἡ χαρακτηριστική διαφορά εἶναι ὅτι στήν πρώτη πρός Τιμόθεον προβάλλει περισσότερο ἡ ὑγιαίνουσα διδασκαλία (πρός Τιμόθεον Α΄, α΄, 3-10), ἐνῶ στήν πρός Τίτον, ἡ θεία τάξη στούς κόλπους τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας (πρός Τίτον α΄, 5). Ἡ ἀδιαφόρως χρόνου ἀξία τῆς ἐπιστολῆς, ἔγκειται στό ὅτι ἀπευθύνεται καί ἔχει ἐφαρμογή σέ δύο κατηγορίες, ἐν πρώτοις σέ Ἐκκλησίες ἀδιάφορες γιά τήν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ

καί δεύτερον σέ Εκκλησίες ἀδιάφορες γιά τήν τάξη στόν Οἶκο τοῦ Θεοῦ. Ἡ σπουδαιότητα τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἀποκτᾶ ἰδιαίτερη σοβαρότητα μέ τήν ἔμφαση πού δίνεται στά χαρακτηριστικά προσόντα πού πρέπει νά διακρίνουν τούς πραγματικούς Πρεσβυτέρους καί Διακόνους, τά ὁποῖα καί ἐπαναλαμβάνονται (πρός Τιμόθεον Α΄, γ΄, 1-7, Τίτον α΄, 6-9).

Ἡ ἐπιστολή μπορεῖ νά χωρισθεῖ σέ δύο μέρη:

✺ Τά προσόντα καί οἱ ὑπηρεσίες τῶν Πρεσβυτέρων: α΄, 1-16.

✺ Τό ποιμαντορικό ἔργο τοῦ πραγματικοῦ Πρεσβυτέρου: β΄, 1 - γ΄, 15.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ

Συγγραφέας: Ὁ ἀπόστολος Παῦλος (α΄, 1).

Χρονολογία: Πιθανῶς τό 64 μ.Χ. Εἶναι μία ἀπό τίς
162 ἐπιστολές πού ἔγραψε ὁ Παῦλος ἀπό τήν φυλακή.

Θέμα: Ὁ Ὀνήσιμος («*χρήσιμος*») ἕνας δοῦλος τοῦ Φιλήμονα, χριστιανός ἀπό τίς Κολοσσές, ὁ ὁποῖος εἶχε κλέψει τό ἀφεντικό του καί διέφυγε στήν Ρώμη. Ἐκεῖ μετανόησε καί ἐπεστράφηκε στόν Χριστό ἀπό τόν Παῦλο, ὁ ὁποῖος τόν ἔστειλε πίσω στόν Φιλήμονα μέ τήν ἐπιστολή του αὐτή. Εἶναι δέ ἀνεκτίμητη σέ ἀξία σάν μία διδασκαλία α) σέ πρακτική δικαιοσύνη, β) σέ χριστιανική ἀδελφοσύνη, γ) σέ χριστιανική φιλοξενία καί δ) στόν νόμο τῆς ἀγάπης.

Χωρίζεται σέ τέσσερα μέρη:

- Χαιρετισμός: 1-3.
- Ἡ προσωπικότητα τοῦ Φιλήμονα: 4-7.
- Μεσιτεία γιά τόν Ὀνήσιμο: 8-21.
- Ἀσπασμός καί κατάληξη: 22-25.

ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ

Συγγραφέας: Ἀρκετή συζήτηση καί ἀντίθεση γνωμῶν ὑπῆρξε ἀπό ἀρχαιοτάτων χρόνων, ὡς πρός τήν συγγραφή τῆς ἐπιστολῆς. Τό βιβλίο εἶναι ἀνώνυμο, ἀλλά ἡ παραπομπή στήν Β΄ Πέτρου γ΄, 15, φαίνεται νά ἀποκλίνει ἴσως στήν ἰδέα ὅτι συγγραφέας τῆς πρός Ἑβραίους ἦταν ὁ Παῦλος. (Ἰδέ ἐπίσης τό Ἑβραίους ιγ΄, 23). Ὡστόσο ὅλοι συμφωνοῦν ὅτι εἴτε γράφτηκε ἀπό τόν Παῦλο εἴτε ἀπό ἄλλον, τό ὕφος της εἶναι τοῦ Παύλου. Ἀναμφίβολα ἐδῶ ἔχουμε τήν μέθοδο πού ὁ Παῦλος χρησιμοποιοῦσε, ὅταν μιλοῦσε στίς Συναγωγές. Κανένα βιβλίο μέσα στήν Ἁγία Γραφή δέν ἔχει τόσο ἔντονη τήν θεία ἔμπνευση ὅσο αὐτό.

Χρονολογία: Ἀπό ἐσωτερικές τοῦ βιβλίου μαρτυρίες εἶναι φανερό ὅτι γράφτηκε πρίν ἀπό τήν καταστροφή τοῦ Ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, τό 70 μ.Χ. (Ἑβραίους ι΄, 11).

Θέμα: Οἱ διδασκαλίες τῆς ἐπιστολῆς φανερώνουν τόν σκοπό της. Ὁ σκοπός αὐτός ἦταν διπλός: 1. Νά στηρίξει τούς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς, δείχνοντάς

τους, ὅτι ὁ Ἰουδαϊσμός εἶχε λήξει διά τῆς ἐκπληρώσεως ἀπό τόν Χριστό ὅλων τῶν ἀπαιτήσεων καί τοῦ σκοποῦ τοῦ Νόμου καί 2. τά μέρη ἐκεῖνα πού ἀσχολοῦνται μέ προτροπές δείχνουν ὅτι ὁ συγγραφέας εἶχε ὑπόψη τόν κίνδυνο πού συνεχῶς ἀντιμετώπιζαν οἱ Ἰουδαῖοι πού εἶχαν γίνει Χριστιανοί, εἴτε νά ὑπαναχωρήσουν πρός τόν Ἰουδαϊσμό, εἴτε νά ξεφύγουν, ἔστω καί λίγο, ἀπό τήν ἀληθινή πίστη στόν Ἰησοῦ Χριστό. Εἶναι γνωστό ἀπό τίς Πράξεις, ὅτι καί οἱ πιό δυνατοί πιστοί τῆς Παλαιστίνης εἶχαν ἕνα παράξενο κράμα μέσα τους, Ἰουδαϊσμοῦ καί Χριστιανισμοῦ (Πράξεων κα΄, 18-24), αὐτή δέ ἡ παγίδα θά ἦταν πιό εὔκολο νά πιάσει τούς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς τῆς διασπορᾶς.

«Τό καλύτερο», εἶναι ἡ χαρακτηριστική φράση τῆς πρός Ἑβραίους, ἡ ὁποία δέν εἶναι παρά μία σειρά ἀντιθέσεων μεταξύ τῶν καλῶν πραγμάτων τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καί τῶν *«καλυτέρων»* τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Χριστός εἶναι *«καλύτερο»* ἀπό τούς ἀγγέλους, τόν Μωυσῆ, τόν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, τόν Ἀαρών, ἡ δέ Οἰκονομία τῆς Καινῆς Διαθήκης, εἶναι καλύτερη ἀπό τήν Μωσαϊκή.

Ἡ πρός Ἑβραίους χωρίζεται σέ ἕξι μέρη πού περικλείουν πέντε παρενθετικά χωρία προτροπῆς:

✺ Ἡ μεγάλη σωτηρία: α΄, 1 - β΄, 18 (παρενθετικό χωρίο προτροπῆς β΄, 1-4).

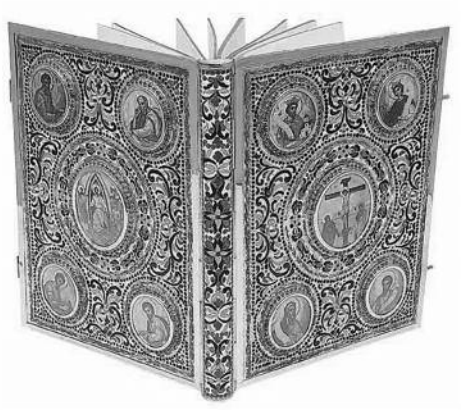
✺ Ἡ κατάπαυση τοῦ Θεοῦ: γ΄, 1 - δ΄, 16 (ὅλο παρενθετικό).

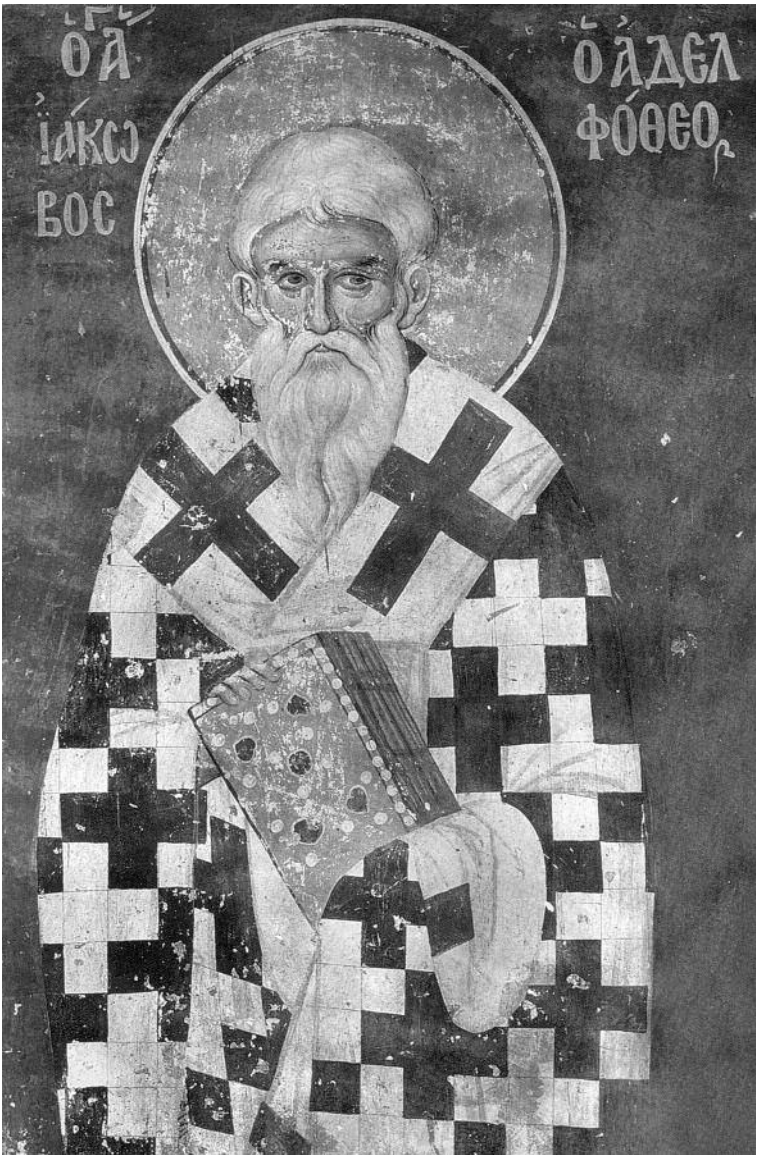
✺ Ὁ μέγας Ἀρχιερέας μας: ε΄, 1 - η΄, 6 (παρενθετικά χωρία προτροπῆς ε΄, 11 - στ΄, 12).

✺ Ἡ νέα Διαθήκη καί τά ἐπουράνια Ἅγια: η΄, 7 - ι΄, 39 (παρενθετικά χωρία προτροπῆς ι΄, 26-39).

✺ Ἡ ἀνωτερότητα τῆς ὁδοῦ τῆς πίστεως: ια΄, 1-40.

✺ Ἡ λατρεία καί ἡ πνευματική ζωή τοῦ πιστοῦ ὡς ἱερέως: ιβ΄, 1 - ιγ΄, 25 (παρενθετικά χωρία προτροπῆς ιβ΄, 3-17).

Ὁ ἅ
Ἰάκω
βος
Ὁ ἀδελ
φόθεο ρ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΑΚΩΒΟΥ

Συγγραφέας: Ὁ Ἰάκωβος, ὁ ἐπικαλούμενος καί *«δίκαιος»* καί ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται ἀπό τόν Παῦλο, μαζί μέ τόν Κηφᾶ καί τόν Ἰωάννη, ὡς *«στῦλοι στήν Ἐκκλησία τῆς Ἱερουσαλήμ»* (Γαλάτας β΄, 9). Φαίνεται ὅτι ὁ Ἰάκωβος ὑπῆρξε, σάν ἕνας θρησκευτικός ἄνθρωπος πού ἦταν, αὐστηρός τηρητής τοῦ νόμου (Πράξεις κα΄, 18-24).

Χρονολογία: Ἡ παράδοση τοποθετεῖ τόν μαρτυρικό θάνατο τοῦ Ἰακώβου στό 62 μ.Χ., ἀλλά ἡ ἐπιστολή του δέν δείχνει κανένα ἴχνος ἀπό τίς πλατύτερες ἀποκαλύψεις ἀναφορικά μέ τήν Ἐκκλησία καί τίς ξεχωριστές διδασκαλίες περί χάριτος πού ἔκανε ὁ ἀπόστολος Παῦλος, οὔτε ἀκόμα τίποτε ἀπό τίς συζητήσεις ἀναφορικά μέ τήν σχέση τῶν ἐξ εἰδωλολατρῶν πιστῶν μέ τόν νόμο τοῦ Μωυσέως, πού ἔλαβαν χώρα στήν πρώτη Σύνοδο (Πράξεις ιε΄), κατά τήν ὁποία ἐξέχουσα θέση εἶχε ὁ Ἰάκωβος. Τά ὡς ἄνω μᾶς ὁδηγοῦν στό συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἐπιστολή γράφτηκε πολύ νωρίς. Ἀδίστακτα μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι ἡ ἐπιστολή τοῦ Ἰακώβου εἶναι ἴσως *«Ἡ πρώτη ἐπιστολή πρός τούς χριστιανούς»*.

Θέμα: Ἡ φράση *«τάς δώδεκα φυλάς τάς διε-*

σπαρμένας», δέν ἐννοεῖ τούς Ἑβραίους, ἀλλά τούς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς τῆς Διασπορᾶς. Ἡ Ἐκκλησία ἄρχισε μέ τέτοιους (Πράξεις β΄, 5-11) καί ὁ Ἰάκωβος πού φαίνεται δέν εἶχε ἐγκαταλείψει τήν Ἱερουσαλήμ, θά ἔνοιωσε μία ἰδιαίτερη ποιμαντορική εὐθύνη γι' αὐτά τά διασκορπισμένα πρόβατα. Αὐτοί ἀκόμα σύχναζαν στίς συναγωγές ἤ μέ αὐτό τό ὄνομα ἀποκαλοῦσαν τίς συναθροίσεις τους (Ἰακώβου β΄, 2). Γίνεται δέ φανερό ἀπό τήν ἐπιστολή (β΄, 1-8) ὅτι αὐτοί ἀκόμα χρησιμοποιοῦσαν τά δικαστήρια τῆς Συναγωγῆς γιά τήν ἐκδίκαση τῶν ζητημάτων πού ἀνεφύονταν μεταξύ τους. Ἡ σκέψη, ὅτι ὁ Ἰάκωβος (β΄, 14-26) εἶναι μία πολεμική κατά τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Παύλου περί δικαιώσεως, δέν εὐσταθεῖ. Διότι οὔτε ἡ πρός Γαλάτας, οὔτε ἡ πρός Ρωμαίους εἶχε ἀκόμα γραφτεῖ. Τό θέμα, λοιπόν, τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἰακώβου εἶναι *«Θρησκεία»* (ἡ ἐξωτερίκευση τῆς θρησκευτικότητας σέ ὑπηρεσία), ὡς ἔκφραση καί ἀπόδειξη τῆς πίστεως. Δέν διδάσκει ὅτι τά ἔργα εἶναι ἐναντίον τῆς πίστεως, ἀλλά ὅτι ἡ ἀληθινή πίστη παράγει τά ἔργα.

Ὑπάρχουν πέντε ὑποδιαιρέσεις τῆς ἐπιστολῆς:

- Ἡ δοκιμή τῆς πίστεως: α΄, 1 - β΄, 26.
- Ἡ πραγματικότητα τῆς πίστεως δοκιμαζομένη ἀπό τήν γλώσσα: γ΄, 1-18.
- Ἡ ἐπίπληξη τῆς κοσμικότητας: δ΄, 1-17.
- Οἱ πλούσιοι προειδοποιοῦνται: ε΄, 1-6.
- Προτροπές: ε΄, 7-20.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΤΡΟΥ Α΄

Συγγραφέας: Ὁ ἀπόστολος Πέτρος (α΄, 1).

Χρονολογία: Πιθανῶς τό 60 μ.Χ.

Τό ἐάν ἡ *«Βαβυλών»* ἀναφέρεται στήν παλαιότερη πόλη ἐπί τοῦ Εὐφράτου ἤ στήν Ρώμη, δέν μπορεῖ μέ βεβαιότητα νά βγεῖ ἀπό τό ε΄, 13.

Θέμα: Παρόλο πού ὁ Πέτρος ἀναμφίβολα εἶχε ὑπόψη τούς διεσπαρμένους Ἰουδαίους πιστούς, ἐν τούτοις ἡ ἐπιστολή του συμπεριλαμβάνει ἐπίσης καί τούς ἐξ ἐθνῶν πιστούς (Πέτρου Α΄, β΄, 10). Ἡ παρούσα ἐπιστολή πού γράφτηκε ἀπό κάποια Ἐκκλησία ἐπί εἰδωλολατρικοῦ ἐδάφους (ε΄, 13), ἀναφέρει ὅλες τίς θεμελιώδεις ἀλήθειες τῆς χριστιανικῆς πίστεως, δίνοντας περισσότερη ἔμφαση στόν ἐξιλασμό. Τό χαρακτηριστικό ἄγγελμα τῆς Πέτρου Α΄ εἶναι ἡ προετοιμασία γιά τήν νίκη κατά τίς θλίψεις.

Ἡ ἐπιστολή χωρίζεται σέ τρία μέρη:

✺ Τά παθήματα καί ἡ χριστιανική ζωή, ὑπό τό φῶς τῆς πλήρους σωτηρίας: α΄, 1 - β΄, 8.

✺ Ἡ ζωή τοῦ πιστοῦ ἐν ὄψει τῆς ἐπταπλῆς θέσεώς του καί τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ ὡς ἀντικαταστάτου μας: β΄, 9 - δ΄, 19.

✺ Ἡ χριστιανική ὑπηρεσία ὑπό τό φῶς τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἀρχιποιμένος: ε΄, 1-14.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΤΡΟΥ Β΄

Συγγραφέας: Ὁ ἀπόστολος Πέτρος (α΄, 1).

Χρονολογία: Πιθανῶς τό 66 μ.Χ.

Θέμα: Ἡ Β΄ Πέτρου καί ἡ Β΄ πρός Τιμόθεον ἔχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά. Καί στίς δύο, οἱ συγγραφεῖς προαισθάνονται ὅτι ὁ μαρτυρικός τους θάνατος πλησιάζει (πρός Τιμόθεον Β΄, δ΄, 6, Πέτρου Β΄, α΄, 14 μέ Ἰωάννου κα΄, 18, 19). Καί τίς δύο ἐπιστολές χαρακτηρίζει ἡ εἰρήνη καί ἡ χαρά. Ἐπίσης καί οἱ δύο προβλέπουν τήν ἀποστασία μέσα στήν ἱστορία τῆς κατ' ὄνομα ἐκκλησίας. Ὁ Παῦλος μᾶς δίνει τήν ἀποστασία στό τελευταῖο της στάδιο, ὅταν ὅλο τό πλῆθος ἔχει πιά μολυνθεῖ (πρός Τιμόθεον Β΄, γ΄, 1-5, δ΄, 3, 4), ὁ δέ Πέτρος μᾶς δίνει τήν ἀρχή τῆς ἀποστασίας, πού εἶναι οἱ ψευτοδιδάσκαλοι (Πέτρου Β΄, β΄, 1-3, 15-19). Στήν Πέτρου, οἱ ψευτοδιδάσκαλοι ἀρνοῦνται τήν ἀλήθεια τῆς λυτρώσεως (β΄ 1), στήν πρώτη ἐπιστολή τοῦ Ἰωάννου θά βροῦμε μία ἀκόμη βαθύτερη ἄρνηση τῆς ἀλήθειας ἀναφορικά μέ τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ (Ἰωάννου Α΄, δ΄, 1-5). Στήν Ἰούδα, φαίνονται ὅλες οἱ φάσεις τῆς ἀποστασίας, σέ καμιά ὅμως ἀπό τίς ἐπιστολές αὐτές, δέν ὑπάρχει ὁ τόνος τῆς ἀπελπισίας καί τῆς ἀποθαρρύνσεως. Ὁ Θεός καί οἱ ὑποσχέσεις Του, ἐξακολουθοῦν νά εἶναι πηγή ζωῆς καί δυνάμεως γιά τόν πιστό.

Ἡ ἐπιστολή χωρίζεται σέ τέσσερα μέρη:

✺ Οἱ μεγάλες χριστιανικές ἀρετές: α΄, 1-14.

✺ Ἡ μεγάλη ἀξία τῶν Γραφῶν: α΄, 15-21.

✺ Προειδοποιήσεις ἀναφορικά μέ ἀποστάτες διδασκάλους: δ΄, 1-22.

✺ Ἡ δευτέρα Ἔλευση τοῦ Χριστοῦ καί ἡ Ἡμέρα τοῦ Κυρίου: γ΄, 1-18.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΩΑΝΝΟΥ Α΄

Συγγραφέας: Ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης, ὅπως ἡ συνεχής παράδοση βεβαιώνει καί καθώς τά ἐσωτερικά στοιχεῖα καί ἡ σύγκριση μέ τό Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννου, ἀποδεικνύουν.

Χρονολογία: Πιθανῶς τό 90 μ.Χ.

Θέμα: Ἡ πρώτη ἐπιστολή τοῦ Ἰωάννου εἶναι ἕνα οἰκογενειακό γράμμα, θά ἔλεγε κανείς, ἀπό τόν Πατέρα πρός τά *«παιδιά»* Του, τά ὁποῖα εἶναι στόν κόσμο. Μέ τήν ἐξαίρεση ἴσως τοῦ *«Ἄσματος τῶν Ἀσμάτων»*, ἡ Α΄ Ἰωάννου εἶναι τό πιό οἰκεῖο γραπτό τῶν θείων Γραφῶν. Ὁ κόσμος θεωρεῖται σάν κάτι πού εἶναι ἔξω. Ἡ ἁμαρτία τοῦ πιστοῦ περιγράφεται σάν ἕνα παράπτωμα παιδιοῦ ἀπέναντι στόν πατέρα του καί ἀντιμετωπίζεται σάν ἕνα οἰκογενειακό ζήτημα (α΄, 9, β΄, 1). Ἡ ἠθική διακυβέρνηση τοῦ σύμπαντος δέν συζητεῖται. Ἡ ἁμαρτία τοῦ παιδιοῦ σάν ἕνα παράπτωμα ἐναντίον τοῦ νόμου ἔχει τακτοποιηθεῖ

στόν σταυρό καί *«ὁ Ἰησοῦς Χριστός ὁ δίκαιος»* εἶναι τώρα *«ὁ παράκλητός του πρός τόν Πατέρα»*.

Τό Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννου ὁδηγεῖ στό κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Πατέρα, ἡ πρώτη του ἐπιστολή ὅμως μᾶς κάνει νά νοιώθουμε μέσα στό σπίτι. Μία δέ πολύ τρυφερή λέξη χρησιμοποιεῖται γιά τά παιδιά, ἡ λέξη *«τεκνία»*, πού σημαίνει ἐκείνους πού ἔχουν γεννηθεῖ ἀπό τόν Πατέρα ὄχι ἁπλῶς υἱοθετηθεῖ. Ὁ Παῦλος καταπιάνεται μέ τήν θέση μας δημοσίᾳ ὡς υἱούς, ὁ Ἰωάννης μέ τήν στενή σχέση μας ὡς γεννηθέντες ἀπό τόν Πατέρα.

Ἡ πρώτη ἐπιστολή τοῦ Ἰωάννου χωρίζεται σέ δύο κύρια μέρη:

- Ἡ οἰκογένεια μαζί μέ τόν Πατέρα: α΄, 1 - γ΄, 24.
- Ἡ οἰκογένεια καί ὁ κόσμος: δ΄, 1 - ε΄, 21. Ὑπάρχει καί μία δεύτερη ἀνάλυση πού στό κάθε μέρος της ἀναφέρεται ἡ ἔκφραση, *«τεκνία μου»*, εἶναι δέ ἡ ἀκόλουθη:

- Εἰσαγωγικά, ἡ ἐνσάρκωση: α΄, 1, 2.
- Τά παιδιά καί ἡ ἐπικοινωνία: α΄, 3 - β΄, 14.
- Τά παιδιά καί ὁ κοινωνικός καί *«θρησκευτικός»* κόσμος: β΄, 15-28.
- Πῶς τά παιδιά, μποροῦν νά γνωρίζουν τό ἕνα τό ἄλλο: β΄, 29 - γ΄, 10.
- Παρενθετικῶς: Πῶς οἱ πιστοί μποροῦν νά γνωρίζουν τούς ψευδοδιδασκάλους: δ΄, 1-6.

✺ Οἱ πιστοί βεβαιώνονται καί προειδοποιοῦνται: δ΄, 7 - ε΄, 21.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΩΑΝΝΟΥ Β΄

Συγγραφέας: Ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης.
Χρονολογία: Πιθανῶς τό 90 μ.Χ.
Θέμα: Ἡ δεύτερη ἐπιστολή τοῦ Ἰωάννου δίνει τά βασικά στοιχεῖα τοῦ ἀτομικοῦ περπατήματος τοῦ πιστοῦ σέ ἡμέρες πού *«πολλοί πλάνοι εἰσῆλθον εἰς τόν κόσμον»* (ἐδάφιο 7). Ἡ λέξη-κλειδί εἶναι· *«ἡ ἀλήθεια»*, μέ τήν ὁποία ὁ Ἰωάννης ἐννοεῖ τήν καθόλου ἀποκαλυφθεῖσα ἀλήθεια, τίς Γραφές. Ἡ Βίβλος, ὡς μόνη αὐθεντία, τόσο σέ διδασκαλία ὅσο καί σέ ζωή, εἶναι ὁ καταστατικός χάρτης τοῦ πιστοῦ, σέ χρόνους διαφθορᾶς καί ἀποστασίας.

Ἡ ἐπιστολή χωρίζεται σέ τρία μέρη:

✺ Τό μονοπάτι τῆς ἀλήθειας καί τῆς ἀγάπης, στίχοι: 1-6.

✺ Ὁ κίνδυνος τῆς ἀπομακρύνσεως ἀπό τίς Γραφές, στίχοι: 7-11.

✺ Ἐπίλογος, στίχοι: 12-13.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΩΑΝΝΟΥ Γ΄

Συγγραφέας: Ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης.
Χρονολογία: Πιθανῶς περί τό 90 μ.Χ.

Θέμα: Ὁ γέροντας Ἀπόστολος ἔγραφε σέ μία Ἐκκλησία ἡ ὁποία ἐπέτρεπε σέ κάποιον Διοτρεφή, νά ἀσκεῖ μία τέτοια ἐξουσία, ἡ ὁποία ἦταν τόσο κοινή στούς ἑπόμενους αἰῶνες, ἐξ ὁλοκλήρου καινούργια γιά τίς Ἐκκλησίες τοῦ πρώτου αἰώνα. Ὁ Διοτρεφής εἶχε ἀπορρίψει τίς ἀποστολικές ἐπιστολές καί τήν ἀποστολική ἐξουσία. Φαίνεται δέ ἐπίσης ὅτι εἶχε ἀρνηθεῖ τήν ὑπηρεσία ἐπισκεπτομένων ἀδελφῶν (ἐδάφιο 10) καί ἐξεδίωκε ἐκείνους πού τούς ὑποδέχονταν.

Ἱστορικῶς, αὐτή ἡ ἐπιστολή σημειώνει τήν ἀρχή τοῦ σφετερισμοῦ ἐπί τῶν Ἐκκλησιῶν ἀπό τό ἱερατεῖο, πρᾶγμα πού ἦταν ἐντελῶς ἄγνωστο ἀπό τήν Ἐκκλησία τοῦ πρώτου αἰώνα καί πού σιγά-σιγά, ὅπου τό πνεῦμα αὐτό ἐπικρατοῦσε, ἐξαφάνιζε τήν σειρά καί τήν τάξη τῶν πρώτων Ἐκκλησιῶν. Αὐτή ἡ ἐπιστολή ἀποκαλύπτει ἐπίσης τήν πηγή ἀπ' ὅπου ὁ πιστός μπορεῖ νά ἀντλεῖ δύναμη σέ μία τέτοια κατάσταση. Ὁ Ἰωάννης δέν γράφει πιά σάν Ἀπόστολος, ἀλλά σάν πρεσβύτερος καί ὄχι στήν Ἐκκλησία αὐτή καθ' ἑαυτήν, ἀλλά σέ ἕναν πιστό ἄνθρωπο μέσα στήν Ἐκκλησία γιά νά παρηγορήσει καί νά ἐνθαρρύνει ἐκείνους πού παραμένουν σταθεροί στήν ἁπλότητα τῆς πρώτης Ἐκκλησίας. Ἀκόμη ὁ Ἰωάννης περιγράφει τήν στάση πού πρέπει νά κρατήσει ὁ Χριστιανός στίς ἡμέρες τῆς ἀποστασίας καί ἀναφέρει τήν προσωπική εὐθύνη πού ἔχει ὁ πιστός, σάν μέλος μιᾶς τοπικῆς ἐκκλησίας, στίς ἡμέρες τῆς ἀποστα-

σίας. Ἡ λέξη-κλειδί εἶναι· *«ἀλήθεια»* (ἰδέ εἰσαγωγή στήν Ἰωάννου Β΄).

Ἡ ἐπιστολή αὐτή χωρίζεται σέ τρία μέρη:

✺ Προσωπικός χαιρετισμός, στίχοι: 1-4.

✺ Ὁδηγίες ἀναφορικά μέ ὑπηρετούντας στό ἔργο ἀδελφούς, στίχοι: 5-8.

✺ Ὁ ἀποστάτης προϊστάμενος καί ὁ πιστός Δημήτριος, στίχοι: 9-14.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΟΥΔΑ

Συγγραφέας: Ὁ Ἰούδας, ἀδελφός τοῦ Ἰακώβου (α΄, 1).

Χρονολογία: Πιθανῶς τό 66 μ.Χ. Κατ' ἄλλους γύρω στό 70 μ.Χ.

Θέμα: Δέν εἶναι τόσο ὁ Ἰούδας πού μιλάει, ὅσο τό *«ἀναγκάζον»* Πνεῦμα (ἐδάφιο 3) καί τό θέμα εἶναι *«ἀγωνίζεσθε διά τήν πίστιν»* (πρβ. Λουκᾶ ιή΄, 8). Στήν σύντομη αὐτή ἐπιστολή προλέγεται ἡ ἀποστασία (Θεσσαλονικεῖς Β΄, β΄, 3) τῆς κατ' ὄνομα Ἐκκλησίας καί περιγράφεται ἡ αἰτία της, καθώς καί ἡ πορεία της. Ὅπως καί στήν πρός Τιμόθεον Β΄ καί Πέτρου Β΄, ἡ ἀντιμετώπιση τῆς ἀποστασίας γίνεται σάν νά ἔχει ἤδη ἐκδηλωθεῖ.

Ἡ ἐπιστολή διαιρεῖται σέ πέντε μέρη:

✺ Εἰσαγωγή: ἐδάφιο 1-2.

✺ Ἀφορμή τῆς ἐπιστολῆς: ἐδάφιο 3-4.

✺ Ἡ ἀποστασία εἶναι δυνατή: ἐδάφιο 5-7.

✺ Ἀποστάτες διδάσκαλοι περιγράφονται: ἐδάφιο 8-19.

✺ Οἱ ἅγιοι βεβαιώνονται καί παρηγοροῦνται: ἐδάφιο: 20-25.

ΠΡΟΦΗΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΙΩΑΝΝΟΥ

Συγγραφέας: Ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης (α΄, 1).

Χρονολογία: 96 μ.Χ. Κατ᾽ ἄλλους τό 95 μ.Χ.

Θέμα: Τό θέμα τῆς Ἀποκαλύψεως εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός παρουσιαζόμενος ἀπό τρεῖς πλευρές:

1. Ἀπό πλευρᾶς χρόνου: *«Ὁ Ὤν, καὶ ὁ Ἦν, καὶ ὁ Ἐρχόμενος»* (α΄, 4).

2. Ἀπό πλευρᾶς σχέσεώς Του μέ τίς Ἐκκλησίες (α΄, 9 - γ΄, 22), μέ τήν Θλίψη (δ΄, 1 -ιθ΄, 21), μέ τήν Βασιλεία (κ΄, 1 - κβ΄, 21).

3. Ἀπό πλευρᾶς ἀξιωμάτων Του — Ἀρχιερέας (η΄, 3-6), Νυμφίος (ιθ΄, 7-9), Βασιλεύς - Κριτής (κ΄, 1-15).

Ἐνῶ ὅμως ὁ Χριστός κατ᾽ αὐτόν τόν τρόπο εἶναι τό κεντρικό θέμα τοῦ βιβλίου, ὡστόσο ὅλα τά γεγονότα κινοῦνται πρός μία κατεύθυνση, νά φέρουν τήν ὑποσχόμενη βασιλεία. Ἡ φράση-κλειδί, εἶναι ἡ προφητική διακήρυξη τῶν *«φωνῶν μεγάλων ἐν τῷ οὐρανῷ»* (ια΄, 15), δηλαδή *«ἡ ἐπί τῆς Γῆς βασιλεία τοῦ Κυρίου ἡμῶν καί τοῦ Χριστοῦ Αὐτοῦ ἦλθε»*. Τό βιβλίο συνεπῶς εἶναι μία προφητεία (α΄, 3).

Οἱ τρεῖς μεγάλες διαιρέσεις τῆς Ἀποκαλύψεως, θά πρέπει σαφῶς νά διατηρηθοῦν, ἄν θέλουμε ἡ ἑρμηνεία της νά εἶναι ὀρθή καί νά ἔχει συνοχή. Ὁ Ἰωάν-

νης πῆρε τήν ἐντολή νά *«γράψῃ»* ἐν σχέσει μέ τρεῖς τάξεις *«πραγμάτων»* - *«ὅσα»* (α΄, 19).

✺ Πράγματα παρόντα, πού ἀνήκουν στό παρελθόν, *«ὅσα εἶδες»* δηλαδή τήν ὅραση τῆς Πάτμου: α΄, 1-20.

✺ Πράγματα παρόντα, *«ὅσα εἶναι»*, δηλαδή πράγματα πού τότε ὑπῆρχαν προφανῶς στίς Ἐκκλησίες. Ὁ ναός εἶχε καταστραφεῖ, οἱ Ἑβραῖοι εἶχαν διασπαρεῖ, ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ εἶχε ἐμπιστευθεῖ στίς Ἐκκλησίες (πρός Τιμόθεον Α΄, γ΄, 15). Κατ᾽ ἀκολουθίαν ἔχουμε ἑπτά ἀγγέλματα πού στάλθηκαν σέ ἑπτά ἀντιπροσωπευτικές Ἐκκλησίες (β΄, 1 - γ΄, 22). Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι ἡ Ἐκκλησία δέν ἀναφέρεται στά κεφάλαια: ε΄-ιη΄.

✺ Πράγματα τοῦ μέλλοντος, *«ὅσα μέλλουσι νά γίνωσι μετά ταῦτα»*, ὕστερα ἀπό αὐτά δηλαδή, ἀφοῦ κλείσει ἡ περίοδος τῆς Ἐκκλησίας (δ΄, 1 - κβ΄, 21).

178 Ἡ τρίτη μεγάλη διαίρεση, χωρίζεται σέ μία σειρά ἀπό ἕξι ἑπτάδες, μέ πέντε ἐνδιάμεσα παρενθετικές περικοπές, πού μαζί μέ τήν διαίρεση τῆς Ἐκκλησίας, μᾶς κάνει ἑπτά ἑπτάδες. Οἱ ἕξι ἑπτάδες εἶναι:

1. Οἱ ἑπτά σφραγίδες: δ΄, 1 - η΄, 1.
2. Οἱ ἑπτά σάλπιγγες: η΄, 2 - ια΄, 19.
3. Οἱ ἑπτά προσωποποιήσεις: ιβ΄, 1 - ιδ΄, 20.
4. Οἱ ἑπτά φιάλες: ιε΄, 1 - ιστ΄, 21.
5. Οἱ ἑπτά καταδίκες - κρίσεις: ιζ΄, 1 - κ΄, 15.
6. Τά ἑπτά νέα πράγματα: κα΄, 1 - κβ΄, 21.

Οἱ παρενθετικές περικοπές εἶναι:

✺ Τό ὑπόλοιπό τοῦ λαοῦ Ἰσραήλ καί οἱ ἅγιοι τῆς θλίψεως: γ΄, 1-17.

✺ Ὁ ἄγγελος, τό βιβλιάριο, οἱ δύο μάρτυρες: ι΄, 1 - ια΄ 14.

✺ Τό Ἀρνίον, τό ὑπόλοιπο τοῦ λαοῦ Ἰσραήλ, τό αἰώνιο Εὐαγγέλιο: ιδ΄ 1-13.

✺ Ἡ σύναξη τῶν βασιλέων στόν Ἁρμαγεδδώνα, ιστ΄, 13-16.

✺ Τά τέσσαρα ἀλληλούϊα στόν οὐρανό: ιθ΄, 1-6.

Αὐτές οἱ περικοπές δέν εἶναι συνέχεια τῆς προφητικῆς διηγήσεως, ἀλλά, βλέποντας ἄλλοτε πίσω καί ἄλλοτε μπροστά, συγκεφαλαιώνουν τά πραγματοποιηθέντα ἀποτελέσματα ἤ μιλοῦν γιά ἀποτελέσματα πού θά ἔρθουν, σάν νά ἔχουν ἤδη γίνει. Στό ιδ΄, 1, γιά παράδειγμα *«τό Ἀρνίον»* καί τό *«ὑπόλοιπον»* τοῦ λαοῦ Ἰσραήλ, φαίνονται προφητικά ἐπάνω στό ὄρος Σιών, ἄν καί δέν βρίσκονται στήν πραγματικότητα ἀκόμα ἐκεῖ (κ΄, 4-6).

Ἐπίλογος

«Ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω,
λέγει Κύριος ὁ Θεός,
ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος,
ὁ παντοκράτωρ».

Αὐτός πού ἀληθινά ὑπάρχει ὑπῆρχε
καί θά ἔρθει.

(Ἀποκαλύψεως α΄, 8)

Ἐκδοτική Παραγωγή

ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε.

Ἀρδηττοῦ 12-16, 116 36 Ἀθήνα
Τηλ.: 210.921.7513, 210.921.4820 • Fax: 210.923.7033
www.eptalofos.gr • e-mail: info@eptalofos.gr